

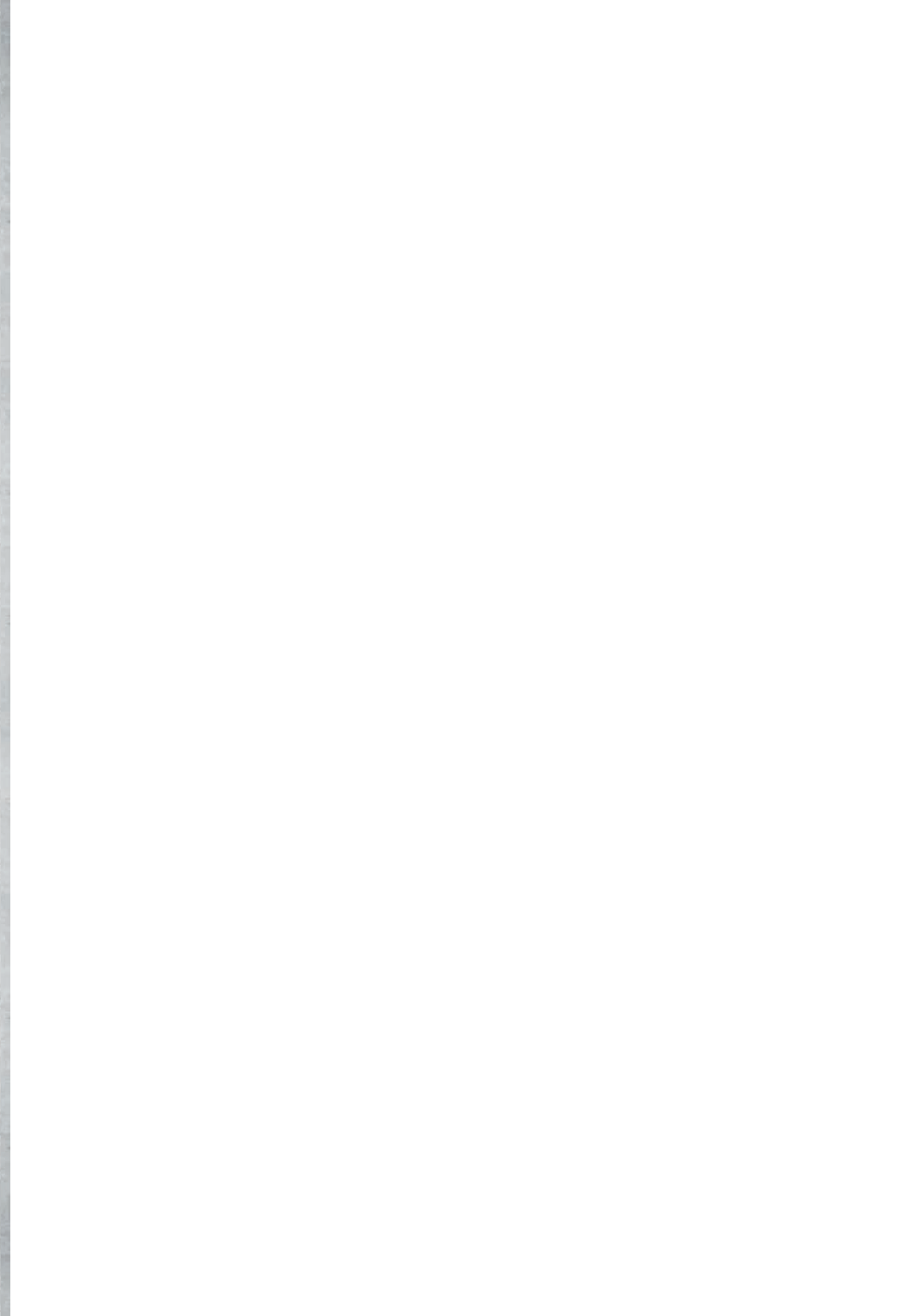
מאמר

זיהוי ביזום השמיני

סימן ע' ליקוטי מוהר"ן

בעניין כוח המושך וכוח המכריח

עם ביאורים, עיונים והוספות

מאמר

'זיהי ביום השמיני'

סימן ע' ליקוטי מוהר"ן

בעניין כוח המושך וכוח המכריח

עם ביאורים, עיונים והוספות

תוכן

ג	טעמו וראו כי טוב ה'
ז	מאמר ויהי ביום השמיני ליקוטי מוהר"ן סי' ע'
יא	מבוא ותמצית המאמר
יב	המאמר עם ביאור משולב
לד	עיונים
לט	ונהר יוצא מעדן
נד	ח"י כללים ודרכים ללימוד וביאור הספר 'ליקוטי מוהר"ן'

יוצא לאור על ידי:

עימוד ועיצוב: פיילנט

054-84-02670

ymp545464@gmail.com

טעמו וראו כי טוב ה'

בחסדי ה', אחר זמן ממושך, שבו רבים וטובים מהיכלי התורה והחסידות, מבקשים ואומרים בצימאון מי יראנו טוב, מתדפקים שוב ושוב על דלתי המכון 'לטייל בתורתו', בבקשה להתחיל ולהוציא ביאורים וקונטרסים שיסייעו לציבור הרחב, ללמוד ולהבין את תורת מוהר"ן בהבנה ובעמקות, נעתרנו ואנו מגישים בפעם הראשונה לפני שוחרי התורה והחסידות, לכבוד חג הפסח הבעל"ט, מאסף ראשון ובו כמה חלקים, ביאורים על תורתו של מוהר"ן מברסלב.

בחלק הראשון, אנו מגישים ביאור על המאמר 'ויהי ביום השמיני' בליקוטי מוהר"ן תורה ע', מאמר העוסק בעניין 'כוח המושך וכוח המכריח בעבודת ה'". מהות הביאור הינו ביאור משולב עם הערות ותוספות. וכן מדור 'עיונים' לאלו המבקשים להעמיק יותר בעין עיונם במאמר זה.

החלק השני עודו סובב סביב מאמר זה, והוא ליקוט קטעים משתי דרושים של מוהרנ"ת מברסלב. בדרושים אלו, מרחיב ומעמיק מוהרנ"ת לבאר את דברי מוהר"ן, אנו לא הבאנו לפניכם את כל אריכות דבריו ב'הלכות' אלו, כי אם ליקוט של קטעים עיקריים הנוגעים בחלקם להערות ולעיונים שעל הביאור המשולב. ביאורים אלו נלקחו מתוך 'ליקוטי הלכות' הלכות יום טוב ה"ה והלכות חזקת מטלטלין ה"ד וכל הרוצה להוסיף תוספת קדושה ולהעמיק בדברי מוהר"ן כפי המבואר בהלכות אלו יעיין שם.

החלק השלישי במאסף זה נוגע בדרכי העיון המיוחדים בעיקר לספר ליקוטי מוהר"ן, שכפי הנודע הינו ספר מיוחד עם דרכי לימוד ועיון שונים, שהתבארו רובם ככולם מתוך דבריו של מוהר"ן בעצמו. בחלק זה מבוארים

ח"י כללים', שהם כעין שמונה עשר שערים ודרכי לימוד, שעל ידיהם יקל ללומד הרוצה להעמיק בדברי מוהר"ן, להבין את תבנית הספר ומעשהו, את דרכי לימודיו השונים, וכיצד עליו לגשת ללימוד הספר ליקוטי מוהר"ן בעיון.

כהקדמה קצרה ללומדי המאמר, נחוץ להדגיש לפני הלימוד כמה נקודות יסודיות בדרכי הלימוד של הספר ליקוטי מוהר"ן, נקודות שיחזרו ויתבארו בחלק השלישי של קובץ זה.

היסוד הראשון: כל תורה בליקוטי מוהר"ן מתבארת בשלמות מתוך עצמה. וכל קושי או חוסר הבנה בדברי מוהר"ן, יתיישבו ויתבהרו היטב על ידי החלקים האחרים של אותה תורה בעצמה. שלא כמו בכל סוגיה או ספר, שבו יש את המושג דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, הרי שבכל תורה ומאמר בליקוטי מוהר"ן ישנה גם את העשירות וגם את העניות באותה תורה. ועל כן יתכן שחלק אחד בתחילת התורה יראה ללומד כבלתי מובן ואף תמוה וסותר, ובהמשך אותה תורה כתוב הביאור או ההקדמה הנחוצה להבנת אותה קושיה או תמיהה.

נקודה זו כבר נאמרה בלשון מוהר"ן בקיצור: "אין מי שיוכל להבין בהספר (הינו בספר לקוטי מוהר"ן) כי אם מי שיכול לומר כל תורה ותורה פנים ואחור" (שיחות הר"ן), והרחיב עליה מוהרנ"ת בהקדמת הספר ליקוטי מוהר"ן: "כל תורה ותורה מדברי התורות הנאמרים בספר הקדוש הזה. הוא בנין גדול נפלא ונורא וחזק מאד. בנוי לתלפיות. תל שהכול פונים בו. כלול מכמה וכמה חדרים. חדר לפנים מחדר. וחדר לפנים מחדר. וחלונות ופתחים פתוחים מזה לזה ומזה לזה..."

וערום יבין לאשורו כי בכל פעם שהוא נכנס ויוצא מפלטין לפלטין ומחדר לחדר ומעניין לעניין באותו ענין. צריך לחזר לאחוריו בכל פעם ולהביט

מאחריו להבין היטב מתיקות עמקות הדברים אחרית דבר מראשיתו וראשיתו מאחריתו. כלו קשור ומחבר ונעוץ סופו בתחלתו ותחלתו בסופו, וכן באמצעיתו ובצדדיו..."

היסוד השני: מוהר"ן התבטא בכמה וכמה פעמים ואופנים שונים, על גודל הדיוק שיש בספריו הקדושים. כל מילה מדודה ושקולה, צופנת בחובה כוונה עמוקה. כל דוגמה ומשל הינם מובאים בדווקא מתוך שלל הדוגמאות, וכן על זה הדרך הראיות הפסוקים והאסמכתות מדברי חז"ל הינם שקולים עד הפרט האחרון.

אין אנו מרהיבים ומעיזים לומר שיש מאן דהו שיוכל לומר שהוא הגיע עד תכונתו, להבין ולהעמיק חקור בכל לשון ולשון של מוהר"ן ולבוא על שלימות כוונתו. אך אין עומד כלל בסתירה לכך שמוהר"ן רצה ואף ביקש שילמדו את ספרו בעיון וידקדקו בו על כל תג ואות, כל אחד כפי שיד שכלו מגעת.

היסוד השלישי: בשונה מהרבה ספרים, מוהר"ן הורה דרך לימוד לתלמידו, שילמד בספרו מתוך שימת לב לקושיות ולשאלות העולים מתוך תורתו על מה שהוא בעצמו כתב. בכל תורה כאשר לומדים בה היטב צפים ועולים שאלות קושיות וסתירות, שהם בעצמם המפתחות להבנת התורה, עד כדי כך שנראה הדבר כאילו ביקש המחבר לטמון קושיות אלו בכוונה תחילה כדי שדרכם יעמדו על כוונתו היטב דרך אותם תמיהות ושאלות.

בהמשך לאמור לעיל, יש להדגיש, הלימוד והעיון בתורת מוהר"ן אינו לימוד שנעשה רק בעזרת שכל מחודד ומוח מעמיק, נדרשת הבנת הלב והתבוננות נפשית, תפילה וחיבור לבבי הינם דרכי לימוד בתורת מוהר"ן לא פחות מאימוץ וריכוז מחשבת, ואפילו הרבה יותר. כאן הלב מרגיש

וחותר בבינתו לא פחות מהמוח שמבריק בחוכמתו.

ועיקר עיקר התכלית, עיקר הכוונה בתורה זו היא רק לתכלית אחת, לעבדו יתברך שכס אחד בלב שלם.

"כי אך לזה היתה כונתו הקדושה, לעורר ישנים ולהקיץ נרדמים, להישיר לבות בני אדם אחינו בני ישראל אליו יתברך, לאמר לאסורים צאו לאשר בחשך הגלו, לפקח עינים עורות, ולהוציא אסירים בכושרות, להוציא ממסגר אסיר מבית כלא יושבי חשך, האסורים בתאוותיהן, והלכודים בהבליהם, והנדחים בעוונותיהם, להטות לבכם אליו יתברך להשיבם אל ה' באמת בדרך הישר והנכון לפניהם, בדרך אשר דרכו בו אבותינו מעולם"

"כי לא המדרש הוא העקר אלא המעשה כמבאר כבר כמה פעמים. שכל עקר כוונתו הקדושה בכל תורה ותורה שגלה. ובכל דבור ודבור שיצא מפיו הקדוש הכל היה רק בשביל לזכות את ישראל להביאם לידי מעשה ישרה. לרמז להם מרחוק ומקרוב להורות להם עצות ותחבולות. עמקות ונפלאות. להתקרב להשם יתברך מכל מקום שהוא"

ביקרא דאורייתא

מכון 'לטייל בתורתו'

מאמר ויהי ביום השמיני

ליקוטי מוהר"ן סי' ע'

ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל: (ויקרא ט)

וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם עוֹמְדִים סְבִיבָה בְּיָדוּעַ, אֶךְ שֵׁישׁ לָהּ כַּח הַמוֹשֵׁד. וְעַל כֵּן כְּשֶׁנִּפְסַק כַּח הַמְכָרִית, וְחוֹזֵר הַדָּבָר וְנוֹפֵל לְמַטָּה לְהָאָרֶץ, כָּל מָה שֶׁמִּתְקָרֵב יוֹתֵר לְמַטָּה, הוּא פוֹרֵחַ וְנוֹפֵל לְמַטָּה בְּמַהֲרָת יוֹתֵר, זֶה מִחֲמַת שֶׁמִּתְקָרֵב לְהַכַּח הַמוֹשֵׁד שֶׁל הָאָרֶץ, עַל-כֵּן נוֹפֵל בְּמַהֲרָת יוֹתֵר לְמַטָּה. וְהַצְדִּיק הוּא בְּחִינַת עֶפְרַיִם הַנִּזְלָל, כִּי הַצְדִּיק הוּא יְסוּד עוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י): וְצְדִיק יְסוּד עוֹלָם; וְכָל הַדְּבָרִים עוֹמְדִים עָלָיו, וַיֵּשׁ לוֹ כַּח הַמוֹשֵׁד, לְהַמְשִׁיד כָּל הַדְּבָרִים אֵלָיו. כִּי זֶה הַצְדִּיק הוּא רַק יְחִיד בְּעוֹלָם, שֶׁהוּא יְסוּד עוֹלָם, שֶׁכָּל הַדְּבָרִים נִמְשָׁכִים מִמֶּנּוּ, וְאִפְלוּ כָּל הַצְדִּיקִים הֵם רַק עֲנָפִים מִמֶּנּוּ, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינַתוֹ. וַיֵּשׁ שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲנָף, מִמֶּנּוּ, וַיֵּשׁ שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲנָף מִן הָעֲנָף. כִּי זֶה הַצְדִּיק הַיְחִיד בְּעוֹלָם, הוּא עֲנֵי

כִּי כָּל הַדְּבָרִים הֵם עַל הָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁאֲנֵנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ, שֶׁהַכֵּל גָּדֵל מִן הָאָרֶץ, וְכָל הַדְּבָרִים וְהַפְּרִיֹת הוֹלְכִים וּמְנַחִים עַל הָאָרֶץ, וְאִי אֶפְשֵׁר שֶׁיִּפְסְקוּ וַיִּתְרַחֲקוּ מִהָאָרֶץ. אִם לֹא עַל-יְדֵי כַּח הַמְכָרִית, הַיְנוּ עַל-יְדֵי שֵׁישׁ מִי שֶׁמְכָרִית הַדָּבָר, וְנוֹטָלוּ מִמְּקוֹמוֹ מִהָאָרֶץ, וּמִרְחִיקוּ מִמֶּנָּה. וְכַפִּי כַּח הַמְכָרִית, בֵּן גִּתְרַחֵק הַדָּבָר מִהָאָרֶץ. וְאַחֲרֵיכֵן כְּשֶׁנִּפְסַק כַּח הַמְכָרִית, חוֹזֵר הַדָּבָר לְהָאָרֶץ. כְּגוֹן: אִם זוֹרֵק אָדָם דָּבָר לְמַעְלָה, אֲזִי עַל-יְדֵי כַּחוֹ מְכָרִית הַדָּבָר וּמִפְּסִיקוֹ מִהָאָרֶץ. וְכַפִּי כַּחוֹ, בֵּן מְכָרִית הַדָּבָר וְזוֹרֵקוֹ לְמַעְלָה יוֹתֵר. וְאַחֲרֵיכֵן כְּשֶׁנִּפְסַק כַּחוֹ, שֶׁהוּא כַּח הַמְכָרִית, חוֹזֵר הַדָּבָר וְנוֹפֵל לְהָאָרֶץ. כִּי הָאָרֶץ יֵשׁ לָהּ כַּח הַמוֹשֵׁד, וּמִמְשַׁכֵּת כָּל הַדְּבָרִים לְעֲצָמָה. כִּי אִם לֹא, לֹא הָיוּ יְכוּלִים לְהַתְקִים עָלֶיהָ, כִּי הָיָה רְאוּי לְפַל מִמֶּנָּה, מִחֲמַת שֶׁהִיא כְּדוּרִית,

הִינוּ, שֵׁישׁ בְּנֵי אָדָם, שְׁעַל-יְדֵי דְבוּרָם וּמַעֲשֵׂיהֶם הֵם מְכַרְיִים אֶת בְּנֵי אָדָם לְהַפְסִיקָם וּלְהַרְחִיקָם מֵהַצְדִּיק הַנִּלְוֵה. וּלְפִי כַח הַמְכַרִּים, כֵּן מֵרַחֵק מֵהַצְדִּיק הַנִּלְוֵה, וְאַחֲר־כֵּן, כְּשֵׁיפְסִיק כַּח הַמְכַרִּים, יִחְזֹר וְיִמְשִׁיךְ עַצְמוֹ וְיִתְקַרֵּב לְהַצְדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפֶר הַנִּלְוֵה, כִּי כְּשֵׁיפְסִיק הַמְכַרִּים, יָשׁוּב לְהַעֲפֹר, לְהַצְדִּיק הַנִּלְוֵה, שֵׁישׁ לוֹ כַּח הַמוֹשֵׁךְ הַנִּלְוֵה. וְעַל-כֵּן יֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם רְחוּקִים מְאֹד מֵהַצְדִּיק, מַחֲמַת שֶׁהֵם עֲדִין בְּכַח הַמְכַרִּים הַמֵּרַחֵק אוֹתָם, אֲבָל אַחֲר־כֵּן כְּשֵׁיפְסִיק כַּח הַמְכַרִּים, יִחְזְרוּ וְיִתְקַרְבוּ הַנִּלְוֵה. וְזֶה שֶׁאֵינוֹ רוֹאִין, כְּשֶׁאָדָם נוֹסֵעַ לְהַצְדִּיק, כָּל מָה שֶׁמִּתְקַרֵּב לְמָקוֹם הַצְדִּיק יוֹתֵר, יֵשׁ לוֹ חֲשֶׁק יוֹתֵר, מַחֲמַת שֶׁמִּתְקַרֵּב יוֹתֵר לְהַכַּח הַמוֹשֵׁךְ הַנִּלְוֵה:

וְזֶה בְּחִינַת מִשְׁכָּן, כִּי מִשְׁכָּן הָיָה לוֹ כַּח הַמוֹשֵׁךְ, לְהַמְשִׁיךְ אֵלֶיךָ לְמָקוֹם שֶׁהָיָה עוֹמֵד שָׁם, בְּחִינַת (שׁ"ש א'): מִשְׁכְּנֵי אַחֲרֵיךָ נְרוּצָה. אַחֲרֵיךָ נְרוּצָה דִּיקָא, כִּי כָּל מָה שֶׁמִּתְקַרֵּב יוֹתֵר אֵלָיו, הוּא רֵץ בְּיוֹתֵר הַנִּלְוֵה, מַחֲמַת הַכַּח הַמוֹשֵׁךְ הַנִּלְוֵה. וְכַמוֹבָא בְּמִדְרָשׁ (שְׁמוֹת פ' לא),

וְשָׁפַל, וּמִשִּׁים עַצְמוֹ כְּעֶפֶר, בְּבַחֲיִנּוֹת (בראשית יח): וְאֵנְכִי עֶפֶר וְאֶפֶר, וְעַל-כֵּן הוּא יִסּוּד עוֹלָם, הִינוּ בְּחִינַת עֶפֶר, שָׁפַל הַדְּבָרִים הֵם עָלָיו הַנִּלְוֵה. וְזֶה שֶׁאֵינוֹ מְבַקְשִׁים: וְנִפְשִׁי כְּעֶפֶר לְכֹל תְּהִיָּה; הִינוּ שֵׁיחִיָּה לָהּ כַּח הַמוֹשֵׁךְ, לְהַמְשִׁיךְ הַכֹּל אֵלָיו כְּעֶפֶר הַנִּלְוֵה. וְזֶה הַצְדִּיק מִמְשִׁיךְ כָּל הַהַשְׁפָּעוֹת לְעוֹלָם, בְּבַחֲיִנּוֹת (אִיּוֹב כח): וְעַפְרוֹת זָהָב; שָׁפַל הַהַשְׁפָּעוֹת נִמְשָׁכִין מִבְּחִינּוֹת עֶפֶר, מֵהַצְדִּיק הַנִּלְוֵה. וְעַל כֵּן אִם נוֹתְנִין צְדָקָה לְזֶה הַצְדִּיק, הוּא מִתְּבַרֵךְ מִיָּד, כִּי הוּא בְּחִינַת זְרִיעָה עַל הָעֶפֶר, שֶׁמִּצְמַחַת כְּפָל כְּפָלִים, בְּבַחֲיִנּוֹת (הוֹשֵׁעַ י'): זָרְעוּ לָכֶם לְצְדָקָה וְקִצְרוּ לְפִי חֶסֶד. אֲבָל אִם נוֹתֵן צְדָקָה לְמִי שֶׁאֵינוֹ בְּחִינַת עֶפֶר כְּלָל, אֵינוֹ עוֹשֶׂה פְרוֹת. וְזֶה שֶׁקָּלַל יְרֵמְיָה אֶת אֲנָשֵׁי עֲנָתוֹת: בַּעַת אַפְּךָ עֲשֵׂה בָהֶם – הַכְּשִׁילֵם בַּעֲנִיִּים שֶׁאֵינָם מְהַגְנִים (כְּבֹא קָמָא טו:), הִינוּ שֶׁאֵינָם בְּבַחֲיִנַת עֶפֶר כְּלָל, וְעַל כֵּן הַצְדָקָה שְׁנוֹתְנִים לָהֶם אֵינָה בְּחִינַת זְרִיעָה כְּלָל. וְהִנֵּה הָיָה רָאוּי שֶׁיִּמְשָׁכוּ כָּל בְּנֵי אָדָם לְזֶה הַצְדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפֶר, שֵׁישׁ לוֹ כַּח הַמוֹשֵׁךְ הַנִּלְוֵה. אֲךָ עַל-יְדֵי כַּח הַמְכַרִּים, מִפְּסִיקִין וּמֵרַחֵקִין מִמֶּנּוּ.

בְּחִינַת מִשְׁכָּן, שְׁמוּשָׁד הָאֱלֻקוֹת
 בְּנִ"ל, וְעַל־כֵּן חָשַׁק ה' בְּכֶם. וְזֶה
 בְּחִינַת (ישעיה נז): אֲשַׁכֵּן אֶת דְּכָא,
 כִּי עַל־יְדֵי שְׁפָלוֹת, שְׁמִשִּׁים עֲצָמוֹ
 כְּעֶפֶר, עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לוֹ כַּח הַמוּשָׁד,
 לְהַמְשִׁיךְ הַשֵּׁם יְתַבְרַךְ אֶצְלוֹ, שְׁזֵהוּ
 בְּחִינַת הַמִּשְׁכָּן בְּנִ"ל: וְזֶה בְּחִינַת
 הַכְּבוֹד הַנֶּאֱמָר אֶצֶל הַמִּשְׁכָּן, כְּמוֹ
 שְׁפָתוֹב (שמות כט): וְנִקְדַּשׁ בְּכְבוֹדִי,
 וְכָמוֹ שְׁפָתוֹב (שם מ): וְכְבוֹד ה' מָלֵא
 אֶת הַמִּשְׁכָּן. כִּי כָּל הַכְּבוֹד שֵׁיֵשׁ לְכָל
 אָדָם שְׁבַעֲוֹלָם, מִקְטָן וְעַד גְּדוֹל,
 בְּלֶם הֵם מְקַבְּלִים רַק מְזֵה הַצַּדִּיק,
 שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפֶר, בְּחִינַת מִשְׁכָּן,
 שְׁמִמְנוּ נְמוּשָׁד הַכֹּל. כִּי כָּל הַכְּבוֹד
 וְהַגְּדָלָה, הוּא רַק אֶצֶל זֶה הַצַּדִּיק,
 וְכֻלָּם מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב
 (מגילה לא): כָּל מְקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא
 גְּדָלְתוֹ, שֵׁם אַתָּה מוֹצֵא עֲנוּתָנוֹתוֹ.
 נִמְצָא, שֶׁבְּמְקוֹם הַשְּׁפָלוֹת וְהַקְטָנוֹת,
 שֵׁם שׁוֹרָה כָּל הַכְּבוֹד וְהַגְּדָלָה, כְּמוֹ
 שְׁפָתוֹב: אֲשַׁכֵּן אֶת דְּכָא. וְעַל כֵּן כָּל
 הָרְאשִׁים שְׁבַעֲוֹלָם, מְקַבְּלִים כְּבוֹדָם
 מְזֵה הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפֶר. וְכֵן
 הַתְּחַדְּשׁוֹת הַכְּבוֹד, כִּי בְּכָל פַּעַם
 נִתְחַדֵּשׁ הַכְּבוֹד, שְׁזֵה הַמְּנִיחָה בָּא
 לְהַתְּמַנּוֹת אַחֵר, וְנִתְחַדֵּשׁ הָרְאשִׁיּוֹת

שֶׁהַמִּשְׁכָּן הוּא לְשׁוֹן מִשְׁכּוֹן, שֶׁהוּא
 מִשְׁכּוֹן לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁתְּשַׁרְרָה שְׁכִינָה
 אֶצְלָם אֶפְלוֹ אִם יַחְטְאוּ, חֵם וְשִׁלּוּם,
 כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (ויקרא כו): וְנִתְתִּי מִשְׁכְּנִי
 בְּתוֹכְכֶם וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם.
 נִמְצָא שְׁעַל־יְדֵי הַמִּשְׁכָּן, הַשְּׁכִינָה
 שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל. הֵינּוּ בְּנִ"ל, כִּי מִשְׁכָּן
 לְשׁוֹן מִשְׁכְּנִי וְכוּ', שֵׁיֵשׁ לוֹ בְּחִינַת כַּח
 הַמוּשָׁד, לְהַמְשִׁיךְ אֱלֻקוֹת לְמְקוֹם
 שֶׁהִיָּה עוֹמֵד שָׁם בְּנִ"ל. וְעַל כֵּן אִי
 אֶפְשָׁר לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן, אֲלֵא
 הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפֶר, בְּחִינַת
 מְשֵׁה, שֶׁהִיָּה עָנוּ מִכָּל הָאָדָם, כְּמוֹ
 שְׁפָתוֹב (שמות מ): וַיִּקָּם מֹשֶׁה אֶת
 הַמִּשְׁכָּן. וְאַחֵר לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַקִּימוֹ,
 כִּי דִוְקָא זֶה הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת
 עֶפֶר, בְּחִינַת כַּח הַמוּשָׁד, יָכוֹל
 לְהַקִּים הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּא בְּחִינַת כַּח
 הַמוּשָׁד, לְהַמְשִׁיךְ הָאֱלֻקוֹת בְּנִ"ל:
 וְזֶה שְׁפָתוֹב (דברים ז): לֹא מִרְבֶּכֶם
 חָשַׁק ה' בְּכֶם כִּי אַתֶּם הַמְּעַט, וְדַרְשׁוּ
 רְבוּתֵינוּ זְכוּרֹנָם לְבִרְכָה (חולין פט
 והובא בפירש"י שם): לֹא וְכוּ', רַק מִחֲמַת
 שֶׁאַתֶּם מִמְּעִיטִין עֲצַמְכֶם וְכוּ', חָשַׁק
 ה' בְּכֶם. כִּי מִחֲמַת שֶׁהֵם מִמְּעִיטִין
 וּמְקַטְיָנִים עֲצָמוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה הֵם
 בְּבְחִינַת עֶפֶר, שֵׁיֵשׁ לוֹ כַּח הַמוּשָׁד,

לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם
 כָּלֵל רְאִשֵׁי הָעָם, מִקְטָן וְעַד גָּדוֹל.
 כִּי עַל-יְדֵי הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן, קָרָא אֶת
 כָּל רְאִשֵׁי הָעָם, שֶׁהֵם בְּחִינַת אֶהְרֹן
 וּבָנָיו וְכוּ' כַּנ"ל: וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
 זְכוּרֵנוֹם לְבִרְכָה (ראש השנה א):
 שְׁנִיָּסֵן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִים, כִּי אִז
 הָיָה הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ
 הַכְּבוֹד שֶׁל מַלְכִים, שֶׁל כָּל הַמְּמַנִּים
 וְהָרֹאשִׁים כַּנ"ל. וְעַל-כֵּן הָיָה הַקָּמַת
 הַמִּשְׁכָּן בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן דְּוָקָא, כִּי
 זֶה בְּחִינַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה
 נִתְחַדְּשִׁים כָּל הָרֹאשִׁים כַּנ"ל, וְזֶהוּ
 בְּחִינַת: רֹאשׁ-חֹדֶשׁ נִסָּן רֹאשׁ-
 הַשָּׁנָה לְמַלְכִים כַּנ"ל:

וְהַכְּבוֹד, הוּא הַכֹּל עַל-יְדֵי זֶה הַצַּדִּיק.
 כִּי כָּפִי הַקָּמַתוֹ אֶת הַמִּשְׁכָּן בְּכָל
 פַּעַם, שֶׁמִּשָּׁם בָּא הַכְּבוֹד, בְּבְחִינּוֹת:
 וְכְבוֹד ה' מֵלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן כַּנ"ל, בֵּן
 נִתְחַדְּשׁ כָּל הַכְּבוֹד וְהָרֹאשִׁיּוֹת כַּנ"ל:

וְזֶה: וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא
 מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל.
 כִּי פָשַׁה צַדִּיק צָרִיךְ לְקַרֹּת אֶת רְאִשֵׁי
 הָעָם, הוּא קוֹרָא אוֹתָם בְּזֶה שֶׁהוּא
 מִקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁשָּׁם הַכְּבוֹד
 כַּנ"ל, וְעַל-יְדֵי-זֶה קוֹרָא אוֹתָם, כִּי
 כָּלֵם בָּאִים אֵלָיו לְקַבֵּל הַכְּבוֹד מִמֶּנּוּ.
 וְזֶה: בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי, שֶׁהִקִּים מֹשֶׁה
 אֶת הַמִּשְׁכָּן, עַל-יְדֵי-זֶה: קָרָא מֹשֶׁה

מבוא ותמצית המאמר

תורה זו עוסקת בעיקרה בעניין הכוח המושך וכוח המכריח. שני מושגים אלו מוכרים יותר כמושגים גשמיים, כוח המשיכה שנמצא בארץ הגשמית שמושכת אליה כל חפץ כבד, וכוח אחר שהוא מתנגד לכוח המשיכה, והוא הכוח המופעל על החפץ בעת שזורקים אותו ומכריחים אותו להיפרד ולהתרחק מהארץ.

כמו בגשמיות, כך ברוחניות יש את יסוד הארץ, ששם נמצא כוח המשיכה הרוחני, ולעומתו כוח אחר שמרחיק את כל מי שרוצה להתקרב אל הארץ.

בתורה זו יבאר רבינו מהו הכוח המושך הרוחני המורכב מכמה בחינות, ומהו הכוח המתנגד לכוח המושך הרוחני [כוח המכריח]. כמו כן יתבאר בדבריו מהו הדרך להתגבר על הכוח המכריח ולהימשך אל היסוד הרוחני שמקרב כל אחד להשי"ת.

עוד יבואר בדבריו, מהו התפקיד של הכוח המתנגד לכוח המושך, מדוע הוא נברא, מה שרשו בקדושה וכיצד האדם צריך להשתמש בו באופן הנכון.

בתוך דבריו, מבאר גם את עניין המשכן שהוא כוח המושך להמשיך אלוקות, מה הקשר בין ענווה לבניין המשכן, ומהו הקשר בין כל הצדיקים לצדיק יסוד עולם. כמו כן יבאר גם מהי ענווה וכיצד היא אינה סותרת את הכבוד והגדולה בבחינת כל מקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו.

על תורה זו יש שתי 'הלכות' בספר ליקוטי הלכות למוהרנ"ת, ביאוריו אלו שזורים בביאור המשולב ובהערות שעל הביאור. כמו כן ליקטנו את הקטעים העיקריים והחשובים מתוך הלכות אלו והם מובאים אחרי הביאור המשולב בתוספת הסברים וביאורים קצרים.

כדרכו הקדושה רבינו פותח את התורה בפסוק ואינו מבאר מיד, כי אם אחר שיציע לפני הלומד את כל הקדמות והשגות התורה שעל פיהם יתבאר פסוק זה בסוף התורה.

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל (וַיִּקְרָא ט)

הרחקת כל הדברים מהארץ על ידי 'כוח המכריח'

כִּי כָל הַדְּבָרִים הֵם עַל הָאָרֶץ, כל מה שאנו רואים כאן בעולם, אפילו אותם דברים שאינם ממש סמוכים לארץ, כמו למשל עופות, מכל מקום הם סמוכים לארץ ונמצאים עליה, ואינם נחים במקום אחר מלבד בארץ הזאת. ומכל שכן כל אותם דברים שממש נמצאים על הארץ הם סמוכים ונשענים כביכול עליה. והראיה לדבר הוא כְּמוֹ שְׁאֵנוּ רֹאִין בְּתוֹשׁ דְּהֵינּוּ שְׂאֵנוּ רֹאִים בְּעֵין שְׁנֵי דְבָרִים. הַא' שֶׁהַכֹּל גָּדֵל מִן הָאָרֶץ, כל הצמחים והעצים, ואפילו האדם בעצמו יצירתו הראשונה מהארץ יחד עם כל מעשה בראשית². ואין שום דבר שגדל וצומח ממקום אחר. וזאת מחמת שהכול נמצא על הארץ או בתוך הארץ, דהיינו שגם כל כוחות הטבע ושפע הבריאה מגיעים מהארץ בעצמה, ולכן גם כשהם יוצאים

ביאורים והערות

א ויש לדקדק בלשון רבינו שכל הדברים הם על הארץ, שלכאורה יש דברים שהם בתוך הארץ. אך מדברי רבינו בהמשך מבואר שכל מה שהוא בתוך הארץ ואינו יצא לחוץ הוא נקרא עדיין בשם הארץ בעצמה, ורק כאשר הוא יוצא ונפרד מהארץ הוא נקרא דבר אחר, ואז בהכרח שהוא יהיה על הארץ על ידי הכוח המושך כמבואר לקמן.

ב כמבואר בליקוטי הלכות הלכות יום טוב ה"ה אות ב ויתבאר בהרחבה בדברי מוהרנ"ת לקמן.

וצומחים הם צומחים ממנה? וְכָל הַדְּבָרִים וְהַבְּרִיּוֹת הַדְּבָרִים הם הדוממים כמו אבנים, וכן הצמחים, והבריות הם אלו שיש נשמה באפם, החיות ובני האדם שהם הוֹלְכִים וּמְנַחִים עַל הָאָרֶץ. כי לא די בזה שאחרי כל הליכתם הם נחים על הארץ, אלא אפילו בהליכתם מוכרחים לילך על הארץ או בסמוך אליה. וְאִי אֶפְשָׁר שִׁיפְסְקוּ הַדְּבָרִים הַמְּחֻבְּרִים כְּגוֹן הַדְּבָרִים הַגְּדֻלִים מֵהָאָרֶץ וְיִתְרַקְקוּ גַם אוֹתָם שֶׁרַק מוֹנְחִים וְהוֹלְכִים עַל הָאָרֶץ, אִינֵם יְכוּלִים לְהִתְרַחֵק מֵהָאָרֶץ עֲלֵיהֶם עוֹמְדִים. אִם לֹא עַל יְדֵי פֶתַח הַמְּכָרִית שֶׁהוּא הַכּוּחַ הַמִּתְנַגֵּד וְהַפְּכִי לְכּוּחַ הַמוֹשֵׁךְ הַטְּבְעִי שֶׁבָאֵרֶץ שֶׁמוֹשֵׁךְ אֵלָיו אֵת כָּל הַדְּבָרִים. וּפְעוּלַת הַכּוּחַ הַמְּכָרִית הֵינָנו עַל יְדֵי שִׂישׁ מִי שֶׁמְכָרִית הַדְּבָר אֵפִילוֹ אִם הוּא כּוּחַ מְכּוּחּוֹת הַטְּבַע וּמְכַל שֶׁכֵּן הָאָדָם הָעוֹמֵד עֲלֵיהֶם [כְּדֹלְקָמֹן], שֶׁהֵם יְכוּלִים לְהַכְרִיחַ אֵת הַדְּבָרִים וְלְהַרְחִיק מֵהָאָרֶץ עַל יְדֵי שְׂאוֹתוֹ כּוּחַ לֹקַח אֵת הַדָּבָר וְנוֹטְלוֹ מִמְּקוֹמוֹ מֵהָאָרֶץ עַל יְדֵי הַכּוּחַ הַמִּתְנַגֵּד לְכּוּחַ

ביאורים והערות

ג בהמשך התורה יתבאר בדבריו יותר עניין הצמיחה מהארץ, כי לכאורה קצת צריך ביאור, שהרי עצם כוח הגדילה נראה יותר כמו כוח מכריח שמרחיק את הדבר הגדל מהארץ, ואינו דומה כלל לכוח המשיכה שעל ידי כל הדברים נמצאים על הארץ. ואם כן יש להבין איך בתוך הארץ שיש לה כוח המושך נמצא גם בתוכה בעצמה כוח מכריח שמרחיק ממנה את כל מה שגדל וצומח ממנה.

ד כמבואר במסכת מכות יז. שלדברי רבנן רק בריית נשמה חשובה בריה וכל הבריות האחרות אינם חשובים כבריות.

ה גם בפעולת ההליכה אנו רואים כמו שילוב בין כוח המשיכה לכוח המכריח המתנגד לכוח המשיכה. כי מצד אחד כל הליכת ההולכים היא על הארץ, ומצד שני בהליכה עצמה ההולך מתנתק מהארץ וחוזר עליה בכל עת הילוכו. ועל כן יש להבין בהמשך התורה, כיצד אמורים שתי הכוחות הסותרים (גם בעבודת ה' ובהתקרבות לצדיק) להתמזג יחדיו לפעולה אחת.

ו הלשון שיפסקו פירושו חיתוך, כמו קצירה. ועניין זה יתבאר להלן יותר מתוך התורה.

ז כי לכל דבר יש מקום ראשוני ששם הוא מקומו הטבעי, כמבואר בליקוטי הלכות הלכות יום טוב ה"ה אות ז: כָּל הַמְּלָאכּוֹת שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה וְכָלֵם הֵם בְּבַחֲיַנַּת פֶּתַח

המשיכה, וּמְרַחֵקוּ מִמֶּנָּה [מהארץ]. וּכְפִי עוֹצַמְתוֹ שֶׁל הַכֹּחַ הַמְכַרֵּית, כֵּן נִתְרַחֵק הַדָּבָר מֵהָאָרֶץ שֶׁהָרִי אֵין כָּל כּוֹחוֹת הַמְכַרֵּיחִים שׁוּוֹיִם, וְכִמוֹ שֶׁבִּין בְּנֵי אָדָם בְּעֵצָמָם יֵשׁ חִלּוּק בֵּין אֶחָד לְרֵעֵהוּ כִּמְהָ הוּא יִכּוֹל לְהִרְחִיק אִיזָה דָּבָר מֵהָאָרֶץ, כִּךְ יֵשׁ כִּמְהָ וְכִמְהָ כּוֹחוֹת בְּבִרְיָאָה שֶׁכָּל אֶחָד שׁוֹנֵה הֵן מִצַּד עוֹצַמְתוֹ כּוֹחוֹ וְהֵן מִצַּד הַדֶּרֶךְ שֶׁבָּהּ הַכּוֹחַ הַמְכַרֵּיחַ שֶׁבִּתְּוֹכוֹ פּוֹעֵל. וְאַחֲרַי כֶּךָ אַחֲרֵי שֶׁכּוֹחַ הַמְכַרֵּיחַ מְגִיעַ לְשֵׂא עוֹצַמְתוֹ^ח כְּשֶׁנִּפְסַק כֹּחַ הַמְכַרֵּיחַ שֶׁסוּף סוּף תִּמְיֵד נִפְסַק הַכּוֹחַ הַמְכַרֵּיחַ^ט, חוֹזֵר הַדָּבָר לְהָאָרֶץ מִמִּילָא עַל יְדֵי כּוֹחַ הַמוֹשֵׁךְ, וְאִינוֹ נִשְׁאָר שֵׁם בְּמִקּוֹם הַרְחוּק [כְּדִלְקָמָן].

המשל מהאדם הזורק חפץ

ועתה מביא משל ודוגמא לדבריו כַּגֹּוֹן: אִם זֹרֵק אָדָם דָּבָר לְמַעַלָּה שֶׁהָרִי גַם לְאָדָם יֵשׁ יְכוּלָתוֹ וְכּוֹחַ לְהַכְרִיחַ וְלְהִרְחִיק דְּבָרִים מֵהָאָרֶץ, אֲזִי עַל יְדֵי כָּחוֹ שֶׁהוּא עֵצָמוֹ כּוֹחַ הַמְכַרֵּיחַ שֶׁבִּתְּוֹךְ הָאָדָם, הוּא מְכַרֵּיחַ הַדָּבָר וּמְפָסֵקוּ מֵהָאָרֶץ כִּי לְאָדָם

ביאורים והערות

הַמְכַרֵּיחַ שֶׁמְכַרֵּיחַ אֶת הַדָּבָר וּמְשַׁנֶּה אוֹתוֹ מְטַבְּעוֹ וּמְקוֹמוֹ הָרִאשׁוֹן, כַּגֹּוֹן הַחוֹרֵשׁ שֶׁמְשַׁנֶּה הָאֲדָמָה וּמְזִיז הָרְגָבִים וְהַצְּרוּרוֹת מִמְּקוֹמָם עַל יְדֵי הַחֲפִירָה וְהַחֲרִישָׁה, וְכֵן הַזּוֹרֵעַ שֶׁלּוֹקֵחַ הַזְּרָעִים מִמְּקוֹם שֶׁמְנַחִים וּמְכַרֵּיחֵם לְהַפִּילֵם עַל הָאָרֶץ וְכֵן הַקּוֹצֵר וְכוּ'.

ח כִּמְבוֹאָר בְּלִיקוּטֵי הַלְכוֹת חֲזַקָת מִטְּלָלִין ד' אוֹת ה', וְיִתְבָּאָר בְּהִרְחִיבָה בְּדִבְרֵי מוֹהֲרַנ"ת לְקָמָן.

ט כָּל עֵנִינֵנוֹ שֶׁל כּוֹחַ הַמְכַרֵּיחַ הוּא בּוֹה שֶׁנִּפְסַק וְאִינוֹ נִצְחִי, לְעוֹמַת הַכּוֹחַ הַמוֹשֵׁךְ, עֵנִיין זֶה מְדוּיָק בְּלִשׁוֹן רַבִּינוֹ כִּמְהָ פַעֲמִים בְּתוֹרָה וְכֵן מְבוֹאָר בְּהִרְחִיבָה לְקָמָן בְּדִבְרֵי מוֹהֲרַנ"ת. שְׂגָם אִם בְּעַת פַּעּוֹלָתוֹ שֶׁל הַכּוֹחַ הַמְכַרֵּיחַ הוּא יוֹתֵר חֲזַק מְכּוֹחַ הַמוֹשֵׁךְ אֲבָל מַחֲמַת שֶׁאִינוֹ תִּמְיֵד עַל כֵּן בּוֹדָאֵי יִתְחַזַּק הַכּוֹחַ הַמוֹשֵׁךְ וּיִנְצַחוֹ כִּמוֹ בְּגִשְׁמִיּוֹת.

י אֶחָד מֵהַכְּלָלִים הַיְדוּעִים בְּלִיקוּטֵי מוֹהֲרַן שֶׁבְּכָל מְקוֹם שֶׁרַבִּינוֹ מְבִיא מִשַׁל וְדוּגְמָא לְדִבְרֵיו, יֵשׁ כּוֹוֵנָה מִיּוֹחַדַּת דּוּקָא בְּמִשַׁל וְדוּגְמָה זֹו בְּשׁוֹנֵה מְדֶרֶךְ הָעוֹלָם שֶׁכֹּאֲשֶׁר מְבִיאִים דּוּגְמָא אֵין הַכוֹוֵנָה שֶׁל הַדּוּגְמָה רַק כְּדִי לְלַמֵּד עַל הַכָּלָל וְעַל כִּיּוּצָא בּוֹ, וְאֵין כּוֹוֵנָה מִיּוֹחַדַּת דּוּקָא בְּדוּגְמָה זֹו. וְעַל כֵּן יֵשׁ לְעִיין כֹּאֵן מְדוּעַ רַבִּינוֹ נִקַּט לְדוּגְמָא דּוּקָא אֶת הָאָדָם.

יש כוח המכריח להרחיק דברים מהארץ, אפילו שגם הוא בעצמו נמשך לארץ ועומד עליה". וכפי פתו אם הרבה אם מעט, בן מכריח הדבר וזורקו למעלה יותר שמתרחק יותר ממקומו של האדם שעומד על הארץ. ואחר כך בשנפסק פתו שהכניס בזריקת החפץ, שהוא פת המכריח להרחיק הדברים מהארץ, חוזר הדבר מאליו ונופל להארץ מבלי שיש כוח אחר שזורק הדבר להארץ, והדבר אינו נשאר תלוי שם במקומו.

הכוח היסודי הוא כוח המושך

כי הארץ יש לה פת המושך בתמידות², וממשכת כל הדברים לעצמה מחמת שהם כולם גדלים ממנה והם חלק ממנה בעצמה. כי אם לא היינו שלא הייתה מושכת כל הדברים לעצמה, לא היו יכולים להתקיים ולעמוד עליה בני אדם, וכן שאר הדברים שבבריאיה. כי היה ראוי לפל מונחה מחמת שאינה מושכת כל הדברים לעצמה. וגם אם אין כוח אחר שמושך את הבריות להתנתק מהארץ, הרי בכל ציור שבו בני אדם הולכים על הארץ אי אפשר להתקיים וללכת על הארץ אילולי כוח המושך. מהחמת שהיא פדורית ואם כן בהכרח שיש אנשים שדרים למעלה ויש אנשים שדרים למטה, וכל בני העולם עומדים סביבה פידוע דהיינו שלא נמצאים ותפוסים בתוכה אלא סביבה, שלכן היה ראוי ליפול ממנה, דהיינו שאין שום דרך להתקיים עליה. אך שיש לה פת המושך בעצם עצמותה,

ביאורים והערות

יא כי זה פלא שבעת שהכוח המושך של הארץ עצמה שולט על האדם שעומד עליה ומושכו לארץ, באותה העת ממש יש כוח באדם להרחיק אחרים מהארץ. ועיין בעיונים.

יב כמבואר למעלה. אך עיין בדברי רבינו בסוף המאמר, שם מבואר שבבחינת המשכן, שהוא כוח המושך להמשיך אלוקות, שם יש התחדשות הפסק ושינוי בכוח המושך וצ"ב.

ולכן כל הדברים כולם ואפילו בני אדם נמשכים אליה ועומדים עליה ועל כן לא נופלים ממנה".

מהירות החפץ לארץ הנופל הוא מסיבת הכוח המושך

ועל כן מחמת שיש להארץ כוח המושך והכוח הזה הוא בתמידות פְּשֵׁנְפֶסֶק בְּתֵּי הַמְּכַרִּיחַ אַחֲרֵי שִׁזְרְקוּ אֶת הַדָּבָר לַמַּעֲלָה, וּמִמִּילָא חֲזֹר הַדָּבָר וְנוֹפֵל לְמַטָּה לְהָאָרֶץ עַל יְדֵי כּוּחַ הַמוֹשֵׁךְ, לִכְן כָּל מָה [כָּל זְמַן] שֶׁמִּתְקָרֵב יוֹתֵר לְמַטָּה כִּכֵּל שֶׁהַדָּבָר חֲזֹר וּמִתְקָרֵב יוֹתֵר לְאָרֶץ שִׁישׁ לֵה כּוּחַ מְשִׁיכָה, הוּא פּוֹרֵחַ וְנוֹפֵל לְמַטָּה בְּמַהֲרָת יוֹתֵר שֶׁהוּא צוֹבֵר תְּאוּצָה וּמַהֲרָת בְּנִפְלִיתוֹ. כִּי בְּתַחֲלִילָה כָּל חֶפֶץ שֶׁנוֹפֵל נוֹפֵל בְּמַהֲרָת פְּחוּתָה אֲבָל תוֹךְ כִּדֵי נִפְלִיתוֹ הוּא מְמַהֵר וּמֵאִיץ אֶת נִפְלִיתוֹ. וְהַהֶסְבֵּר לָזֶה הוּא מִחֲמַת שֶׁמִּתְקָרֵב הַחֶפֶץ הַנוֹפֵל לְהַבֵּת הַמוֹשֵׁךְ שֶׁל הָאָרֶץ שֶׁכָּל אוֹתוֹ הַזְמַן מְמַשִּׁיכָה לְהַפְעִיל יוֹתֵר אֶת הַכּוּחַ הַמוֹשֵׁךְ שֶׁבָּהּ וְאִינָה מִפְסִיקָה אֶפְיֻלוֹ לְרַגַע, עַל כֵּן נוֹפֵל בְּמַהֲרָת יוֹתֵר לְמַטָּה מִחֲמַת הַתְּמִידוּת שֶׁל פְּעוּלָה וּמִחֲמַת שֶׁהַקְרָבָה וְהַרְיחוּק בֵּין הָאָרֶץ לְחֶפֶץ הַמִּתְרַחֵק אוֹ הַנוֹפֵל מִשְׁפִּיעִים עַל עוֹצְמַתוֹ שֶׁל כּוּחַ הַמוֹשֵׁךְ".

ביאורים והערות

יג לכאורה יש להקשות שלולא כוח המכריח וכוח המושך, לא היה ראוי ליפול מהארץ הגם שאין לה כוח המושך, כי כל זמן שאין כוח המכריח אין שום דבר שגורם לכך שיהיה ראוי ליפול מהארץ. ולכך לכאורה צריך לומר, שבאמת כוח המכריח הוא כוח יותר קדום ויסודי מהכוח המושך בייחס לבריאה. כי כוח המכריח הוא עצם הצמצום והפרדת הדברים שלא יהיו באחדות אחת. וכל זמן שאין כוח המכריח כל הדברים בעולם הם אחד גמור. ועיין בעיונים ובליקוטי הלכות המובאים בסוף הביאור.

יד והגם שיש לשאול שכל חפץ שנע במהירות הוא צובר תאוּצָה בלי כל קשר לכוח המשיכה, עם כל זה יש קשר בין המהירות של חפץ שנופל לכוח המושך בהבנת היסוד של צבירת המהירות של כל דבר שנע במהירות מהיכן מגיעה צבירת המהירות זו ואכמ"ל.

עד עתה ביאר רבינו את עניין כוח המשיכה ולעומתו הכוח המכריח שפועל כנגד כוח המשיכה בגשמיות. עתה מגלה רבינו את הכוח הרוחני המקביל אל כוח המשיכה הגשמי

הצדיק הוא כוח המושך

וְהַצְדִּיק הַיְחִיד, שבמדרגותיו הנעלות הוא צדיק יחיד בעולם הוא בְּחִינַת עֶפְרַיִם הַצֶּ"ל דהיינו הארץ הנזכרת לעיל, בִּי הַצְדִּיק הוּא יְסוּד עוֹלָם כַּעֲיֵן הַיְסוּד שֶׁל הַבְּרִיאָה שֶׁהוּא הַכּוּחַ הַמוֹשֵׁךְ שֶׁבִּיְסוּד הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי, כִּךְ הַצְדִּיק הוּא הַיְסוּד הַרוּחָנִי שֶׁעֲלֵיו הַכּוֹל עוֹמֵד וְאֵלָיו הַכּוֹל נִמְשָׁךְ וּבִלְעָדָיו אֵין קִיּוּם לְעוֹלָם. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי י): "כַּעֲבוּר סוֹפָה וְאֵין רֶשַׁע וְצְדִיק יְסוּד עוֹלָם". וְכֵן שְׂמוּבָא בַּגְּמָרָא (חֲגִיגָה יב,ב) עַל פְּסוּק זֶה שֶׁהָאָרֶץ עוֹמֵדָת עַל עַמּוּד אֶחָד וְצְדִיק שְׂמוּ כֵּמוֹ שֶׁכָּתוּב וְצְדִיק יְסוּד עוֹלָם. כִּי הַצְדִּיק לְעוֹמֵת הַרְשָׁע, הוּא מְצִיאוֹת הַנְּשֹׂאֲרֹת תְּמִיד וְקִיּוּמָה אֵינָה בְּרַת חֲלוּף, לְעוֹמֵת הַרְשָׁע שֶׁגַּם אִם כּוּחוֹ גָּדוֹל כְּסוֹפָה וְנִדְמָה שְׂכוּחוֹ יוֹתֵר חֲזָק מֵהַצְדִּיק, הָרִי הוּא עוֹבֵר וְכֹלָה לְאַחַר זְמַן. וְכֵן שְׂרָאֵינוּ לְעֵיל, כֹּל כּוּחַ הַמְּשִׁיכָה בָּא לְיַד בִּיטוּי עַל פְּנֵי כּוּחַ הַמְּכַרֵּחַ, רַק בּוֹזֵה שְׂקִיּוּמוֹ תְּמִידִי וְנִצְחִי עַל פְּנֵי הַכּוּחַ הַמְּכַרֵּחַ שֶׁנִּפְסַק וְאֵינוּ עוֹמֵד לְעַד^{טז}. וְכָל הַדְּבָרִים עוֹמְדִים עָלָיו כַּעֲיֵן מָה שְׂמִבּוֹאֵר בְּאָרֶץ שֶׁהַכּוֹל עוֹמֵד עֲלֶיהָ בַּגִּשְׁמִיּוֹת, כִּךְ בְּרוּחָנִיּוֹת כֹּל הַדְּבָרִים הַרוּחָנִיִּים עַל כֹּל סוּגִיָּהם וְעֵינֵינוּ אֵל עוֹמְדִים עָלָיו, וּבִאֲמַת הוּא יְסוּד הַכּוֹל גַּם בַּגִּשְׁמִיּוֹת כִּי הַרוּחָנִיּוֹת הֵיא הַיְסוּד אֶל הַגִּשְׁמִיּוֹת^{טז}. וַיֵּשׁ לוֹ [לְצְדִיק] פֶּתַח הַמּוֹשֵׁךְ, לְהַמְּשִׁיךְ כָּל הַדְּבָרִים אֵלָיו דֵּהֵינּוּ הֵן דְּבָרִים שֶׁהִתְרַחֲקוּ מִמֶּנּוּ הֵן עַל יַדֵּי אַחֲרִים, הֵן אֵלוֹ שְׂמַצֵּד טַבְעָם הַרוּחָנִי הַרְאֵשׁוֹנִי

ביאורים והערות

טז אומנם בליקו"ה מבואר שיש עוד בחינה יסודית שבזה שונה הכוח המושך מהכוח המכריח, ובאמת שתי בחינות אלו מתחברים ליסוד אחד. ועיין לקמן במה שהובא מהליקוטי הלכות.

טז כמבואר בליקו"ה הלכות חזקת מטלטלין ד, ז. ועיין לקמן בהרחבה.

הם כביכול רחוקים ממנו, גם אותם הוא ממשיך למרות הכוח המכריח שבהם בעצמם, שכולם יתמזגו איתו לשלמות אחת כמו עפר".

הצדיק שהוא הארץ הוא יחיד בעולם

כי [שהרי] זה הצדיק שהוא יסוד העולם והוא ממשיך כל הדברים אליו, הוא בהכרח רק יחיד בעולם מצד זה שהוא יסוד עולם שכל הדברים נמשכים ממנו כי אם לאו היו כמה כוחות מושכים וסותרים בעולם, שאין זה שייך בגשמיות וממילא גם ברוחניות, כי אם כן לא היה באפשר לקבוע מהו כוח המושך ומהו כוח המכריח¹¹, ואפילו כל הצדיקים שגם הם יש להם בוודאי איזה בחינה של כוח המושך שהרי גם הם בבחינת עפר וגם הם מצמיחים ענפים אחרים מהם כמו העפר, ומכל מקום הם רק כעין ענפים ממנו שהוא הגזע או העפר שממנו צומח וגדל האילן. ולכן הוא צדיק יחיד אפילו כאשר יש עוד צדיקים, מחמת שהם נמשכים ממנו. כי הצדיקים הם ענפים כל אחר לפי בחינתו דהיינו מדרגתו, ויש שהוא בחינות ענף הגדל ישר ממנו - מן האילן, ויש שהוא בחינות ענף מן הענף שהוא יותר רחוק מהאילן עצמו¹².

ביאורים והערות

יז ההתמזגות וההתאחדות עם העפר, אין פירושה שהאדם בטל לגמרי, אלא הפלא הגדול הוא שהוא נשאר נפרד כמו כוח מכריח, ואף על פי כן הוא נמשך ומשתוקק בחשק גדול לצדיק, כי כל התכלית שכוח המכריח וכוח המושך יתאחדו יחדיו כמבואר באריכות בליקו"ה הלכות יום טוב ה"ה עיי"ש.

יח כי רק כאשר יש כוח אחד יותר יסודי ויותר נצחי מכולם הוא יכונה בשם כוח המושך, וכל הדברים שמושכים אליו הם גם ענפים ממנו, אבל הכוחות המתנגדים ומרחקים ממנו ייקראו בשם כוח המכריח.

יט ועיין בהמשך התורה שם מבואר שיש בצדיקים וראשי העם בחינת אהרן ובניו שהם כמו ענפים וענפים מענפים. ועיין גם בליקוטי תפילות על עניין הצדקה לצדיק המובא בהמשך התורה, שם מבואר שיש ליתן צדקה לצדיקים ולבני הצדיקים.

הצדיק הוא עפר מחמת שהוא שפל

וביאור העניין במה נתייחד צדיק זה יותר משאר הצדיקים: **כִּי יֵה הַצַּדִּיק הַיָּחִיד בְּעוֹלָם** שהוא הכוח המושך של כל הדברים ואפילו של כל הכוחות המושכים, הוא עָנוּ וְשָׁפַל בתכלית השלמות, כי הוא יותר עניו ושפל מכל הצדיקים, וּמְשִׁים עֲצָמוֹ בְּעֶפְרָיִם כי באמת הוא מכובד מכולם וגבוה מכולם ולו שייך הגדולה יותר מכולם [כדלקמן], ואפילו הכי הוא משים עצמו כעפר בְּבַחֲתִינֹתָ מֵהָ שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אֲבִינוּ בַּעַת שְׁבִיקָשׁ מֵה' רַחֲמִים עַל אֲנָשֵׁי סְדוּם הַרְשָׁעִים^כ, (בְּרֵאשִׁית י"ה): "הֲנָה נֹא הוֹאֲלֹתִי לְדַבֵּר אֶל אֲדוֹנָי וְאֲנֹכִי עֶפֶר וְאֶפֶר"^{כב} שמחמת שפלות וענווה הוא משים עצמו ממש כעפר, ולכן יש לו כוח המושך כמו העפר, דהיינו יסוד העפר שהוא יסוד העולם. ועל כן בוודאי הכול נמשך אליו. וְעַל כֵּן הַצַּדִּיק שֶׁמְשִׁים עֲצָמוֹ כְּעֶפֶר הוּא יִסּוּד עוֹלָם בְּרוּחָנוּת וּבְגִשְׁמוּת, הֵינּוּ בְּחִינַת עֶפֶר, שְׁפָל הַדְּבָרִים הֵם עָלָיו בְּנִלְ אֲפִילוֹ הַדְּבָרִים הַהַפּוּכִים וְרַחוּקִים מִמֶּנּוּ בַתְּכִלִּית גַּם הֵם עָלָיו וּבִלְעָדָיו אֵינָם יְכוּלִים לְהִתְקַיֵּם.

ביאורים והערות

כ עיין לקמן בליקו"ה שהצדיק באמת גדול מאוד והוא רק משים עצמו כעפר. ועיין עוד בגמרא בחולין המובאת לקמן בדברי רבינו, שיש בחינה של שפלות שהיא יותר שפלה מעפר, כי משה רבינו הוא בבחינה של ענווה גמורה כמו שאמר 'ונחנו מה'. ולפי זה יש בחינה שהצדיק משים עצמו כעפר שהוא קצת מגדיל את עצמו יותר מהשפלות הגמורה על ידי שמשים עצמו כעפר, ודוק.

כא עיין שם בפנים כל הפסוקים, ועל פי התורה אפשר לבאר שם כל עניין סדום שהיא ארץ טובה כגן ה' ומדוע אברהם ביקש רחמים על אנשי סדום שהם לא נתנו צדקה כלל, ולמה נענשו בעונש כזה נורא.

כב וצ"ב מהו עניין האפר, שהרי האפר אינו מצמיח כלל וכיצד שייך שיש בחינה שהצדיק הוא כמו אפר שאינו מצמיח כלל.

לכל אחד יש כוח המושך

וְזֶה שְׂאֵנוּ מְבַקְשִׁים בתפילת 'אלוקי נצור' שאחר התפילה: 'וְנַפְשִׁי כְּעֶפֶר לְכָל תְּהִיָּה', אפילו שלכאורה כוח המושך הוא ענינו של הצדיק בלבד, ועל כן לו יאה להתפלל תפילה זו, מכל מקום יש באמת בכל אחד בחינה של כוח המושך, ועל כן כל אחד מתפלל ונפשי כעפר, שתהיה שפלה כעפר ועל ידי זה יהיה לה כוח המושך על הכול ממש, כי אף על פי שאינו עפר ממש מכל מקום הרי הוא 'כעפר'^כ, הִינּוּ שִׁיְהִיָּה לָהּ פֶתַח הַמּוֹשֵׁךְ, כעפר, כעין הכוח המושך שיש לצדיק, שעל ידי שהוא ימשך ויתכלל בעפר שהוא הצדיק הוא יקבל בחינה מכוח המושך של הצדיק, שעל ידי זה ימשכו כל אלו שתלויים בו לצדיק, כי הוא מבקש לְהַמְשִׁיךְ הַכֹּל אֵלָיו כְּעֶפֶר כִּנְיָ וְעַל יְדֵי זֶה הוּא יִמְשֵׁךְ אַחֲרָי הַצְּדִיק וְכֹל מֵה שֶׁנִּמְשָׁךְ אֵלָיו יִימְשָׁךְ מִמִּילָא לְצְדִיק^כ.

הצדקה לצדיק משפיעה שפע גדול לנותן הצדקה

וְזֶה הַצְּדִיק היחיד בעולם שכל הצדיקים הם רק ענפים ממנו, מוֹמְשִׁיךְ כָּל הַהִשְׁפָּעוֹת לְעוֹלָם כי כוח המושך שלו נושא בתוכו שני הפכים, כי הוא מאחד את כוח הקבלה וההמשכה אליו, עם כוח הנתינה וההשפעה לזולת, והוא מוציא מתוכו כעין כוח מכריח שמכריח מתוכו את כל ההשפעות לעולם בְּבְחִינַת (איוב כ"ה): "וְעִפְרוֹת זֶהָב" שהעפר בעצמו שהוא כוח המושך הופך להיות זהב שהוא סמל העשירות והשפע מחמת שְׂכָל הַהִשְׁפָּעוֹת נִמְשָׁכִין מְבַחֲינַת עֶפֶר, מֵהַצְּדִיק הַנִּיָּל ועל כן העפר בעצמו הופך להיות שפע הזהב. וְעַל כֵּן אִם נֹתֵנִין צְדָקָה לְזֶה הַצְּדִיק בכל האופנים שמבוארים מתוך המאמה, הן בגשמיות והן ברוחניות.

ביאורים והערות

כג ועיין לעיל מה שהתבאר בעניין הצדיק שמשים עצמו כעפר.

כד ויש לדקדק בלשונו הקדושה מה הפירוש 'להמשיך הכול אליו', הרי אם מדבר על נפשו היה צריך לכתוב להמשיך הכול אליה, ואולי הכוונה שימשוך הכול אל הצדיק כמו שהתבאר למעלה וצ"ב.

אם עושה כן הוא מתברך מיד^כ בכל סוגי השפע שהצדיק ממשיך לעולם, פי הוא עושה בצדקתו בחינת זריעה על העפר שהכול גדל ממנה, כמבואר בתחילת התורה שהכול גדל מן הארץ, וטבעה של הארץ הוא שמצמחת כפול כפלים כי אדם זורע בארץ סאה אבל קוצר ממנה כמה כורים, בבחינות (הושע י): "זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד"^{כז} כמו שהזריעה אינה בערך כמות הקצירה, שהרי אדם זורע קצת וקוצר הרבה, כך הצדקה היא כעין זריעה אבל הקצירה היא באופן של חסד והשפעה בלי גבול, כי השפע שבא בעקבות הצדקה הוא בבחינת חסד.

יש צדקה שחיא קללה ולא ברכה

אבל אם נותן צדקה למי שאינו בחינת עפר כולל כי בוודאי שגם במדרגת העפר יש כמה וכמה מדרגות, אבל הרשעים שמונעים ומרחיקים את העולם מהצדיק [כדלקמן], הם אינם בבחינת עפר כלל, שאז הצדקה שנותנים להם, אינו עושה פרות כי הזריעה היא הזו היא כעין זריעה בארץ לא טובה, שגם הזרע בעצמו כלה ונאבד. ועתה מביא דוגמא לדבר: וזה שקלל ירמיה את אנשי ענתות^{כז} שהם היו בבחינת הרשעים שמדברים דיבורים רעים על הצדיקים [כדלקמן].

ביאורים והערות

כה ויש להבין כיצד הוא מתברך מיד, הרי בזריעה על העפר עד שהתבואה תגדל יעברו כמה חודשים, וכן לכאורה גם בעניין הצדקה לצדיק כמו שמבואר לקמן שהוא כעין זריעה על העפר. ואולי אפשר לבאר שהעפר הוא זה שמתברך מיד וצ"ע. ועיין בעיונים.

כו והנה פעולת הקצירה דומה יותר לפעולה של כוח המכריח, שבפשטות המאמר, כוח זה הוא כוח המגיע מצד הרע, כי הוא הכוח שמרחיק מהצדיק, וכיצד הקצירה מתוארת כברכה ושפע, ועיין בעיונים וכן לקמן בליקו"ה שם מבואר מתוך דברי מוהרנ"ת בהרחבה עניין זה.

כז אנשי ענתות היו כהנים שהרי הייתה עיר הכהנים והיא מקום הולדתו של הנביא ירמיה. ועיין לקמן במאמר שהכהנים אמורים להיות ענפים להצדיק, כי הם בני אהרן העובדים את עבודת המשכן, שכל גדולתם מקבלים מהצדיק שהוא בבחינת העפר.

בבחינת כוח המכריח, שמכריחים ומרחיקים בני אדם מהצדיק, על ידי דיבוריהם ומעשייהם. ולכן ירמיה קיללם: "בַּעַת אַפְּךָ עֲשֵׂה בָהֶם" הַכְּשִׁילֵם בְּעֵינָיִם שְׂאִינָם מְהֵרָה (בְּבֹא קָמָא ט"ז), כי אפילו שהם נדמים לפעמים כעניים הגונים מכל מקום, כיוון שהם מכריחים ומפסיקים בדיבורם או במעשייהם מהצדיק שהוא בחינת עפר הרי הם מרקיבים כל שפע הבא אליהם, תִּינּוּ שְׂאִינָם בְּבַחֲיַיִת עֶפְרָ שִׁמְצַמִּיחַ כָּלֵל, כי אדרבה הם מפסיקים ומרחיקים את כולם מהעפר והצדיק יסוד עולם וְעַל כֵּן הִצְדָּקָה שְׁנוֹתֵינִים לָהֶם אֵינָה בְּחֵינַת זְרִיעָה כָּלֵל שְׂאִינָה מוֹלִידָה שׁוֹם בְּרַכָּה מַחֲמַת שְׁעוֹתָם וְשִׁפְלוֹתָם הִיא כְּמוֹ עֶפְרָ הַמְדַבֵּר שְׂאִינּוֹ מִצְמִיחַ כְּלוּם.

כשיפסק הכוח המכריח כולם יתקרבו לצדיק

וְהִנֵּה לִפִּי הַמְּבֹאֵר לְעִיל שֶׁהִצְדִּיק הוּא בְּחֵינַת כּוֹחַ הַמּוֹשֵׁךְ כִּי הוּא כְּמוֹ הָאָרֶץ תְּהִי רְאוּי שְׂיִמְשְׁכוּ כָּל בְּנֵי אָדָם^כ אֲפִילוֹ אֵלּוֹ הַרְחוֹקִים בְּיוֹתֵר מִהִצְדִּיק, אֲפִילוֹ הֵם הִיָּה רְאוּי שְׂיִמְשְׁכוּ לְזֶה הַצְדִּיק, שֶׁהוּא בְּחֵינַת עֶפְרָ כְּמוֹ כָּל הַדְּבָרִים שֶׁנִּמְשָׁכִים לָאָרֶץ וְזֶה מַחֲמַת שְׂיִישׁ לֹ בַּח הַמּוֹשֵׁךְ בְּנִ"ל שֶׁהִצְדִּיק הוּא בְּחֵינַת יִסּוּד עוֹלָם. אֲךָ עַל יְדֵי כַח הַמְּכַרֵּיחַ, מְפַסֵּיקִין וּמְרַחֲקִין מִמֶּנּוּ כִּי כְּמוֹ שִׁישׁ כּוֹחַ הַמְּכַרֵּיחַ בְּגַשְׁמִיּוֹת שִׁישׁ כּוֹחַ לְהַפְסִיק וּלְהַרְחִיק מֵהָאָרֶץ כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ כּוֹחַ כֹּזֵה גַם בְּרוּחָנִיּוֹת תִּינּוּ, שְׂיִישׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם עִיקַר הַכּוֹחַ הַמְּכַרֵּיחַ שֶׁהִרִי הֵם בְּעִלֵּי בַחֲרֵה, עַל אִף שְׁבוּדָאֵי יֵשׁ עוֹד בְּחֵינַת שֶׁל כּוֹחוֹת מְכַרֵּיחִים כְּמוֹ הַיֵּצֵר הַרַע וְשִׁבְעֵי הָעוֹלָם הַגַּשְׁמִיִּים, מְכַל מְקוֹם עִיקַר הַכּוֹחַ הַמְּכַרֵּיחַ וְהַמְּרַחֲקִיק מִהִצְדִּיק הֵם דּוּקָא בְּנֵי אָדָם^{כט} שְׂעַל יְדֵי

ביאורים והערות

ועל כן צ"ע כיצד הענפים בעצמם הופכים את עצמם לחלוק על הצדיק עד כדי כך שהם בני האדם שמתלבש בהם כוח המכריח.

כח ויש לעיין האם מדוקדק בדברי רבינו שהיה ראוי שימשכו אפילו אותם אלו שהם בעצמם מרחיקים מהצדיק. והאם יש אנשים שהם כבר קרובים אל הצדיק כל כך שכבר אין להם מה להימשך יותר אל הצדיק.

כט ועיין לעיל בתחילת התורה בדוגמא שכתוב שם בעניין הכוח המכריח שאדם זורק

דבורם ומעשיהם הם מכריחים את בני אדם להפסיקם ולהרחיקם מהצדיק הנז"ל כי פועלים הן בכוח הדיבור לשכנע ולחלוק על הצדיק, והן במעשים ממש שמכריחים את בני האדם לא להתקרב לצדיק. ולפי עוצמתו של כח המכריח, כן מרחיק מהצדיק כנ"ל שהרי גם בגשמיות הכל תלוי בכוח המכריח, שיש שמרחיק מרחק מועט ויש שמרחיק מרחק גדול. וכן ברוחניות יש אחד שיש בכוחו להרחיק קצת מהצדיק, ויש אחד שבכוחו להרחיק מרחק עצום מהצדיק. ואחר כך פשיפסיק כח המכריח בוודאי, כי זה כל עניינו של כוח המכריח כמבואר לעיל שהכוח הזה אינו תמידי ואינו בקביעות, ולכן ממילא יחזור האדם וימשיך עצמו ויתקרב להצדיק שהוא בחינת עפר כנ"ל מחמת הכוח המושך של הצדיק. כי פשיפסיק המכריח דהיינו בני האדם המרחיקים מהצדיק, ישוב להעפר להצדיק הנז"ל, שיש לו כח המושך כנ"ל. ועל כן מבואר מדוע יש בני אדם שהם רחוקים מאד מהצדיק על אף הכוח המושך שיש לצדיק, מחמת שהם עדין נמצאים בכח המכריח המרחיק אותם דהיינו שהכוח המכריח עדיין אוחז ושולט בהם, אבל אחר כך פשיפסיק כח המכריח הן מצד הכוח בעצמו והן מצד שהאדם ישתחרר ממנו סוף כל סוף, יחזרו ויתקרבו אותם הרחוקים מהצדיק כנ"ל.

ביאורים והערות

דבר למעלה, ובהערה שם.

ל ויש להבין מה החילוק בין הדיבורים למעשים, ומה ההבנה שמתבארת מתוך דברי רבינו בעצמם בעניין דיבורים ומעשים אלו, מה הם בפרטות

לא והנה לכאורה, אפילו אם אותם בני האדם מסכימים בדעתם לקרב אחרים לאותם הענפים של הצדיק, אך העיקר שאינם מסכימים שיתקרבו לאותו הצדיק שהוא יסוד העולם, גם הם בבחינת בני האדם שהם כוח המכריח.

לב ויש לדקדק בלשונו הקדושה שכתב 'יחזור וימשיך עצמו', שהרי לכאורה אין לאדם מה לפעול ולעשות להמשיך את עצמו, שהרי הכוח המושך מושכו מאליו כמו שהתבאר בפירוש לעיל בדברי רבינו בעניין הארץ הגשמית. ועיין לקמן במה שהובא מליקו"ה בעניין זה.

הנסיעה לצדיק כעין נפילת חפץ

וְזֶה שְׂאֵנוּ רוֹאִין בחוש, את דמיון הכוח המושך של העפר לכוח המושך של הצדיק שהרי בְּשֵׂאֲדָם נֹסֵעַ לְהַצְדִּיק הן מי שהוא מקורב לצדיק והן מי שבכלל היה מרוחק עד עתה ממנו, כָּל מִה שְׂמֵתֶקֶרֶב לְמִקּוֹם הַצְדִּיק יוֹתֵר הן למקום משכנו ומגוריו בחיי חיותו והן למקום שכינתו וגניזתו הקדושה לאחר הסתלקותו¹, וַיֵּשׁ לוֹ חֵשֶׁק יוֹתֵר ככל שהוא מתקרב יותר כך חשקו להתקרב לצדיק מתגבר, מִחֲמַת שְׂמֵתֶקֶרֶב יוֹתֵר לְהַפֵּחַ הַמוֹשֵׁךְ בְּנֵ"ל כעין מה שהתבאר אצל הכוח המושך של הארץ, שהחפץ בעת נפילתו ממנה יותר ליפול ככל שהוא סמוך לארץ יותר.

עד כאן התבאר החלק הראשון של התורה, העוסק בעניין הכוח המושך של הצדיק שהוא כעין הכוח המושך של הארץ, וכן התבאר מהו כוח המכריח המרחיק מהצדיק וגודל מעלת נתינת הצדקה לצדיק שעל ידה באה ברכה בכפל כפליים

עתה מבואר עניין ה'משכן' שכל עניינו הוא למשוך את האלוקות מלמעלה למטה, על ידי כוח המושך שהיה במשכן. ויבואר עוד שהקמת המשכן נעשתה רק על ידי הצדיק שהוא הצדיק היחיד בבחינת כוח המושך שהוא עניו ושפל

למשכן יש כוח המושך להמשיך אלוקות

וְזֶה בְּחִינַת מִשְׁכַּן שהצדיק והארץ הם בבחינת המשכן. בִּי מִשְׁכַּן הָיָה לוֹ פֶּתַח הַמּוֹשֵׁךְ בבחינה שונה ממה שנאמר עד כה, כי הכוח המושך שהיה למשכן הוא, לְהַמְשִׁיךְ אֱלֻקוֹת מלמעלה לִ"ל לְמִקּוֹם שֶׁהָיָה עוֹמֵד שָׁם בארץ למטה. דהיינו שהוא מושך אלוקות והשראת השכינה לארץ הגשמית אפילו שדרך האלוקות אינה

ביאורים והערות

לג כמבואר בליקו"ה הלכות יום טוב ה"ה, שכוח המושך של הצדיק לאחר הסתלקותו הוא יותר מבחינו הקדושים.

לד לכאורה יש להבין, שאם הארץ בעצמה יש לה כוח המושך להמשיך הכול אליה, מדוע דווקא המשכן ממשיך אלוקות והארץ לבדה לא ממשיכה אלוקות. ועיין לקמן בליקו"ה מה שהובא בעניין זה. וע"ע בעיונים.

להמשך כאן לארץ הגשמית^ל. ומביא בתחילה ראייה לכך שהמשכן הוא בחינת כוח המושך כי הבחינה של הכוח המושך הוא בְּחִינַת (שיר השירים א): "מִשְׁכְּנִי אֶחְרִיךְ נְרוּצָה^ל" שזה נאמר על המשכן^ל, ומהלשון הזה מבואר שהמשכן היה לו כוח המושך. מלבד זה, מדוקדק בלשון הפסוק גם אותו רעיון שהוזכר לעיל שככל שהחפץ מתקרב לארץ הוא פורח במהירות יותר, וזה מדוקדק מלשון הפסוק 'אֶחְרִיךְ נְרוּצָה' דִּיקָא שהלשון 'נרוצה' כוונתה לומר פִּי כָּל מָה שְׁמִתְקָרֵב יוֹתֵר אֵלָיו דהיינו אל המשכן, הוא רִיץ בְּיוֹתֵר בְּנִ"ל כמו המבואר אצל הארץ והצדיק שככל שמתקרבים יותר המהירות מתעצמת מִחֲמַת הַפֶּתַח הַמוֹשֵׁךְ בְּנִ"ל^ל.

המשכן הוא משכון להשראת השכינה

עתה מבאר מהיכן יודעים שהיה למשכן כוח להמשיך אלוקות, כי בתחילה התבאר רק שהיה לו כוח המושך אבל לא התבאר מה הוא מושך. ועתה מבאר שהוא מושך אלוקות: וְכַמוֹכָא בְּמִדְרָשׁ (שמות פֶּרֶק ל"א) שְׁהַמֹּשֵׁךְ הוּא לְשׁוֹן מִשְׁכּוֹן, שְׁהוּא מִשְׁכּוֹן לְיִשְׂרָאֵל שֶׁה' נתן את המשכון לישראל, בעצם בניית המשכן לאחר שחטאו בעגל^ל, שְׁהַשְּׂרָה שְׂכִינָה אֲצִלָּם אֶפְלוֹ אִם יִחַטְאוּ חַס

ביאורים והערות

לה כמבואר לקמן בליקו"ה.

לו ויש לעיין בלשון הפסוק מדוע המשיכה היא 'אחריך', הרי אם המשכן מושך בני אדם אליו כמו הצדיק, היה לו לכתוב משכני 'אליך' נרוצה ומדוע דווקא 'אחריך', ומלשון זה משמע כביכול בעת שמתחיל להימשך ולרוץ המושך מתחיל לברוח, שמחמת כן הריצה מכונה בלשון 'אחריך'. ועיין עוד ב'עיונים' בעניין שינוי הלשון בפסוק מלשון יחיד ללשון רבים.

לו עיי"ש בתרגום ובפירוש רש"י היטב

לה ועניין הריצה הזאת אינה בהכרח בגשמיות, עיין היטב לעיל בדברי רבינו בעניין הנסיעה לצדיק.

לט כי דווקא אחר חטא העגל ציווה להם על בניין המשכן, עיין היטב בדברי רבינו כאן

וְשָׁלוֹם, כי אם יוסיפו לחטוא עוד, ייקח מהם המשכן, שזהו המשכון, ועל ידי זה ירגישו בחסרונה של השראת השכינה ויבקשו לשוב בתשובה וינהו אחרי ה', עד שישׁיב להם את המשכן שזהו כמו משכון^מ. כְּמוֹ שִׁפְתוֹב (ויקרא כ"ו): "וְנָתַתִּי מִשְׁכְּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם" כי בכוח המשכן יהיה לישראל שני דברים, הא' השראת שכינתו שזה בעצמו גורם שלא יחטאו. ב' שגם כאשר יחטאו ויתרחקו לא יתרחקו לגמרי על ידי הרחקת הכוח המכריח מחמת חיסרון המשכן שהוא בבחינת משכון. נִמְצָא שְׁעַל יְדֵי הַמִּשְׁכָּן, הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל בב' בחינות, הֵינּוּ כְּנֹ"ל, בִּי מִשְׁכָּן לְשׁוֹן מִשְׁכְּנֵי וְכו' שהוא מושך את כל בני האדם אליו מחמת שׁיִישׁ לוֹ בְּחִינַת פֶּתַח הַמּוֹשֵׁךְ לְהַמְשִׁיךְ אֱלֻקוֹת לְמָקוֹם שְׁהִיָּה עוֹמֵד שָׁם כְּנֹ"ל ועל כן כולם נמשכים אליו. נמצא שלמשכן יש ב' בחינות של כוח המושך, הא' שהוא מושך אלוקות למקום שהיה עומד שם, שזה המשכת השכינה מלמעלה למטה וגם יש לו כוח המושך להמשיך את כל ישראל לאלוקות שהיה ממשיך מלמעלה למטה^{מא}.

ביאורים והערות

ועיין לקמן בליקוטי הלכות במה שהובא קצת בעניין זה.

מ זהו אופן אחד לפרש את דברי המדרש, והוא על פי חלק מהמפרשים שם. ועיין היטב בדברי המדרש. אמנם יקשה מהי ההלוואה שניתנה כביכול בעבור המשכון. ואולי אין כוונת המדרש לומר שהוא כמו משכון הניתן בעבור הלוואה, אלא כמו שהמשכון בהלוואה הוא ביטחון לפריעת החוב, כך המשכן הוא ביטחון שישראל יבקשו תמיד את ה' על ידי לקיחת המשכון שהוא החורבן. ואפשר לפרש גם בדרך אחרת, שהמשכן הוא המשכון שישראל נתנו לה', ובעבור זה נתן להם השראת השכינה. וכאשר לא פרעו את החוב, על ידי המצוות והמעשים הטובים שמדבקים את ישראל מלמטה באלוקות, לקח מהם את גוף המשכן והשאיר להם את השראת השכינה.

מא ועיין בליקוטי הלכות הלכות יום טוב ה"ה אות ב' במה שמבאר באריכות את עניין המשכן.

הצדיק שהוא בחינת כוח המושך מקים את המשכן

וְעַל פֶּן אִי אֶפְשָׁר לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא מֵהוּת וּמִצִּיאוֹת הַכּוּחַ הַמוֹשֵׁךְ הַרוּחָנִי שֶׁבְּבְרִיאוֹהָ אֵלֶּא הַצְּדִיק שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפֶר שֶׁהוּא גַם בְּבִחִינַת כּוּחַ הַמוֹשֵׁךְ בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁהָיָה עֵנּוּ מִכָּל הָאָדָם כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּתוֹרָה שֶׁמֹּשֶׁה רִבִּינוּ עֲצָמוּ מֵעִיד שֶׁהוּא הָעֵנּוּ מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה, שֶׁלֹּכֵן רַק הוּא יָכוֹל לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן וְאֶפִּילוֹ הַצְּדִיקִים הָאֲחֵרִים לֹא יָכֻלוּ לְהַקִּימוֹ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת ט): "וַיִּקַּם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן". וְאַחֵר לֹא תִּיְהִי יָכוֹל לְהַקִּימוֹ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב שֶׁהֵם הֵבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה וְכְמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רַש"י שֶׁמִּחְמַת כּוֹבֵד הַקְּרָשִׁים אֶף אֶחָד לֹא הָיָה יָכוֹל לְזַקֵּפָם, אֲבָל מֹשֶׁה כֵּן הִקִּימָם בְּעִזְרַתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ^{מב}. כִּי דְּוָקָא זֶה הַצְּדִיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפֶר, בְּחִינַת פֶּתַח הַמִּוֹשֵׁךְ שֶׁמוֹשֵׁךְ אֶת כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם אֵלָיו, יָכוֹל לְהַקִּים הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּא בְּחִינַת פֶּתַח הַמִּוֹשֵׁךְ, לְהַמְשִׁיךְ הָאֱלֻקוֹת כְּנִ"ל כְּמִבּוֹאֵר בַּחז"ל שֶׁמֹּשֶׁה אָמַר לֵה' (כְּמִבּוֹאֵר שֵׁם בְּרַש"י) שֶׁאֶף אֶחָד אֵינּוּ יָכוֹל לְזַקֵּף כְּאֵלּוֹ קְרָשִׁים, וְעַל כֵּן אָמַר לוֹ ה' שִׁיעֵשָׂה כְּאֵילוֹ הוּא מְקִימָם וּבִאֲמַת מִי שֶׁהִקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן זֶה ה'. כִּי מֹשֶׁה הָיָה שָׁפֵל וְעֵנּוּ וְהִכִּיר בְּכַךְ שֶׁאֵין בְּאֲמַת יָכוֹלֵת בְּיַדִּי אֶף אֶחָד לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁזֹּהוּי גּוֹפָא הָעֲנוּוָה וְהַשְּׁפָלוּת שֶׁל מֹשֶׁה, לִכֵּן הוּא זָכָה לְהַמְשִׁיךְ הַמִּשְׁכַּת אֱלֻקוֹת לְתוֹכוֹ, שֶׁהוּא כְּבִיכּוֹל עוֹשֶׂה בְּיַדִּיו אֶת הַקַּמַת הַקְּרָשִׁים וְהֵם נִזְקָפִים מֵאֲלֵיהֶם^{מג}.

ביאורים והערות

מב כְּמִבּוֹאֵר בְּרַש"י שְׁמוֹת לט,ג: וַיִּבְיֵאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן וְגו' - שֶׁלֹּא הָיוּ יָכוֹלִין לְהַקִּימוֹ. וְלִפִּי שֶׁלֹּא עָשָׂה מֹשֶׁה שׁוּם מִלְּאֲכָה בַּמִּשְׁכָּן, הִנִּיחַ לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַקַּמַתוֹ, שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהַקִּימוֹ שׁוּם אָדָם מִחְמַת כּוֹבֵד הַקְּרָשִׁים שֶׁאֵין כַּח אָדָם לְזַקֵּפֵן. וּמֹשֶׁה הִעֲמִידוֹ, אָמַר מֹשֶׁה לְפָנָי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵיךְ אֶפְשָׁר הַקַּמַתוֹ עַל יַדֵּי אָדָם, אָמַר לוֹ עֲסוּק אֶתָּה בְּיַדְךָ נִרְאָה כְּמִקְיָמוֹ וְהוּא נִזְקָף וְקָם מֵאֵלָיו. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן, הוֹקֵם מֵאֵלָיו.

מג עֵינִין בְּהִעָרָה לְעִיל, וְלִכְאוּרָה הַדְּבָרִים צְרִיכִים בִּיאוֹר וְעֵינִין בְּעִיּוֹנִים. וְעוֹד יֵשׁ לְעֵינִין אֵיךְ בְּשָׂאֵר הַמִּסְעוֹת שֶׁהַקַּמַת הַמִּשְׁכָּן לֹא נִעֲשֶׂתָה עַל יַדֵּי מֹשֶׁה, אֵיךְ הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן עַל יַדֵּיהֶם, הָרִי לְכְאוּרָה לֹא יָכֻלוּ לְהַקִּימָם מִחְמַת כּוֹבֵד הַקְּרָשִׁים. וְעוֹד יוֹתֵר מִכֵּךְ יֵשׁ לְעֵינִין הָרִי בּוֹדָאֵי שְׁגָם הַחֶפֶץ הַכְּבֵד בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ הַקְּרָשִׁים הָאֲרוּכִים שֶׁבַּמִּשְׁכָּן, גַּם אִם אֵי אֶפְשָׁר לְהַקִּימָם עַל יַדֵּי אָדָם אֶחָד, יוֹכֻלוּ לְהַקִּימָם בְּכּוּחַ כְּמֵה אֲנָשִׁים יַחֲדָיו, וּמִדּוּעַ

הענווה היא יסוד השראת השכינה בישראל

וְזֶה יִשְׁפָּטוּב (דברים ז): "לֹא מֵרַבְּכֶם חֵשֶׁק ה' בְּכֶם כִּי אַתֶּם הַמַּעֲטִים וּפְשִׁט הַפְּסוּק הוּא שְׂאֵי אִפְשֵׁר לומר שבגלל הגדולה בכמות ובאיכות חשק בכם ה' ונמשך אליכם כמו כוח המושך, שהרי אתם באמת המעט, ואם כן לכאורה אין במה להימשך אליכם וְדַרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ, זְכוֹרֵנוּם לְבָרְכָה (הליון פ"ט והובא בפרש"י שם) פסוק זה בדרך שונה: "לֹא וְכוּ' רַק מַחֲמַת שְׂאֵתֶם מִמְּעִיטִין עֲצָמְכֶם וְכוּ', חֵשֶׁק ה' בְּכֶם". וז"ל שם בגמרא: "לא מרבכם מכל העמים חשק ה' בכם וגו' אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני^מ". דהיינו שהפסוק אומר שסיבת החשק והמשיכה של ה' אל ישראל הוא מחמת שממעטים עצמם, כִּי מַחֲמַת שְׂהֵם מִמְּעִיטִין וּמִקְטִינִים עֲצָמָן שֶׁזֶה הַפּוֹךְ מִכּוּחַ הַמְּכַרֵּחַ שֶׁהוּא מִזְדַּקֵּף וּמִתְנַשֵּׂא, עַל יְדֵי זֶה הֵם בְּבַחֲנֵינָת עֵפְרָיִם, שְׂיִישׁ לֹא פָתַח הַמּוֹשֵׁךְ בַּחֲנֵינָת מִשְׁכָּן, שְׂמוֹשֵׁךְ הַאֲלֻקוֹת כְּנֹל, וְעַל כֵּן חֵשֶׁק ה' בְּכֶם דִּהְיִינוּ שֶׁכִּיכּוֹל הֵם מוֹשְׁכִים בְּכּוּחַ הַמּוֹשֵׁךְ שֶׁבֵּהֶם אֵת ה', דִּהְיִינוּ שֶׁהֵם מִמְּשִׁיכִים אֲלוֹקוֹת כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְעַצְמוֹ וּלְמִקּוּמוֹ עַל יְדֵי שְׁפִלוּתוֹ וְעֵנּוּתוֹ.

ביאורים והערות

באמת לא יכלו להקים את המשכן שאר ישראל לבדם.

מד שם בגמרא הובאו שלושה דוגמאות של גדולה שנתן הקב"ה, לאברהם שאמר ואנוכי עפר ועפר, למשה ואהרן שאמרו ונחנו מה, ולדוד שאמר אנוכי תולעת ולא איש. ועיין בעיונים.

מה מדבר רבינו מבואר שכל אחד מישראל הוא בעצמו בבחינת עפר על ידי שפלותו, ואם כן יש להבין מדוע באמת צריך משכן שיהיה לו כוח המושך להמשיך אלוקות, הרי עצם השפלות והענווה של ישראל היא לבד מושכת ומביאה את השראת השכינה בישראל.

מי שהוא שפל ממשיך אלוקות כמו משכן

וְזֶה בְּחִינַת (יְשִׁיעָה נ"ו): "כי כה אמר רם ונשא שכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אֲשֶׁכֶן וְאֵת דְּכָא ושפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים". ומבואר בפסוק שככל שה' גבוה ומרומם מעל העולם הזה וכביכול אין הוא דר ושוכן בתחתונים. עם כל זה הוא שוכן את דכא ושפל רוח דווקא בגלל ענוותו וקטנותו של השפל והמדוכא. **בִּי עַל יְדֵי שְׁפָלוֹת, שֶׁהַצְדִּיק מְשִׁימ עֲצָמוֹ פְּעֶפֶר כַּמְבוּאֵר לְעֵיל, עַל יְדֵי זֶה יֵשׁ לוֹ לְצַדִּיק פַּח הַמּוֹשֵׁךְ כִּמוֹ הַכּוּחַ הַמְבוּאֵר בַּמִּשְׁכָּן, לְהַמְשִׁיךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ אֶצְלוֹ כַּמְבוּאֵר לְעֵיל בַּפְּסוּק 'עַל כֵּן חִשַּׁק ה' בְּכֶם', שְׁזָהוּ בְּחִינַת הַמִּשְׁכָּן בְּנִ"ל וְעַל כֵּן דוּוּקָא הַצְדִּיק שֶׁמְשִׁימ עֲצָמוֹ כַּעֲפֵר, שֶׁהוּא הַצְדִּיק הַיְחִיד שֶׁמוֹשֵׁךְ אֶת כָּל הָעוֹלָם, הוּא זֶה שִׁיכוֹל לְבַנּוֹת מִשְׁכַּן לְהַמְשִׁיךְ הָאֱלוּקוֹת לְכָל מְקוֹם**^מ.

עד כאן התבאר שלושה סוגים של כוח המושך, הכוח הגשמי שנמצא בארץ, הכוח הרוחני שנמצא אצל הצדיק והכוח הרוחני שנמצא במשכן. עתה מבואר עניין חדש במאמר והוא עניין הכבוד, שלקמן יבואר כיצד הוא נקשר לאותם עניינים המוזכרים לעיל.

הכבוד של המשכן הוא כוח המושך שבמשכן

וְזֶה בְּחִינַת הַכְּבוֹד הַנֶּאֱמָר אֶצֶל הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא הַכְּבוֹד שֶׁשׁוֹכֵן יַחַד עִם הָעֲנוּוֹה וְהַשְּׁפָלוֹת, שֶׁהָרִי כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב לְעֵיל עֵיקַר הַמִּשְׁכָּן הוּא בְּבַחֲיִנַת אֲשֶׁכֶן אֶת דְּכָא. כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (שְׁמוֹת כ"ט): "וְנִקְדָּשׁ בְּכְבוֹדִי", וְכְמוֹ שְׁפָתוֹב (שְׁם מ): "וְכְבוֹד ה' מִלֵּא אֶת הַמִּשְׁכָּן" שֶׁשְׁנֵי פְּסוּקִים אֵלּוּ מוֹרִים עַל הַכְּבוֹד הַנִּמְצָא בַּמִּשְׁכָּן^מ. כִּי כָּל קְדוּשַׁת הַמִּשְׁכָּן הוּא מִכּוּחַ כְּבוֹד ה' וְכְבוֹד ה' מִמְּלֵא אֶת כָּל מְצִיאוֹת הַמִּשְׁכָּן בַּמְהוּתוֹ. בִּי

מזו אפילו לאותם מקומות שהם בבחינת עפר דסטרא אחרא, עפר כזה שאין לו כוח המושך כלל ואין לו כוח לגדל ולהצמיח שום ברכה ושפע. ועיין בעניין זה בליקוטי הלכות הלכות יום טוב ה"ה אות ב'.

מזו עיין בעיונים בעניין ב' ראיות אלו

כָּל הַכְּבוֹד שֵׁישׁ לְכָל אָדָם שֶׁפְּעוֹלָם מְקַטֵּן וְעַד גְּדוֹל כִּי אֵין אָדָם בְּעוֹלָם שֶׁאֵין לוֹ כְּבוֹד, דֵּהֵיִינוּ עֵצִים הוּוִיתוּ כְּמִצִּיאוֹת נִפְרַדְתָּ שֶׁאֵינָה נִכְלָלָת לִגְמָרִי בְּשׁוֹרְשָׁה אֵלֹא מִתְּכַבְּדָת מְזוֹלְתָה^מ, כְּלָם הֵם מְקַבְּלִים אֶת הַכְּבוֹד רַק מִזֶּה הַצְּדִיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפְרָיִם, בְּחִינַת מִשְׁכָּן, שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁךְ הַכָּל כִּי נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ גַם הַשְּׁפִלוּת וְגַם הַגְּדוּלָה וְהַכְּבוֹד, כִּי הוּא גַם בְּחִינַת עֶפְרָיִם וְגַם בְּחִינַת מִשְׁכָּן, כִּי הוּא נוֹשֵׂא בְּתוֹכּוֹ ב' הַפְּכִים בְּאוֹפֵן מוֹפְלָא. מִצַּד אֶחָד הוּא בְּבְחִינַת עֶפְרָיִם וְאֶפְרָיִם אֵךְ מִצַּד שֵׁנִי הוּא מְכוּבָד וּמְפוֹאָר וְהוּא מְגַלֵּה לְכָל הָעוֹלָם שֶׁהוּא רַק יְחִיד בְּעוֹלָם בְּכוּחוֹ וּבְהַמְשַׁכְתָּ הַאֵלּוּקוֹת הַשׁוֹכְנֵת אֲצִלּוּ^{מט}.

הַכְּבוֹד עֵצִמוּ נִמְצָא בְּתוֹךְ הַשְּׁפִלוּת וְהַעֲנוּוָה

כִּי כָּל הַכְּבוֹד וְהַגְּדוּלָה, הוּא רַק אֲצִלּוּ זֶה הַצְּדִיק, וְכָל מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ כִּי אֵפִילוּ כָּל הַצְּדִיקִים וְכָל הַמַּלְכִים מְקַבְּלִים רַק מִמֶּנּוּ אֶת הַכְּבוֹד. וְעַל אֵף שֶׁהוּא עֲנוּי וְשֶׁפֵּל וּמִשִּׁים עֵצִמוּ כְּעֶפְרָיִם כָּל הַכְּבוֹד וְהַגְּדוּלָה נִמְצָאִים רַק אֲצִלּוּ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִגְּלָה ל"א): 'כָּל מְקוֹם שֶׁאֵתָה מוֹצֵא גְּדוּלָתוֹ שֵׁם אֵתָה מוֹצֵא עֲנוּתוֹתוֹ'. שֶׁבְּכָל מְקוֹם שֶׁמִּתְּגַלֵּה כְּבוֹד ה' שֶׁהוּא גְּדוֹל וּמְרוֹמָם, מִתְּגַלֵּה שֶׁהַכְּבוֹד וְהַגְּדוּלָה בָּאָה לְיָדֵי בִיטוּי בְּעִיקָר בְּזֶה שֶׁהוּא מִשְׁפִּיל אֶת עֵצִמוּ לְמַטָּה וּמוֹרִיד אֶת שְׁכִינָתוֹ לְעֶפְרָיִם הָאָרֶץ הַגְּשֵׁמִית וְלִכְלֵל הַנִּדְכָאִים וְהַעֲנוּוִים. וּמִמִּילָא נִמְצָא גַם שֶׁעֲנִיִּין זֶה מִתְּפָרֵשׁ לְהִיפֵךְ,

מִחַ שֶׁהַכְּבוֹד הַזֶּה שֵׁיךְ רַק לְאַחַר הַפִּירוּד, כִּי גַם אֲצִלּוּ הַשֵּׁי"ת כְּבִיכּוֹל לֹא שֵׁיךְ הַכְּבוֹד רַק אַחַר שֶׁצִּמְצַם אֶת עֵצִמוּ וּבְרָא כְּבִיכּוֹל מִצִּיאוֹת נִפְרַדְתָּ שֶׁתְּכַבֵּד אוֹתוֹ יִתְבַּרְךְ. וְזֶה גּוֹפָא הַעֲנוּוָה, דֵּהֵיִינוּ הַצִּמְצוּם שֶׁצִּמְצַם אֶת עֵצִמוּ זֶה גּוֹפָא הַעֲנוּוָה כִּי נִתֵּן מְקוֹם וּמִצִּיאוֹת לְזוֹלְתוֹ כְּבִיכּוֹל, אֵךְ הָא גּוֹפָא הֵיא גְּדוּלוֹתוֹ וְדוּק. וְעִיִּין הֵיטֵב בְּלִיקוּטֵי הַלְכוּת חִזְקָת מִטְּלִיִן ה"ד אוֹת ח'.

מִטְּ כְּמִבּוֹאָר מִתּוֹךְ תּוֹרָה זוֹ גּוֹפָא. עֲנִיִּין זֶה צְרִיךְ בִּיאוֹר בְּהַרְחֵבָה וְאֵין כְּאֵן הַמְּקוֹם לְהַרְחִיב וְעִיִּין הֵיטֵב בְּלִיקוּטֵי הַלְכוּת הַלְכוּת יוֹם טוֹב שֶׁם מִתְּבַאָר קִצַּת עֲנִיִּין זֶה, וְהוּא הַעֲנִיִּין הַמְּבּוֹאָר כְּאֵן בְּתוֹרָה שֶׁבְּמְקוֹם גְּדוּלוֹתוֹ שֵׁם אֵתָה מוֹצֵא עֲנוּתוֹתוֹ וּבְמְקוֹם עֲנוּתוֹתוֹ שֵׁם אֵתָה מוֹצֵא גְּדוּלוֹתוֹ.

שְׁבַמְקוֹם הַשְּׁפָלוּת וְהַקְטָנוּת דְּהֵיִינוּ הֵיכָן שְׂרׁוּאִים אַחַד שֶׁמִּשְׁפִּיל עַצְמוֹ כַּעֲפָר עָלֵינוּ לְדַעַת שִׁשָּׁם שׁוֹרֵה כָּל הַכְּבוֹד וְהַגְּדוּלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שֵׁם בַּגְּמָרָא, שֶׁהָרַאִיהַ לְכַךְ שֶׁבְּמִקּוֹם גְּדוּלוֹתוֹ אֵתָה מוֹצֵא עֲנוּתוֹתָיו הֵיא מֵהַפְּסוֹק "אֲשַׁכֵּן אֶת דְּבָא", שֶׁעַל אַף שֶׁה' הוּא מְרוֹמָם וּמְנוּשָׂא וְהוּא שׁוֹכֵן עַד, מְכַל מִקּוֹם הוּא שׁוֹרֵה בְּעִקְרָא אֲצַל אֱלוֹ הַנְּדַכָּאִים וְהַעֲנוּוִים.

כולם מקבלים את כבודם מתוך הצדיק

וְעַל כֵּן כָּל הָרָאשִׁים שְׁבָעוּלָם בְּכַל סוּגִיָּה, הֵן בַּגְּשְׁמִיּוֹת וְהֵן בְּרוּחָנוֹת, הֵן מַלְכִים וְהֵן צְדִיקִים מְקַבְּלִים כְּבוֹדָם מִזֶּה הַצְּדִיק שֶׁאֲצַלוֹ כָּל הַכְּבוֹד וְהַגְּדוּלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲפָר שִׁשָּׁם יֵשׁ גַּם אֵת הַעֲנוּוָה וְגַם אֵת הַכְּבוֹד וְהַגְּדוּלָּה. וְלֹא זֶה בְּלִבְדִּי שֶׁהֵם מְקַבְּלִים אֵת כָּל מִצִּיאוֹת הַכְּבוֹד שֶׁלָּהֶם מֵהַצְּדִיק אֲלֵא כְּמוֹ כֵּן גַּם הַתְּחִדָּשׁוֹת הַכְּבוֹד לֹאֵל שֶׁכָּבַר קִבְּלוּ רֵאשִׁיּוֹת וְכְבוֹד פֶּעַם אַחַת, מְקַבְּלִים כָּל פֶּעַם מִחֲדָשׁ מֵהַצְּדִיק כְּבוֹד וְגְדוּלָּה, כִּי בְּכָל פֶּעַם דְּהֵיִינוּ בְּכֹמָה וְכֹמָה זְמָנִים קוֹרֵה שְׁנִתְחַדָּשׁ הַכְּבוֹד, שְׁנֵי הַמְּמָנָה שֶׁכָּבַר קִיבַל גְּדוּלָּה וְכְבוֹד בָּא לְהַתְּמַנּוֹת אַחֲרַי שִׁישׁ בַּה כְּבוֹד וְגְדוּלָּה בְּמַדְרָגָה אַחֲרַת גְּדוּלָּה יוֹתֵר, אִו לַהֲפֵךְ, קִטְנָה מִמְּדַרְגָּתוֹ שֶׁל עֲכָשִׁיו, וְכֵן יֵשׁ אֹפֶן שְׁנִתְחַדָּשׁ הָרָאשִׁיּוֹת וְהַכְּבוֹד שֶׁל אוֹתוֹ רֵאשׁ אֲפִילוֹ מְבַלִּי שְׁבַא לְמַדְרָגָה יוֹתֵר גְּבוּהָה, וְכָל זֶה הוּא הַכָּל עַל יְדֵי זֶה הַצְּדִיק שֶׁאֲצַלוֹ נִמְצָא כָּל הַגְּדוּלָּה וְהַשְּׁפָלוּת שֶׁל הָעוֹלָם. כִּי כְּפִי הַקְּמָתוֹ אֵת הַמְּשַׁכֵּן בְּכָל פֶּעַם, שֶׁמִּשָּׁם בָּא הַכְּבוֹד שׁוֹה נַעֲשֶׂה בְּכָל פֶּעַם שֶׁהֵיוּ נוֹסְעִים מִמִּקּוֹם לְמִקּוֹם בְּמַדְבַּר שֶׁהֵיוּ מִפְּרָקִים וּבּוֹנִים אֵת הַמְּשַׁכֵּן מִחֲדָשׁ, הַכָּל בְּבְחִינַת: "וְכְבוֹד ה' מְלֵא אֶת הַמְּשַׁכֵּן" כְּנִ"ל שֶׁכְּבוֹד ה' הִיא נִמְשַׁךְ לְמַטָּה עַל יְדֵי הַקְּמָת הַמְּשַׁכֵּן וְכִפִּי אוֹתָהּ הַבְּחִינָה, כֵּן נִתְחַדָּשׁ עַל יְדֵי זֶה, כָּל הַכְּבוֹד וְהָרָאשִׁיּוֹת כְּנִ"ל.

ביאורים והערות

נ ויש לעיין האם ההתמנות החדשה היא דווקא התמנות וגדולה יותר גבוהה ומרוממת, או שגם הירידה מהתמנות גבוהה להתמנות וראשיות יותר נמוכה, גם היא נעשית בכל פעם מחדש.

נא לעיל רבינו הביא ב' ראיות לעניין הכבוד שיש במשכן, ראה א' מהפסוק 'ונקדש

הלבשת ההשגה בפסוק ויהי ביום השמיני

עתה מלביש רבינו ומבאר את כל הקדמות המאמר בתוך הפסוק שעליו מיוסד המאמר. וְזֶה, וְיִהְיֶה בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל.^ב פסוק זה שמדבר על יום הקמת המשכן אחרי שבעת ימי המילואים שבהם משה היה מפרק ומקים את המשכן כל יום, מדבר על כך שאז משה ממנה את אהרן ובניו לכהונה ולשרת במשכן.

כִּי בִשְׁתֵּי־צִדִּיק צָרִיךְ לְקַרֹּת אֶת רֵאשֵׁי הָעַם^ג כדי לגדל ממנו את הענפים המבוארים למעלה, הוא קורא אותם והיינו שהוא מושך אותם בְּזֶה שֶׁהוּא מְקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן, שֵׁשֶׁם הַכְּבוֹד בְּנִ"ל וּמִשֶׁם כָּל הַרְאִשִׁוּת וְהַגְדוּלָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם, וְעַל יְדֵי זֶה קוֹרָא אוֹתָם, כִּי בְּלֶם בָּאִים אֵלָיו בְּאוֹפֵן שֶׁל כּוּחַ הַמּוֹשֵׁךְ לְקַבֵּל הַכְּבוֹד מִמֶּנּוּ.^ד

ביאורים והערות

בכבודי, ראייה ב' מהפסוק 'וכבוד ה' מלא את המשכן', והנה כאן רבינו חזר לומר שהכבוד שמתחדש בכל פעם הוא דווקא מהבחינה הזאת שמוזכרת בפסוק 'וכבוד ה' מלא את המשכן'. ויש לעיין מדוע דווקא מהכבוד הזה נעשה התחדשות הכבוד ולא מהבחינה השנייה המוזכרת בפסוק 'ונקדש בכבודי'.

ב בפסוק זה יש קושי מצד הפשט. א' לשם מה קרא משה רבינו לזקני ישראל, הרי הם לא עבדו את עבודת המשכן (ראה רש"י). ב' הרי אהרן ובניו היו לפניו במשכן כל שבעת ימי המילואים, ואם כן מה הפירוש שהוא קרא להם, הרי הם היו לפניו. ג' מדוע באמת משה עבד בתחילה כל שבעת הימים לבדו ורק אחר כך ביום השמיני עברה העבודה לאהרן ובניו. ואת כל השאלות האלו רבינו מתרץ בתוך דבריו על פי כל ההקדמות שביאר עד כה כמבואר למעיין היטב בדבריו.

ג ויש לעיין בדברי רבינו מה הפירוש שהוא צריך לקרות אותם, איזה צורך כביכול יש בדבר מלבד מה שכך ה' ציווהו.

ד ויש לעיין, האם כל מה שהם באים הוא רק בשביל לקבל הכבוד ממנו, והאם כל זמן שהוא לא נתן כבוד יש בחינה שהוא נתן את ההיפך מהכבוד שהוא השפלות, שלכן הם לא נמשכו כביכול לקבל ממנו את השפלות בלי הכבוד.

וְזֶה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁאַחַר שִׁבְעַת יָמֵי הַמִּילּוּאִים בְּהֵם מֹשֶׁה עֶבֶד לַבְּדוֹ אֶת עֲבוּדַת הַמִּשְׁכָּן, שָׂאז הֵקִים מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן בְּקִבְעוֹת יוֹתֵר מִכֹּל שִׁבְעַת הַיָּמִים, שְׂבֹאֹפֶן הַזֶּה נִמְשָׁךְ אֲלֵקוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּדֶרֶךְ קְבוּעָה, שְׂבִכֵּל מִקוֹם שִׁיּוּקֵם הַמִּשְׁכָּן הוּא יִמְשִׁיךְ אֲלֵקוּתוֹ לִשְׂם - עַל יָדֵי זֶה, 'קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל', שֶׁהֵם כָּלֵל רְאִישֵׁי הָעָם כֹּל בַּחֲנִינּוֹת הַצַּדִּיקִים הַמוֹזְכָּרִים לְמַעֲלָה בְּדַבְרֵיו הַקְּדוּשִׁים, מִקְטָן וְעַד גְּדוֹל הֵן אֵלּוֹ שֶׁהֵם בַּחֲנִינַת עֲנָף וְהֵן אֵלּוֹ שֶׁהֵם בַּחֲנִינַת עֲנָף מִן הָעֵנָף. כִּי עַל יָדֵי הַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן שֶׁעַל יָדוֹ כוֹלֵם מִקְבָּלִים אֶת הַכְּבוֹד כֹּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי בַּחֲנִינָתוֹ. עַל יָדֵי זֶה - קָרָא אֶת כָּל רְאִישֵׁי הָעָם, שֶׁהֵם בַּחֲנִינַת אַהֲרֹן וּבָנָיו וְכוּ' כַּנִּזְכָּר לְפָנֵינוּ.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זְכָרוֹנָם לְבִרְכָה (ראש השנה א): 'שָׂבֵא בְּנִיסָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִים'. כִּי אֵף עַל פִּי שְׂבֵרָאשׁ חוֹדֵשׁ נִיסָן הוּא זְמַן הַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן, אֲבָל כֹּל הַחוֹדֵשׁ כּוֹלוֹ הוּא גַם בַּחֲנִינַת זְמַן הַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן, כִּי בְּאִמַּת כֹּל חוֹדֵשׁ נִיסָן הוּא רֹאשׁ לְכָל הַחֲדָשִׁים. וְהַקֶּשֶׁר בֵּין רֹאשׁ חוֹדֵשׁ נִיסָן לְמַלְכוּת מְבוֹאֵר לְפִי הָאִמּוֹר לְעֵיל כִּי אִזְ הִיָּה הַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁמִּשְׁשׁ נִמְשָׁךְ הַכְּבוֹד שֶׁל מַלְכִים, שֶׁל כָּל הַמְּמַנִּים וְהָרֹאשִׁים כַּנִּזְכָּר. וְעַל כֵּן הִיָּה הַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן בְּרֹאשׁ חֲדָשׁ נִיסָן דְּוָקָא, כִּי זֶה בַּחֲנִינַת רֹאשׁ חֲדָשׁ מִלְשׁוֹן הַתְּחַדְּשׁוֹת הָרֹאשִׁיּוֹת וְהַכְּבוֹד, שֶׁעַל יָדֵי זֶה נִתְחַדְּשׁוּ כָּל הָרֹאשִׁים כַּנִּזְכָּר. וְזֶהוּ בַּחֲנִינַת רֹאשׁ חֲדָשׁ נִיסָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִים כַּנִּזְכָּר שֶׁהַתְּחַדְּשׁוֹת הָרֹאשִׁיּוֹת בַּחֲנִינַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה הִיא בְּזְמַן הַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן כְּמִבּוֹאֵר הַכּוֹל לְמַעֲלָה.

ביאורים והערות

נה והמעייין בדברי רבינו יראה שבתחילה כתב שכל העם מקטון ועד גדול מקבלים את כבודם מהצדיק ואחר כך בהקמת המשכן כתב שהצדיק נותן את הכבוד רק לראשי העם וצ"ב.

עיונים

א] שהכל גדל מן הארץ - רבינו מביא ראיה מכוח הגדילה של הארץ, שהארץ מצמיחה, לכוח המושך שיש בארץ שהיא מושכת לעצמה הכול. ולכאורה הכוח של הצמיחה ממש אינו ראיה לכוח המשיכה ואף סותר אותו, שהרי הכוח של הארץ להוציא ולהצמיח גידולים ממנה דומה יותר לכוח המכריח מאשר לכוח המושך ומדוע רבינו מביא את זה כראיה לכוח המושך שיש בארץ?

ב] אם זורק אדם דבר למעלה - לפי תיאור המציאות, יש אדם שרגליו עומדות על הארץ היצוקה, והוא נוטל דבר מהארץ וזורק למעלה. ולכאורה יש כאן נקודה מעניינת להתבוננות, האדם בעצמו שזורק, עומד על הארץ, דהיינו שכוח המשיכה פועל עליו ומושך אותו לארץ, ובד בבד, כאשר הוא עצמו נמשך לארץ ועומד עליה הוא מרחיק ממנה דברים, וביותר יש כאן דבר פלא שהרי אילולי היה עומד אותו אדם על הארץ, לא היה לו כוח לזרוק דבר כל כך חזק, כי רק היציבות שהארץ מקנה לו היא זו שנותנת לו את הכוח לזרוק ולהרחיק. ואם כן יש להתבונן במה הכוח המושך נותן כוח לכוח המכריח?

ג] בהמשך להערה הקודמת, לפי ההבנה שכל פרט שרבינו מזכיר אצל הארץ שהיא כעין משל, כך אותו הדבר יש גם אצל הצדיק שהוא הנמשל של הארץ. אם כן צריך להתבונן, שיש מציאות שאחד עומד על הארץ, דהיינו שהוא עצמו נמצא אצל הצדיק והצדיק כבר משך אותו אצלו כביכול. ועדיין הוא בעצמו שהוא מקורב לצדיק הוא יכול לזרוק ולהכריח ולהרחיק אחרים שנמצאים אצל הצדיק. מה הביאור בעניין זה וכיצד זה יתכן?

ד] הארץ היא כדורית והיה ראוי ליפול ממנה - מבלי להיכנס לשאלות המציאותיות שיש בעניינים אלו (וכבר נכתבו כמה הערות בעניין זה לעיל בהערות עיין שם), מכל מקום יש להבין, לפי המשל והנמשל שהצדיק הוא בבחינת הארץ שיש לה כוח המושך, איזו בחינה יש בצדיק שאפשר לומר עליו שהוא כדורי והיה ראוי ליפול ממנו כביכול, באיזה בחינה אפשר למצוא אצלו כדוריות כביכול, ולמה הכדוריות הזו אמורה להפיל ולהרחיק אנשים ממנו?

ה] כי זה הצדיק הוא רק יחיד בעולם - לפי דברי רבינו אחר כך שיש הרבה צדיקים והם כולם ענפים ממנו, יותר מדוייק לומר שהוא הצדיק העיקרי, אבל לא הצדיק היחיד, כי ברגע שיש עוד צדיקים הוא כבר לא יחיד, הוא יכול להיות יותר חשוב או יחיד במדרגתו

אבל לא יחיד בעצם?

ו] ואנוכי עפר ואפר - אם כל הרעיון שמוסבר בדברי רבינו, הוא שהעפר יש בו כוח של צמיחה ושפע ושזורעים עליו ומצמיח מיד, מדוע רבינו מביא פסוק כזה לראיה שאברהם אמר על עצמו שהוא אפר, הרי אפר אינו ראוי לזריעה כלל ואדרבה הוא מרקיב ואינו מצמיח כלום?

ז] אם נותנין צדקה לזה הצדיק - ידוע שאין דבר שרבינו מזכיר בתוך תורה שאין לו קשר למהלך הכללי ולרעיון המרכזי שעליו סובבת כל התורה (וכן מובא בכלל י"ז בח"י כללים), ואם כן יש להבין מה הקשר בין עניין הצדקה והברכה, וכן הקללה שירמיה קילל, לכל מהלך התורה העוסק בעניין כוח המושך וכוח המכריח. האם גם הצדקה בעצמה יש בה את אותו מאבק של כוח המושך וכוח המכריח או שרבינו סתם הזכיר אגב אורחא עוד איזה עניין?

ח] אם כל הדברים מגיעים מהארץ, האם יש אפשרות לומר שגם כוח המכריח בעצמו מקורו מהארץ? האם שייך שכוח יותר עוצמתי יהיה מקורו מכוח יותר חלש? שהרי לכאורה כוח המושך חלש בעוצמתו מכוח המכריח, כי בשעה שמתמודדים שתי הכוחות זה מול זה מנצח הכוח המכריח את הכוח המושך ורק כאשר נפסק הכוח המכריח חוזר הכוח המושך להוביל ולמשוך את החפץ שהורחק ממנו?

ט] וכן יש להתבונן, מה באמת קובע וגורם שכוח המושך נקרא כוח המושך וכוח המכריח נקרא כוח המכריח. אולי נהפך את השמות, ונקרא לכוח המכריח כוח המושך ולכוח המושך נקרא כוח המכריח? לפי איזה הבנה אנו מכנים את הכוח הזה בשם הזה ואת הכוח הזה בשם אחר? אולי אלו שני כוחות מושכים או שני כוחות מכריחים?

י] וכן יש להתבונן עוד, אם הכוח המכריח בשעת פעולתו יותר חזק מהכוח המושך, האם זה בעצם מכריח ומבטל את הבחירה שיש לאדם? או שגם בעת שפועל כוח המכריח עדיין באיזו בחינה מסוימת כוח המושך עדין ממשיך לפעול?

יא] כי כל הצדיקים הם רק ענפים ממנו - האם יש קשר בין דברי רבינו בתחילת התורה, שרבינו כותב שהכול גדל מהארץ, למה שרבינו מזכיר אחר כך שהצדיקים הם כמו ענפים, ושהארץ מצמחת כפל כפליים למי שזורע עליה?

יב] בעת אפך עשה בהם - למה ירמיה קילל את אנשי ענתות ולא משך אותם על ידי הכוח המושך שהיה לו? וכן צריך להבין בעניין אברהם אבינו שאמר ואנוכי עפר ואפר בעת שבא ללמד זכות על אנשי סדום, ומדוע ביקש עליהם רחמים ולא קיללם כמו ירמיה שקילל את אנשי ענתות. ואם כן בא להצילם בכוחו שהוא עפר ואפר ויש לו כוח

להמשיך אליו הכול, מדוע באמת אנשי סדום לא יכלו להצילם כלל.

יג] כי משכן היה לו כוח להמשיך אלוקות למקום שהיה עומד שם - האם המשכן רק ממשיך אלוקות או שהוא מושך גם בני אדם? שהרי בפסוק משכני אחריו נרוצה משמע שהוא מושך בני אדם?

יד] מדוע המשכן צריך להמשיך אלוקות למקום שהוא עומד שם, הרי המקום זה הארץ והארץ עצמה יש לה כוח המושך, ובכלל זה לכאורה היא מושכת גם אלוקות?

טו] 'משכני אחריו נרוצה', אחריו נרוצה דייקא כי כל מה שמתקרב יותר אליו הוא רץ ביותר - ויש להבין ב' דברים: א' מהיכן רואים בפסוק שכל מ שהוא מתקרב אליו ביותר הוא רץ יותר? ב' מדוע הפסוק מתחיל בלשון יחיד (משכני) ומסתיים בלשון רבים (נרוצה)? וכן הקשה בליקו"ה נזקי שכנים ד' בסופו.

טז] וכמובא במדרש שהמשכן הוא לשון משכון, שהוא משכון לישראל - הנה כשיש משכון זה בעבור הלוואה, שהמלווה מבקש משכון שיהיה לו לביטחון אם הלווה לא יחזיר את ההלוואה, וכן משמע שם במדרש. וצריך להבין מיהו המלווה ומיהו הלווה (האם ישראל או הקב"ה), מהי ההלוואה, ומהו המשכון. ואם נאמר שה' נתן את המשכון כמשכון לישראל, מה ישראל הלוו לו שבעבור זה הוא נתן להם משכון?

יז] לא מרובכם חשק ה' בכם כי אתם המעט - ומבואר בדברי רבינו שישראל בעבור שיש להם שפלות ה' חושק בהם ונמשך אליהם להשרות שכינתו, ויש להבין אם כן מדוע צריך לבנות משכן, הלא ה' משרה את שכינתו בישראל לבד אפילו בלי משכן? וכן יש להבין מדוע הצדיק שהוא העפר צריך לבנות משכן אם הוא בעצמו עפר שמושך אליו אלוקות? ומה נעשה עם השראת השכינה כאשר המשכן נחרב, האם היא מסתלקת לגמרי מישראל?

יח] עצם המשכת האלוקות למטה על ידי המשכן נדמית יותר לכוח המכריח מאשר לכוח המושך, כי מפשטות דבריו הקדושים נראה, שהאלוקות אינה רוצה כביכול לרדת למטה כאשר ישראל חוטאים, ואדרבה היא נגעלת ממעשיהם כביכול, רק על ידי המשכן מושכים אותה (ומכריחים אותה) גם לשרות בישראל למרות חטאיהם, ומדוע רבינו קורא לזה כוח המושך?

יט] ויקם משה את המשכן ואחר לא היה יכול להקימו - הנה הקמת המשכן לא התאפשרה על ידי אף אחד בשל כובד הקרשים, וכובד הקרשים הוא רק בגלל שהארץ יש לה כוח המושך, ואם כן יוצא שהכוח של משה רבינו להקים את הקרשים הוא בשל יכולתו להרים ולהכריח את הקרשים ולהרחיקם מהארץ ולא מצד כוח המושך שיש לו,

ואם כן אנו רואים שמה בעצמו, שהוא הצדיק שהוא כמו העפר, יש לו כוח המכריח. ועוד יותר מזה דבר פלא, שעם הכוח המכריח הוא בונה את המשכן של כוח המושך?

כ] וזה בחינת הכבוד הנאמר אצל המשכן, כמו שכתוב 'ונקדש בכבודי' וכמו שכתוב 'וכבוד ה' מלא את המשכן' - ומובא בהקדמת ליקוטי מוהר"ן וכן בכללים (כלל טז) שבכל מקום שרבינו מביא ב' או ג' ראיות לדבר אחד יש להתבונן לשם מה היה צריך ב' ראיות, האם לדבר אחד התכוונו או ללמדנו כמה דברים?

כא] כי כל הכבוד והגדולה הוא רק אצל זה הצדיק - האם יש קשר בין המושג 'גדולה' למה שרבינו הזכיר בתחילת התורה 'שהכול גדל מן הארץ'?

כב] כוח המכריח - מדוע רבינו התחיל את התורה לבאר את כוח המכריח לפני כוח המושך, ולכאורה היה לו להתחיל קודם עם הכוח המושך לבאר שהארץ היא מושכת כל הדברים לעצמה והיא יסוד הכול, ואחר כך לבאר את עניין הכוח המכריח שהוא לכאורה מאוחר יותר לכוח המושך.

כג] מתברך מיד - בעניין הזריעה על העפר שהוא הצדיק ומתברך מיד, יש להבין כיצד האדם שנותן צדקה מתברך מיד בפרט לפי הפסוק שרבינו מביא שזה כמו זריעה וקצירה ובוודאי יש זמן רב בין זריעה לקצירה. והנה אם נתבונן בעניין הכוח המושך והכוח המכריח, שככל שהדבר הנזרק על ידי כוח המכריח הוא דבר יותר כבד, כך הכוח המכריח פחות יכול לפעול את פעולתו על אותו החפץ. והנה אם היה ביד האדם בעת שהכוח המכריח מנסה להרחיקו מעבודת ה' ומהתקרבות לצדיק, להכביד כביכול את עצמו כל כך, בוודאי לא היה ביד הכוח המכריח להרחיקו כלל. ועל כן רבינו מגלה שדווקא על ידי הצדקה, שהאדם נותן מעצמו לצדיק, על ידי זה נעשה מיד 'מבורך', דהיינו שיסוד העפר שבו שהוא השפלות והענווה, שהוא הנקודה של הצדיק שבו בעצמו, מתגברת ומתעצמת מאוד, ועל ידי זה הוא נעשה כבד מאוד (כובד רוחני ולא כובד גשמי), באופן שאין שום כוח שיכול להכריחו ולהרחיקו. וזהו בעצמו העניין המוזכר אחר כך בהמשך התורה שבמקום הענווה והשפלות שם נמצא הגדולה. כי דווקא כאשר נעשה שפל נעשה גדול דהיינו שהוא נעשה יותר 'כבד' כביכול, ועל ידי זה אי אפשר להרחיקו כלל.

כד] מחמת שאתם מומעיטין - עיין לעיל בהערות שם הובא מהגמרא שלוש דוגמאות, מאברהם, ממישה ואהרן ומדוד. ושם בגמרא שאלו של מי השפלות יותר גדולה, של אברהם שאמר ואנוכי עפר ואפר או של משה ואהרן שאמרו ונחנו מה, והגמרא משיבה שהשפלות המוזכרת אצל משה ואהרן היהנה שפלות יותר גדולה כי היא ביטול גמור יותר מעפר. ויש לעיין מדוע רבינו הזכיר בתורה במפורש רק את השפלות שהיא

בבחינת 'ואנוכי עפר ואפר' ולמה לא הזכיר את מדרגת השפלות של משה רבינו שהוא בבחינת 'ונחנו מה', ובפרט שכל התורה מדבר מענוות משה רבינו. והנה המעיין שם בגמרא, מבואר אחר כך עוד בדברי הגמרא שכל העולם מתקיים בשביל משה ואהרן, שהרי משה ואהרן אמרו 'ונחנו מה' וכתב 'תולה ארץ על בלימה', שהעולם עומד על השפלות והענווה שהיא בבחינת 'מה'. ואם כן מבואר בגמרא שאפילו בחינת השפלות שהיא בבחינת 'ארץ' שהיא מדרגת השפלות של אברהם שאמר ואנוכי עפר ואפר, גם היא עומדת על ענווה יותר גדולה, בבחינת תולה ארץ על בלימה. ועיין בליקוטי הלכות 'חזקת מטלטלין' ה"ד אות ח'.

ונהר יוצא מעדן

ליקוט ביאורים הנובעים ויוצאים מהספר ליקוטי הלכות על תורה זו הכתובים בהלכות 'יום טוב' הלכה ה' ובהלכות 'חזקת מטלטלין' הלכה ד'.

דברי מוהרנ"ת הינם נראים לפעמים בהסתכלות ראשונה כפשוטים, אך המעיין בהם בעומק, ימצא ביאורים נפלאים בעומק התורה, שאינם נראים כלל אלא רק למעיין בעומק התורה ולמעיין היטב בדבריו.

ליקוט זה אינו כי אם הצצה בין החרכים, ובוודאי מי שרוצה להתעמק יותר ולהבין את מהלך התורה כולה, צריך ללמוד היטב את התורה וההלכות המיוסדים עליה מרישא ועד גמירא, ואנו לא באנו אלא ללקט כמה קטעים עיקריים ללומדי התורה.

כוח המכריח – בשרשו הוא צמצום דקדושה והוא לטובה

כְּשִׁיתְגַּבֵּר לְהַמְשִׁיךְ אֵלָיו בְּרִצּוֹנוֹ תַּמִּיד לְנִקְדַּת הָאֱמֶת שֶׁשָּׁם כַּח הַמוֹשֵׁךְ הָאֱמֶתִי, בְּוַדַּאי יִתְבַּטֵּל הַמְּכָרִיחַ וַיִּשׁוּב אֶל מְקוֹמוֹ הָאֱמֶתִי וְאִזּוּ יִהְיֶה לוֹ טוֹבָה גְּדוֹלָה מֵהַשְׁהִיָּה לוֹ כַּח הַמְּכָרִיחַ שֶׁהָיָה מְרַחֵקוֹ, כִּי רַק בְּשִׁבִיל זֶה בָּא לְעוֹלָם שְׂיַעֲסֵק בְּמַלְחָמָה זוּ וּבְאֲמָנוּת זֹאת לְהַגְבִּיר כַּח הַמוֹשֵׁךְ עַל כַּח הַמְּכָרִיחַ, וְאִזּוּ נַעֲשִׂין מְזָה כְּלַיִם נִפְלְאִים וְתַקּוּנִים גְּדוֹלִים,

כוח המושך – עיקר המשיכה הוא למקום שנחצב משם

כְּשִׁמְתְּגַבְרִין לְמֹשֵׁךְ עֲצָמוֹ תַּמִּיד אֶל שְׂרָשׁוֹ אֶל נִקְדַּת הָאֱמֶת לְמָקוֹם שֶׁנִּחְצַב נִשְׁמָתוֹ מִשָּׁם וְעַקֵּר הַכַּל הוּא הַצְּדִיק הָאֱמֶת כַּנ"ל. אִזּוּ בְּקַל יִתְגַּבֵּר עַל כַּח הַמְּכָרִיחַ כִּי כַּח הַמוֹשֵׁךְ שֶׁל הַצְּדִיק הָאֱמֶת מוֹשֵׁךְ בְּעֲצָמוֹ אֶל הָאֱמֶת. וְכִשְׁהוּא יִהְיֶה נִמְשָׁךְ רִצּוֹנוֹ תַּמִּיד אֵלָיו בְּוַדַּאי יִתְגַּבֵּר עַל כַּח הַמְּכָרִיחַ

כוח המכריח חזק בעוצמתו אבל כוח המושך חזק באמת מצד קביעותו ונצחיותו

כֹּחַ הַמוֹשֵׁךְ חָזֵק הַרְבֵּה מִכֹּחַ הַמְּכַרֵּחַ, כִּי כֹחַ הַמוֹשֵׁךְ נִשְׁאָר קָיָם לְעוֹלָם. וְכֹחַ הַמְּכַרֵּחַ הוּא רַק לְפִי שְׁעָה לְפִי הַזְּמַן שֵׁיִשׁ כֹּחַ הַמְּכַרֵּחַ לְרַחֵק, אֲבָל בְּסוּר הַמְּכַרֵּחַ יָשׁוּב מֵאֵלָיו לְמִקוּמוֹ וְשָׂרְשׁוֹ עַל יְדֵי כֹחַ הַמוֹשֵׁךְ. וְעַל כֵּן כְּשֵׁיִתְגַּבֵּר לְהַמְּשִׁיךְ אֵלָיו בְּרָצוֹנוֹ תָּמִיד לְנִקְדַּת הָאֲמֵת שֵׁשׁ כֹּחַ הַמוֹשֵׁךְ הָאֲמִתִּי, בְּנֵדָא יִתְבַּטֵּל הַמְּכַרֵּחַ וְיָשׁוּב אֶל מְקוֹמוֹ הָאֲמִתִּי.

שורש הכוח המושך הוא למעלה, אבל צריך דווקא לירד למטה, להמשיך אלוקות למטה ומשם למשוך הכול למעלה. ולכן רבינו מזכיר בתורה שהזריקה למעלה היא בבחינת כוח המכריח. כי כאשר עושים את זה בלי כוונה לכוח המושך האמיתי אז זה כוח המכריח

טָבַע הַנִּשְׁמָה לְהִיּוֹת נִמְשָׁכֶת תָּמִיד לְשָׂרְשָׁהּ הָאֲמִתִּי, כִּי שֵׁם כֹּחַ הַמוֹשֵׁךְ הָאֲמִתִּי, אֵךְ הַכְּרִיחוֹ אוֹתָהּ לִירֵד לְזֶה הָעוֹלָם שֶׁכֵּלּוּ בְּכֻלּוֹ הוּא בְּבַחֲיַנַּת כֹּחַ הַמְּכַרֵּחַ נִגְדָה הַנִּשְׁמָה שֶׁכְּסוּפָה וְתִשְׁוֹקְתָהּ תָּמִיד נִמְשָׁכֶת לְמַעְלָה לְשָׂרְשָׁהּ, אֵךְ כָּל כּוֹנֵנָתוֹ יִתְבַּרֵךְ כְּדֵי שֶׁתִּתְגַּבֵּר בְּכֹחַ הַמוֹשֵׁךְ עַל כֹּחַ הַמְּכַרֵּחַ וְאֵז תִּהְיֶה מוֹשָׁכֶת אַחֲרֵים עִמָּה וְאַחֲרֵים לְאַחֲרֵים כְּמוֹ הַגְּלָגָלִים וְהָאוֹפָנִים שֶׁל הַזַּיִגִיר הַנִּי"ל שֶׁהֵם מִתְנַשְּׂאִים וְהוֹלְכִים וּפּוֹעֲלִים פְּעֻלָּתָם דִּיקָא עַל יְדֵי שֵׁיִשׁ כֹּחַ הַמְּכַרֵּחַ וְכֹחַ הַמוֹשֵׁךְ וְכַנ"ל.

עיקר כוח המושך של הצדיק זה לכוון ולדייק את האומנות של כוח המושך עם כוח המכריח. ולפי זה מובן מדוע משכני בלשון יחיד ונרוצה בלשון רבים, כי כאשר נמשך אחרי כוח המושך מושך איתו אחר ואז זה נרוצה שרצים איתו כל אלו שחתוספו

כָּל מָה שֶׁמִּתְגַּבֵּר כֹּחַ הַמְּכַרֵּחַ וּמְרַחֵק בְּיוֹתֵר גַּעֲשִׂים כְּלָיִם נִפְלְאִים יוֹתֵר וְיוֹתֵר לְמִי שֶׁבָּקִי בְּאֲמָנוּת לְכוּן הַמְּדָה אֵיךְ לְהַגְבִיר כֹּחַ הַמוֹשֵׁךְ בְּחֻכְמָה נִפְלְאָה שֶׁיִּפְעַל פְּעֻלַּת אֲמָנוּתוֹ. וְהָאֵדָם הוּא בְּעַל בְּחִירָה וְיִישׁ לוֹ כֹּחַ תָּמִיד לְהַגְבִיר בְּתִשְׁוֹקְתוֹ וּרְצוֹנוֹ

החזק את פח המוֹשֶׁה. ואז יהיו נעשים גלים נפלאים ותקונים נוראים דיקא על ידי שהיה פח המכריח וכנ"ל, כי על ידי זה דיקא מוֹשֶׁה אחר עמו וכו' שמעלין כל הקדושות הנפולות בבחינת ונשאָר גם הוא לאלקינו, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, עתידין בתי תרטיאות וכו' בבחינת לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים.

יש עפר טמא זה שהוא כעין כוח המושך, שמושך להתרחק מהצדיק ואינו מכריח בכפייה להתרחק מהצדיק

יש עפר טמא בחינת עפר חוץ לארץ שהוא בחינת פח המוֹשֶׁה דסטרא אחרא שפאמת הוא פח המכריח ומדמה עצמו לפח המוֹשֶׁה, כי בזה העולם הכל נתערב. ויש מונעים שמרחיקין ומפסיקין מן האמת בדבוריהם ומעשיהם שהם עקר בחינת פח המכריח ומתפכין הדבר פאלו הם פח המוֹשֶׁה, כי רוצים להמשיך לעצמם הרעה. וזה בחינת עפר דסטרא אחרא.

הקמת המשכן היא כנגד העפר הטמא שהוא כוח המושך דסט"א

בנישקלקלו בעגל וראה משה שיש פח לכח המכריח להרחיק כל כף וכו', על כן חמל השם יתברך וצוהו לעשות משכן שהוא בחינת קדושת הבית המקדש, דהינו שעשה תקון נפלא כזה שיהיה פח להגביר פח המוֹשֶׁה גם במדבר. על ידי שהיו מקימין המשכן בכל פעם אף על פי שעמד על עפר המדבר שהוא מקום נחש שרף וכו', אף על פי כן נעשה בקדושה כזה עד שגם שם נמשך כל קדושת הבית המקדש שהוא בחינת פח המוֹשֶׁה דקדושה, שעל שם זה נקרא משכן בחינת משכני וכו', כמו שמבאר שם.

עיקר הכוח המושך הוא בארץ ישראל אבל יש כוח להכריחו שימשך גם לחו"ל

מִזֶּה הַמְּלִישָׁה תִּקְוֶה נִפְלְא לְהוֹרוֹת שְׁגָם עֲתָה בְּמִרְיוֹת הַגְּלוּת שְׁאֲנוּ רְחוּקִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כָּל כָּהֵן. וְאַפְלוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵין לָנוּ מְקַדֵּשׁ וְכוּ', אַף עַל פִּי כֵן יִהְיֶה לָנוּ כֹּחַ גַּם עֲתָה לְהַגְבִּיר כֹּחַ הַמּוֹשֵׁף עַל כֹּחַ הַמְּכַרִּיחַ אֲפְלוּ בְּהִתְרַחֵק הַגְּדוּלָּה הַזֹּאת בְּבַחֲיֵינָת מִרְחוּק ה' נִרְאָה לִי. וְזֶה בַּחֲיֵינָת מַעֲלַת בֵּית הַכֹּהֲנֵסֶת וּבֵית הַמְּדַרְשׁ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹשִׂין בְּגְלוּת שְׁהֵם בַּחֲיֵינָת מְקַדֵּשׁ מַעֲט, כְּמוֹ שְׁכַתוֹב, כִּי הִפְיִצוּתִים בְּגוֹיִם וְכוּ'.

הנסיעה וההתקרבות לצדיק זה גם לקברו הק' ואפילו יותר מבחיו כי עכשיו הוא התבטל לגמרי לעפר

וְזֶה בַּחֲיֵינָת מַעֲלַת קְבָרֵי צְדִיקִים, כִּי הֵם שׁוֹכְנֵי עֵפֶר שְׁגָם בַּחֲיֵיהֶם נַעֲשֶׂה שָׁכֵן לְעֵפֶר, כְּמוֹ שְׁאֲמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנוּם לְבִרְכָּהּ. מִי שֶׁנַּעֲשֶׂה שָׁכֵן לְעֵפֶר בַּחַיּוֹ, מְכַל שְׁכֵן עֲתָה אַחַר הַסֵּתֶלְקוֹתוֹ שְׁאֵז עֵפֶר הַתְּגַבְּרוֹת כֹּחַ הַמּוֹשֵׁף שֶׁהוּא עֵפֶר דְּקִדְשָׁה שֶׁהִיא מְקוֹם קְבוּרַת הַצְּדִיק שְׁשֵׁם בַּחֲיֵינָת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׁכַתוֹב, צְדִיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ.

כוח המושך בלי כוח המכריח הוא פגם – הראיה מנדב ואביהו שנשרפו דווקא ביום השמיני

וְזֶה בַּחֲיֵינָת בְּקִרְבָּתָם לְפָנֵי ה' וַיָּמָתוּ, כִּי כֹחַ הַמּוֹשֵׁף בְּעֲצָמוֹ בְּלִי כֹחַ הַמְּכַרִּיחַ כֹּלֵל הוּא פָּגָם, כִּי אֵי אֶפְשָׁר לְגַמֵּר הָאֲמָנוּת וְלָמָּה לוֹ חַיִּים, כִּי עֵפֶר הַחַיִּים עַל יְדֵי שְׁנֵי הַכּוֹחוֹת יַחַד כַּנִּ"ל.

התגברות כוח המושך על כוח המכריח על ידי תפילה והתגברות הרצון – כמו שמוזכר בתורה העניין 'ונפשי בעפר לכל תהיה'.

וְזֶה שְׁאֲמְרוּ, רְצוֹנֵי לַעֲשׂוֹת רְצוֹנָה אֶךְ שְׁאוֹר שְׁבַעֲסָה מְעַבֵּב וְכוּ'. הֵינּוּ שֶׁהַזְּכִיר שִׁכַּח הַמּוֹשֵׁף חֶזֶק מְאֹד וּרְצוֹנוֹ נִמְשָׁף אֶל הָאֲמָת לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבַּרֵּךְ, אֶךְ שְׁאוֹר

שְׁבַעסָה מְעַבְב, שֶׁהוּא כַח הַמְכָרִיחַ. וְזֶהוּ בְעֶצְמוֹ שֶׁהַזְכִּיר זֹאת בְּתַפְלֹתוֹ לְפָנַי הַשָּׁמַיִם יִתְבָּרַךְ בְּזֶה הַגְּבִיר כַח הַמּוֹשֵׁךְ מֵאַחַר שֶׁמַּעִיד בְּפִיו לְשָׂכַל הַמוֹנְעִים וְהַמְסִיתִים הֵם בְּחִינַת כַח הַמְכָרִיחַ וְאִין זֶה שְׁלִי כָּלֵל. וְכִי רְצוֹן שְׁלִי הוּא רַק לַעֲשׂוֹת רְצוֹנִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת כַח הַמּוֹשֵׁךְ, בְּזֶה מַגְבִּירִים כַח הַמּוֹשֵׁךְ שֶׁיִּפְעַל בְּעֲלָתוֹ אִף עַל פִּי שֵׁישׁ כַח הַמְכָרִיחַ, אֲדַרְבָּה, עַל יְדֵי זֶה דִּיקָא יִהְיֶה נִגְמָר הָאֲמֵנוֹת בְּנִפְלְאוֹת גְּדוּלוֹת וְנוֹרָאוֹת.

'נְרוּצָה' מִלְשׁוֹן רְצוֹן וְחֶשֶׁק, כִּי הַמַּחִירוֹת וְהַרִיצָה הֵם בְּחִינָה אַחַת עִם הַתְּנַבְרוֹת הַחֶשֶׁק וְהַרְצוֹן. כִּי עֵיקַר כּוּחַ הַמּוֹשֵׁךְ הוּא הַתְּנַבְרוֹת הַרְצוֹן וְכּוּחַ הַמְכָרִיחַ זֶה שְׂכּוּפָה וּמְכָרִיחַ אֶת הָאָדָם בְּנִיגוּד לְרְצוֹנוֹ. וְאִף עַל פִּי שֶׁגַם זֶה טוֹב בְּקִדּוּשָׁה, דְּחִינּוֹ שֵׁישׁ כּוּחַ הַמְכָרִיחַ מִצַּד הַקִּדּוּשָׁה, אִין זֶה הַשְּׁלֵמוֹת.

וְזֶה בְּחִינַת גְּדוּל מַעְלַת הַרְצוֹן וְהַפְּסוּפִין בְּעֶצְמָן אֶל הַקִּדּוּשָׁה, (כְּמִכָּר בְּדַבְּרֵי וְזָרוֹנוֹ לְבִרְכָה רַבָּה מְזִיחַ). כִּי עֵקֶר הַתְּנַבְרוֹת כַח הַמּוֹשֵׁךְ הוּא עַל יְדֵי הַרְצוֹן וְהַפְּסוּפִין כִּנּוּי, בְּחִינַת מְשֻׁבְּנֵי אַחֲרֵי נְרוּצָה. לְשׁוֹן רְצוֹן, שֶׁכְּשֶׁהוּא נִמְשָׁךְ בְּרְצוֹנוֹ אֶל הָאֲמֵת לְהַשִּׁיב יִתְבָּרַךְ וְלְצַדִּיקֵי אֲמֵת אֲזִי מִתְגַּבֵּר שֶׁרֵשׁ כַח הַמּוֹשֵׁךְ דִּלְעֲלָא שֶׁהוּא בְּחִינַת מְשֻׁבְּנֵי וְכִנּוּי ל

כּוּחַ הַמְכָרִיחַ שֶׁמִּשְׁמַשׁ לְכּוּחַ הַמּוֹשֵׁךְ הוּא טוֹב גְּמוּר וְנִכְלָל בְּכּוּחַ הַמּוֹשֵׁךְ, אֲדָךְ מַחֲמַת הַבְּחִירָה יֵשׁ כּוּחַ לְהַרְחִיק לְגַמְרֵי עַל יְדֵי הַכּוּחַ הַמְכָרִיחַ, וּבִפְרָט כֹּאשֶׁר הַכּוּחַ הַמְכָרִיחַ מִתְּדַמֶּה לְכּוּחַ הַמּוֹשֵׁךְ

נִמְצָא, שֶׁכָּל כַּחוֹת הַמְכָרִיחִין שְׁבִנֵי אָדָם עוֹסְקִין בָּהֶם הַכֹּל לְטוֹבָה בְּשִׁבְלֵי כַח הַמּוֹשֵׁךְ, כִּי בְּוַדַּאי אִין אָדָם מְכָרִיחַ הָאֲבִין לְהַגְבִּיחַ מִמְקוֹמוֹ לְהַשְׁלִיכוֹ לְמַעְלָה כִּי אִם בְּשִׁבְלֵי אֵיזָה בּוֹנֵה לְצַרְךָ בְּנִין אוֹ אֵיזָה מְלָאכָה. וְהַכֹּל לְצַרְךָ הָאָדָם שֶׁשָּׁם עֵקֶר כַח הַמּוֹשֵׁךְ הַעֲלִיּוֹן, כִּי עֵקֶר כַח הַמּוֹשֵׁךְ הָאֲמֵתִי הוּא לְהַמְשִׁיךְ הַכֹּל לְהַשִּׁיב יִתְבָּרַךְ שֶׁכְּשֶׁבְּשִׁבְלֵי זֶה נִבְרָא הַכֹּל. אֲבָל כָּל זֶה אִם הִיָּה עוֹלָם מִתְּנַהֵג כְּרָאוֹי תְּמִידָה, אֲבָל הַשָּׁמַיִם יִתְבָּרַךְ בְּרָא הַכֹּל בְּשִׁבְלֵי הַבְּחִירָה. וְעֵקֶר כַח הַבְּחִירָה עַל יְדֵי שְׁנֵי הַכַּחוֹת הַנִּזְכָּרִים לְשִׁנְתוֹן כַח לְטָעוֹת עַד שֵׁישׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם בְּחִינַת כַח הַמְכָרִיחַ שְׂרוּצִים לְהַכְרִיחַ לְהַרְחִיק

חויז מִפֶּנֶחַ הַמּוֹשֵׁךְ הָאֲמֵתִי לְגַמְרֵי עַל יְדֵי תַאֲוֹתֵיהֶם וּמִדֹּתֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם וּדְבוּרֵיהֶם הָרָעִים וְהַפְּגוּמִים, עַל כֵּן הוּא מְלַחֵמָה גְדוֹלָה לְהֵאָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם, כִּי הַכֹּל כְּאִשְׁרֵי לְכֹל נִבְרָא רַק בְּשִׁבְלֵי מְלַחֵמָה זֹאת שֶׁל הַבַּעַל בְּחִירָה.

הַגְּאוּלָּה הַרְאֵשׁוֹנָה הִיא בְּבַחֲנֵת הַכֹּחַ וּשְׂדוּד הַטְּבַע, וְגַם אֵצֶל הָאָדָם יֵשׁ בַּחֲנֵה שִׁמְכָרִיחַ עֲצָמוֹ לַעֲבוּדַת ה' וְנִגְאָל מִכָּל הַכּוּחֹת הַמְּרַחֲקִים, דְּחִינּוֹ שִׁמְפַעִיל מוֹל כּוּחַ הַמְּכָרִיחַ כּוּחַ מְכָרִיחַ אַחֵר, וְזֶה כּוּחַ הַמְּכָרִיחַ בַּקְּדוּשָׁה. אֲבָל הַגְּאוּלָּה הַשְּׁלִימָה הִיא עַל יְדֵי כּוּחַ הַמּוֹשֵׁךְ שְׂרוּעָה וּמִשְׁתַּוָּקֵק לַה'.

וְזֶהוּ בְּחִינַת הַחֲלוּקֵי שְׁבִינֵי גְּאוּלָּה רֵאשׁוֹנָה לְגְּאוּלָּה אַחֲרוֹנָה, כִּי גְּאוּלָּה הַרְאֵשׁוֹנָה הִיְתָה בְּבַחֲנֵת הַכֹּחַ עַל יְדֵי רַבּוּי הָאוֹתוֹת וְכוּ' שֶׁאֵז נִתְקַדְּשׁוּ כָּל הַיָּמִים טוֹבִים שֶׁהֵם זָכָר לַיְצִיאַת מִצְרַיִם, אֲבָל גְּאוּלָּה הַאֲחֲרוֹנָה הוּא בְּבַחֲנֵת שִׁבְתַּת שְׁלוֹם. שְׁמִשִּׁיחַ יִכְבֹּשׁ הָעוֹלָם בְּלִי מְלַחֵמָה כְּלָל, רַק עַל יְדֵי גְּדֵל הַדַּעַת שֶׁיִּגְלֶה בְּעוֹלָם כְּמוֹ שִׁבְתוֹב, לְפָנָיו יִכְרְעוּ צִיִּים וְאִיִּבּוֹ עֶפְרָיִם וְיִלְחֲכוּ וְכוּ'. וְכִתְיִב, כִּי לֹא בְּחַפְזוֹן תֵּצֵאוּ. וְכְמוֹ שִׁבְתוֹב בְּזִהָה, בְּגִלוּתָא קְדָמָאָה וְכוּ' וּבְגִלוּתָא בְּתַרְתָּא בְּקִנְיָה דִּילָךְ דִּיאִהוּ קְלָמוּס בְּקַע יִמָּא דִּאֲנִרְיָתָא. וְעַל כֵּן כָּל הַמּוֹעֲדִים בְּטָלִים לְעֵתִיהֶם. וְכְמוֹ שִׁבְתוֹב, וְלֹא יֵאָמֵר עוֹד חֵי ה' וְכוּ'.

אֵף עַל פִּי שְׁעִיקַר הַשְּׁלֵמוֹת זֶה כּוּחַ הַמּוֹשֵׁךְ לְבַד שֶׁהוּא בְּבַחֲנֵת שִׁבְתַּת וְגְּאוּלָּה אַחֲרוֹנָה, גַּם הוּא עֲצָמוֹ צָרִיךְ אֶת הַכּוּחַ הַמְּכָרִיחַ מִצַּד הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּלְחַם בְּכּוּחַ הַמְּכָרִיחַ דַּסְט"א עַל יְדֵי שִׁמְכָרִיחַ עֲצָמוֹ אֶל הַקְּדוּשָׁה בְּבַחֲנֵת יו"ט, וְכֵן הַיּוֹם טוֹב שֶׁהוּא בְּבַחֲנֵת גְּאוּלָּה רֵאשׁוֹנָה אֵינוֹ יוֹכֵל לְהֵאִיר לוֹלֵא הָאֲרַת הַשִּׁבְתַּת וְגְּאוּלָּה אַחֲרוֹנָה

אֲבָל שִׁבְתַּת יוֹם טוֹב צָרִיכִין זֶה לְזֶה. כִּי אִם לֹא הָיוּ הָאוֹתוֹת וְכוּ' שֶׁעַל יְדֵי זֶה קָדְשַׁת יוֹם טוֹב לֹא הָיוּ יוֹדְעִים מִשִּׁבְתַּת כְּלָל. וְאִם לֹא הָיָה קְדְשַׁת שִׁבְתַּת לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְגִלוּת אֱלֹקֵינוּ וְיִתְבַּרַךְ יַצִּיאַת מִצְרַיִם, כִּי עַקֵּר הַמּוֹפְתִים שֶׁל יְצִיאַת מִצְרַיִם הָיָה בְּכַח שִׁבְתַּת שֶׁקְּבִיעָא וְקִימָא, שֶׁזֶהוּ בְּבַחֲנֵת שִׁבְתַּת הַגְּדוֹל שֶׁקָּדָם פְּסַח. וְכֵן גְּאוּלָּה הַאֲחֲרוֹנָה

אִי אֶפְשֶׁר כִּי אִם עַל יְדֵי שְׁהִיָּה מִקֶּדֶם גְּאֻלָּה הֶרְאֵנוּ וְאֶלְמָלָא הִכַּח שֶׁל גְּאֻלָּה הָאֲחֵרוֹנָה לֹא הִיְתָה גְּאֻלָּה הֶרְאֵנוּ, בְּבַחֲיִנַת קוֹץ בָּא הַקּוֹץ (כְּמוֹ שְׁמִבְּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר).

התחברות הכוח המכריח בכוח המושך הוא 'להכריח' עצמו להתנתק מהתאווה ולהתגבר בדרך 'הכרח' ברצונות טובים אל הקדושה

כִּי הָאָדָם בְּטִבְעוֹ נִמְשָׁךְ תְּמִיד אַחֵר כָּל הַתְּאֻוֹת, אֲבָל הָאֵמֶת יוֹדֵעַ כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל שֶׁאִין זֶה פֶּחַ הַמּוֹשֵׁךְ הָאֵמֶתִי וְלֹא בְּשִׁבִיל זֶה נִבְרָא הָאָדָם רַק מֵעֵצָם גְּשָׁמִיּוֹת הָאָדָם וּמִרְבוֹי הָעוֹנוֹת נִתְהַפֵּף אֶצְלוֹ עַד שֶׁנִּדְמָה לוֹ שֶׁזֶהוּ פֶּחַ הַמּוֹשֵׁךְ. וְצָרִיךְ לְהַכְרִיחַ עֲצָמוֹ לִישְׁבֵר זֶה הַכֹּחַ וְלִמְשֹׁךְ עֲצָמוֹ עַל הָאֵמֶת, אֲשֶׁר בְּאֵמֶת שֶׁם עֵקֶר פֶּחַ הַמּוֹשֵׁךְ. וְכִשְׂרִיגִיל עֲצָמוֹ בְּזֶה, שֶׁזֶהוּ בַחֲיִנַת רְצוֹן שֶׁהַזֵּהִיר רַבְּנוֹ זְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה מְאֹד, דִּהְיֵנוּ שְׂאִיף שֶׁהוּא יִתְגַּבֵּר תְּמִיד בְּרִצּוֹנוֹת וְכִסּוּפֵי חֲזָקִים לְמִשְׁךְ עֲצָמוֹ לְשִׁרְשׁוֹ, בְּוֹדָאֵי יִתְגַּלֶּה לוֹ הָאֵמֶת

הצדיק בעצמו גבוה מקדושת המשכן ובית המקדש, ועל כן ביו"ט עולים למקדש אבל בשבת אין עולים כי אז יש את הארת הצדיק שחורש בית המקדש כי המשכן בעצמו הוא בבחינת כוח המכריח כנגד הצדיק

ועל כן ביום טוב צריכין לעלות לבית המקדש לקבל הקדשה שם, אבל בשבת אין צריכה, כי שבת הוא בבחינת הצדיקים הגדולים ביותר שנאמר עליהם, יקרה היא מפנינים מלפני ולפנים. כי כל קדשת הבית המקדש לפני ולפנים הפל מהם, כי הם בבחינת הסתלקות משה שנסתלק ברצון דרעוין, שישם עקר המשיכת הכח המושך דכל רעותין תקועין תמון, שזה עקר קדשת שבת, שזה בחינת קדשת משיח ששהוא משה בעצמו שייגמר אז בגאולה האחרונה מה שהתחיל אז בגאולה הראשונה. כי שניהם צריכים זה לזה בבחינת עד יעבר עד יעבר וכו'. ודרשו רבותינו זכרונם לברכה, על גאולה הראשונה ועל גאולה האחרונה. שאז בשירת הים בשעת קריעת ים סוף, שהוא גמר יצירת מצרים, התנבא על סוף הגאולה האחרונה שאין אחריה גלות, כי שניהם תלויים זה בזה כנ"ל

האדם אינו יודע מהי שפלות וכיצד לעשות עצמו כעפר כי אם על ידי הצדיק, כי בוודאי שיש שפלות כעפר שאינה טובה כלל, כי כוח המושך שיש בעפר הגשמי התערבב מטוב ורע ואינו טהור כמו הכוח המושך של הצדיק, כי הצדיק אינו עפר ממש אלא רק 'משים עצמו כעפר' כמבואר בדקדוק לשון רבינו. וכן כל אדם על ידי שידע שהוא עפר ואינו יודע כלל יהיה שפל ויוכל להתקרב לצדיק.

פי באמת בעת התקונו אין צריכין לישב על העפר ממש כדי להגביר פח המושף, כי הצדיקים הם ענוים באמת ומשימים עצמם כעפר, אף על פי שאינם יושבים על העפר ממש, כי הצדיקים הם למעלה מהעפר למעלה מפח המושף שבעפר, כי כל פח המושף שבעפר הכל נמשך מלמעלה מנשמת ישראל שהם עקר פח המושף שהכל נברא בשבילם. וזה הפח המושף שבעפר מאחר שנמשך למטה לזה העולם נתערב בו טוב ורע, כי כל התאוות והמדות נמשך מהעפר שהוא הד' יסודות שמהם כל התאוות, כי עפר מאנא דכלא, כי בזה העולם הפל נתערב ונתבלבל, כי אפלו בגשמיות באמנות הכלים מי שאינו בקי היטב בהאמנות אינו יודע איזהו פח המושף ואיזהו פח המכריח, כי גם פח המכריח נעשה פח המושף, כי עושין אותו באמנות שיהיה לו פח למשך להפוך עד שזה מושף לכאן וזה מושף לכאן עד שאין יודעין איזהו פח המכריח ואיזהו פח המושף.

על פו העקר שצריך האדם לבטל את עצמו בכל פעם ולזכור שהוא עפר, כי יסודו מעפר וסופו לעפר. ויבטל עצמו בתכלית לבחינת פח המושף האמתי דקדשה שהוא להמשיך עצמו למקור החיים להבנרא היחיד יתברך ויתעלה. וידע שכל התאוות והבלבולים כלם הם בחינת פח המכריחים, אף על פי שמדמין עצמן לכח המושף, כי האדם בטבעו נמשך תמיד אחר כל התאוות, אבל האמת יודע כל איש ישראל שאין זה פח המושף האמתי ולא בשביל זה נברא האדם רק מעצם גשמיות האדם ומרבו העוונות נתהפך אצלו עד שנדמה לו שזהו פח המושף. וצריך להכריח עצמו לשבר זה הפח ולמשך עצמו על האמת, אשר באמת שם עקר פח המושף. וכשירגיל עצמו בזה, שזהו בחינת רצון שהזהיר רבנו זכרוננו לברכה מאד, דהינו שאיך שהוא יתגבר תמיד ברצונות וכסופין חזקים למשך עצמו לשרשו, בודאי יתגלה לו האמת וידע

היכן פנח המושף האמתי שיוכל למשכו לשרשו ומקומו שגנחצבה נשמתו משם (ועקר הכל הוא הצדיק האמת כנ"ל - אות א'). והעקר הוא שפלות, ושלא יהיה רוהף אחר הכבוד, פי מאחר שרואה שהתאוות מתגברים עליו כל כף ראוי לו שעל כל פנים לא ירצה בכבוד וידע שפלותו באמת, פי שרש הכל הוא כבוד השם יתברך שהוא שרש כל הבריאה. ושם עקר פנח המושף (כמוכן בהתורה הנ"ל). ועל כן העקר שיבטל כבודו נגד כבוד השם יתברך וידע שפלותו באמת וישים עצמו כעפר, ואז יתגבר פנח המושף האמתי, שהוא פחינת עפר דקדשה, למשף תמיד אל האמת.

כוח המושך העליון והאמיתי נמצא למעלה מעל הבריאה כולה באור אין סוף אך השי"ת כביכול הכריח את האלוקות שהיא הכוח המושך לשכון בבריאה על ידי צמצום אלקותו

וזה פחינת החלוק שבין שבת ויום טוב, שהוא רק במלאכת אכל נפש. פי שישת ימי המעשה שבהם ברא השם יתברך כל הבריאה הם בפחינת פנח המכריח נגד שבת קדש שבו שבת מכל מלאכתו, שאז הוא רק אהבה ורצון והשתוקקות אל השרש להכלל באור האין סוף, שזהו פחינת פנח המושף האמתי העליון, פי כל הבריאה של ששת ימי החל הוא בפחינת פנח המכריח שהכריח, כפיכול, את חיות אלקותו שירד למטה לתוך כל דבר ודבר של הבריאה שיהיה קשור למטה בעל פרחו כדי להחיות ולקיים אותו הדבר שברא. פי זה ידוע שחיות אלקות שפכל דבר שפעולם נכסף ומשתוקק ומושף עצמו תמיד לשרשו העליון, רק שבהכרח ובגזרת הבורא יתברך הוא מכרח להיות קשור בהבריאה בשביל קיום העולם. נמצא, שכל הבריאה של כל ששת ימי המעשה, הכל הוא פחינת פנח המכריח, אבל עקר פחינת הבריאה היה בשביל התכלית, שהוא פחינת שבת, שהוא פחינת עולם הבא, שהוא פחינת פנח המושף, שאז חוזר ועולה ונמשך ושלב הכל לשרשו פידוע, הינו פחינה הנ"ל שכל האמנות הנפלא של יוצר בראשית שברא כל הבריאה בהכמה ובמלאכה ובאמנות נפלא כזה, הכל היה בפחינת פנח המכריח וכח המושף הנ"ל שצמצם עצמו, כפיכול, והכריח חיות העליון לירד למטה להחיות ולקיים כל הדברים של הבריאה, שזהו פחינת פנח המכריח כנ"ל. אבל הם בטבעם מושכים עצמם לשרשם, פי כל

דָּבַר מוֹשֶׁה עֲצָמוֹ לְשָׂרְשׁוֹ בַּיּוֹם. וְאָז עַל יְדֵי שְׁנֵי הַכַּחוֹת הָאֵלוֹ: יְהִי נִגְמַר הָאֲמִנוֹת הַנִּפְלָא שֶׁל יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית בְּעֵת הַתְּכָלִית שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׁשֶׁת שָׁאֵז יְהִי נִגְמַר עַל יְדֵי זֶה דִּיקָא, עַל יְדֵי שְׁהִי שְׁנֵי הַכַּחוֹת הָאֵלוֹ, עַל יְדֵי זֶה דִּיקָא יְהִי נִגְמַר תְּקוּנִים נִפְלָאִים וְשִׁעְשׁוּעִים גְּדוּלִים וְכָל הָעוֹלָמוֹת הַזְּכִים וְהַרוּחָנִים שֶׁל הַצְּדִיקִים שֶׁהוּא קַבּוּל שְׁכָרָן לְעֵתוֹ. כִּי זֶה יְדוּעַ שֶׁעֲקֵר הַכָּל נִבְרָא בְּשִׁבִיל הָאָדָם שֶׁהוּא הַבַּעַל בְּחִירָה. וְעֲקֵר הַבְּחִירָה הוּא בְּבְחִינַת כַּח הַמְּכָרִיחַ וְכַח הַמוֹשֵׁה, שֶׁכָּל תְּאוּוֹת הַגּוֹף הֵם בְּחִינַת כַּחוֹת הַמְּכָרִיחִים, כִּי הַחַיּוֹת הוּא הַנִּשְׁמָה אֵינָה חַפְצָה בְּזֶה, כִּי רְצוֹן הַנִּשְׁמָה הוּא רַק לְהִמְשִׁיךְ לְשָׂרְשָׁהּ שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת כַּח הַמוֹשֵׁה בְּנִ"ל. אָבֵל מְכָרִיחִים אוֹתָהּ לְאָכֵל וְלִשְׁתּוֹת וְכוּ' בְּשִׁבִיל קִיּוּם הַגּוֹף:

הָאָדָם צָרִיךְ לְהַכְרִיחַ אֶת נַפְשׁוֹ לְהַתְקִיִּים עִם גּוֹפוֹ כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִמְשָׁכוּ שְׁנֵיהֶם לְהַשִּׁי"ת, וְעַל כֵּן כָּל עֵיסוּקִיו בְּגִשְׁמִיּוֹת יֵחִיו בְּבְחִינַת הַכְּרַח לְבַד

עֲקֵר הַבְּחִירָה הוּא בְּזֶה שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם תְּמִיד לְהִגְבִּיר כַּח הַמוֹשֵׁה עַל כַּח הַמְּכָרִיחַ וְיִזְכֹּר תְּמִיד תְּכָלִיתוֹ וְיִמְשִׁיךְ עֲצָמוֹ לְשָׂרְשׁוֹ הָעֲלִיּוֹן, שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת כַּח הַמוֹשֵׁה. וְאִפְלוּ מִה שֶׁמְכָרָח לְעֵסֶק בְּעֵסְקֵי זֶה הָעוֹלָם, כִּי לְאָכֵל וְלִשְׁתּוֹת וְכוּ'. יְהִי רַק מִחַמַּת הַכְּרַח שֶׁמְכָרִיחִין אוֹתוֹ לְזֶה נִגְדַּר רְצוֹנוֹ, כִּי בְּנִדְאֵי מְכָרָח הָאָדָם לְאָכֵל וְכוּ', כִּי רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּקִיּוּם הָעוֹלָם, וְאֵז כְּשִׁיתְנַהֵג כֶּה וְאֵז יַעֲשֶׂה בְּנִדְאֵי הַכָּל עַל פִּי הַתּוֹרָה, וְאֵז יְהִי עַל יְדֵי זֶה דִּיקָא תְּקוּנִים נִפְלָאִים, עַל יְדֵי שִׁישׁ לוֹ כַּח הַמְּכָרִיחַ וְכַח הַמוֹשֵׁה בְּנִ"ל.

וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבִרְכָה, וְכָל מַעֲשֵׂיךָ יֵהִיוּ לְשֵׁם שְׁמַיִם. שֶׁיִּכְנֹן בְּכָל עֵסְקִיו וּמְלַאכְתּוֹ שֶׁמְכֹנֵן לְגַמֵּר הַדְּבָר שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִחְזֹר וְיִמְשִׁיךְ לְשָׂרְשׁוֹ בְּיַתֵּר שְׂאֵת וְכַ"ל. וְעֲקֵר כָּל הַמְּלָאכּוֹת הֵם בְּשִׁבִיל אֲכִילַת הָאָדָם שֶׁהוּא עֲקֵר קִיּוּם הָאָדָם וְחַיּוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, כָּל עֲמַל אָדָם לְפִיָּהּ. כִּי עֲקֵר הַחֲבוּר הַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ שֶׁהֵם בְּבְחִינַת כַּח הַמְּכָרִיחַ וְכַח הַמוֹשֵׁה, עֲקֵר חֲבוּרָם עַל יְדֵי הָאֲכִילָה. שֶׁעַל יְדֵי אֲכִילַת הָאָדָם מְכָרִיחַ הַגּוֹף אֶת הַחַיּוֹת שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ שֶׁתְּתַקֵּם בְּאָדָם, אָבֵל צָרִיךְ שֶׁתְּהִיָּה כּוֹנֵן לְשִׁמְיֵם שֶׁמְכָרִיחַ הַנֶּפֶשׁ לְאָכֵל וְלְהַתְקִיִּים בְּגוֹפוֹ עַל יְדֵי זֶה. וְהַכָּל בְּשִׁבִיל שִׁיזְכֶּה עַל יְדֵי כַּח הָאֲכִילָה לְהוֹדוֹת וְלְהִלָּל לְשִׁמּוֹ וְיִתְבָּרֵךְ וְלַעֲבֹד אוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ כְּרָאוּ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִחְזֹר

וַיִּמְשֹׁךְ לְשׂוֹשׁוֹ בְּיָדָהּ וַיְהִי נֶגְמָר פְּנוֹת הַבְּרִיאָה עַל יָדֶי זֶה דִּיקָא, כִּי יְהִי נֶגְמָרִים עוֹלָמוֹת וְתַקוּנִים נִפְלְאִים וְנִרְאִים עַל יָדֶי זֶה דִּיקָא פְּנ"ל.

במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו, ובגמרא נזכר הלשון 'במקום גבורתו' כי דווקא הגבורה של האדם שהיא בבחינת כוח המכריח, שמכריח דברים להגיע אליו, הוא באמת בשורשו כוח המושך שהגבורה בעצמה ממשיכה את כל מה שבאמת היה ראוי להמשך אליו, ועל כן כשאדם מתגבר ומכריח את עצמו לעשות את כל מה שהיה ראוי לעשות מצד כוח המושך אף על פי שעכשיו משתמש בכוח המכריח הוא באמת כוח המושך

כָּל הַמְמוֹן וְהַחֲפָצִים וְכָל הַהֲשָׁפוּעוֹת שְׂיִישׁ לְאָדָם הַכֹּל הוּא כְּפִי כַח הַמוֹשֵׁךְ שְׂיִישׁ לוֹ שְׂמַקְבֵּל מֵהַצְדִּיק שְׂמַמְנוֹ נִמְשֹׁךְ הַכֹּל, וְעַל כֵּן פֶּל דְּבַר שֶׁהוּא בְּיַד הָאָדָם הוּא בְּחִזְקָת שֶׁהוּא שְׂלוֹ, כִּי מֵאֲחֵר שֶׁהוּא בְּיָדוֹ. נִמְצָא, שְׂיִישׁ לוֹ כַח הַמוֹשֵׁךְ שְׂמַמְשִׁיךְ הַשְׁפָּעָה זֹאת אֵלָיו עַל כֵּן הוּא בְּנִדְאֵי שְׂלוֹ, כִּי עַקֵּר כָּל הַהֲשָׁפוּעוֹת שֶׁהֵם כָּל הַעֲשִׂירוֹת וְכָל הַחֲפָצִים נִמְשָׁכִין לְכָל אֶחָד כְּפִי כַח הַמוֹשֵׁךְ שְׂיִישׁ לוֹ וְכַ"ל. וְכִּזְה מוּבָן הֵיטֵב טַעַם הַדִּין שֶׁל 'כָּל דְּאֵלִים גְּבַר' בְּדָבָר שְׂאִין שׁוּם אֶחָד מְחֻזָּק כִּהְיָא אַרְבָּא וְכוּ' שֶׁהוּא לְכַאוּרָה תְּמוּהָ וְכִי מִפְּנֵי שֶׁהוּא גְּבוּר יִזְכֶּה בְּדָבָר שְׂאִינוֹ שְׂלוֹ וְכַאֲשֶׁר נִדְחָקוּ הַפּוֹסְקִים בְּטַעַם דִּין זֶה. אִךְ עַל פִּי הַנ"ל מוּבָן הֵיטֵב, כִּי זֶה שֶׁהוּא שְׂלוֹ בְּנִדְאֵי יִתְגַבֵּר וְיִזְכֶּה בּוֹ מֵאֲחֵר שֶׁהוּא יֵשׁ לוֹ כַח הַמוֹשֵׁךְ שֶׁל זֶה הַדְּבָר, כִּי מֵאֲחֵר שֶׁבְּאִמְתָּה הוּא שְׂלוֹ עַל כֵּן אֲצִלוֹ הַכַּח הַמוֹשֵׁךְ שֶׁל אוֹתוֹ הַדְּבָר שֶׁעַל יָדֶי זֶה זֹכֶה וְקוֹנֶה כָּל הַחֲפָצִים שְׂלוֹ פְּנ"ל. עַל כֵּן זֶה שֶׁהוּא שְׂלוֹ בְּאִמְתָּה בְּנִדְאֵי יִתְגַבֵּר וְיִזְכֶּה בּוֹ מֵאֲחֵר שֶׁאֲצִלוֹ כַח הַמוֹשֵׁךְ שֶׁל זֶה הַדְּבָר עַל כֵּן בְּנִדְאֵי יְהִיָּה נִמְשֹׁךְ זֶה הַדְּבָר אֵלָיו וְיִתְגַבֵּר וְיִזְכֶּה בּוֹ, עַל כֵּן אֲמַרִּינוּ: "כָּל דְּאֵלִים גְּבַר".

בתחילה הקב"ה המשיך שכינתו לארץ בבחינת שכינה בתחתונים, ונסתלקה על ידי החטאים של דורות הראשונים ואחר כך משה המשיכה במתן תורה

וְזֶה בְּחִינַת שְׂבוּעוֹת שֶׁהוּא קְבֵלַת הַתּוֹרָה, כִּי עַקֵּר קְבֵלַת הַתּוֹרָה הוּא כְּפִי לְהַמְשִׁיךְ אֱלֹקֵינוּ יִתְבָּרַךְ לְמַטָּה, כִּי מִיּוֹם שֶׁבְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ נִתְאַוָּה לְהִיּוֹת

שְׁכִינְתוֹ בַּתְּחִילָתוֹ וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְבִרְכָה. כִּי דוֹרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים, שֶׁהֵם דוֹר הַמִּבּוּל וְדוֹר הַפְּלָגָה וְכוּ', סָלְקוּ אֶת הַשְּׁכִינָה מִן הָאָרֶץ וְכוּ' עַד שֶׁבָּא מֹשֶׁה וְהוֹרִידָהּ לָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְבִרְכָה. וְזֶה עֲקָר קַבְּלַת הַתּוֹרָה כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ שְׁכִינַת אֱלֹהֵינוּ לְמַטֵּה, כִּי עַל יְדֵי הַתּוֹרָה מִמְּשִׁיכֵינוּ אֱלֹהֵינוּ יִתְפָּרֵד לְמַטֵּה, כִּי הַתּוֹרָה הוּא אֲחֻדוֹתוֹ יִתְפָּרֵד וְכִשְׁהַתּוֹרָה אֲצִלְנוּ, כְּפִיכּוֹל, הוּא יִתְפָּרֵד בְּעֲצָמוֹ שׁוֹכֵן אֲצִלְנוּ

הכוח המכריח הוא לטובה והוא מייצר את הכלים לקבל את האור שהוא כוח המושך, וכל עיקר התהוות הזמן הוא על ידי כוח המכריח וכוח המושך יחדיו

הַיָּמִים הֵם בְּחִינַת מִדּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּמִדַּת יָמֵי". וְעַל יְדֵי שְׁסוּפְרֵי הַיָּמִים לְעֹמֵר מִתְקַנְנִים הַיָּמִים וְהַמִּדּוֹת כְּדִי לְקַבֵּל עַל יָדָם הָאֹר הַגָּדוֹל בְּשָׁבוּעוֹת בְּהַדְרָגָה וּבְמִדָּה עַל יְדֵי פַח הַמּוֹשֵׁךְ וְכֹחַ הַמְּכַרֵּחַ הַמְּפַסֵּיק בְּשִׁרְשׁוֹ בְּקִדְשׁוֹ שֶׁשָּׁם שְׁנִיָּהּ לְטוֹבָה גְּדוּלָה, כִּי הֵם בְּחִינַת רְצוּא וְשׁוּב כַּנִּזְכָּר לְשִׁנּוּי בְּחִינַת הַאֲזָהָרָה הַגְּדוּלָה שֶׁהַזְּהִיר וְהַתְּרָה בָּהֶם הִרְבֵּה שְׁלֵא יִהְרָסוּ לְעֹלוֹת אֶל ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "רַד הָעֵד בְּעַם וְכוּ' וְהַגְּבַלְתָּ אֶת הָהָר וְכוּ' פֶּן יִהְרָסוּ לְעֹלוֹת וְכוּ'". שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת פַּח הַמְּכַרֵּחַ הַמְּפַסֵּיק בְּשִׁרְשׁוֹ בְּקִדְשׁוֹ שֶׁאֵינוֹ מִמְּתִיקֵינוּ אוֹתוֹ בְּכָל יְמֵי הַסְּפִירָה. כְּדִי שְׁנוּכַל עַל יְדוֹ דִּיקָא לְקַבֵּל הָאֹר בְּהַדְרָגָה וּבְמִדָּה כָּל אֶחָד לְפִי עֲרַפּוֹ בְּלִי הַרִיסָה חוּץ מִהַמִּדָּה, חֵס וְשְׁלֹם, וְשְׁלֹם יִשְׁתַּלְשַׁל מֵהַכֹּחַ הַמְּכַרֵּחַ דְּקִדְשׁוֹ, חֵס וְשְׁלֹם, פַּח הַמְּכַרֵּחַ דְּסִטְרָא אַחְרָא שְׂרוּצָה לְמִנְעַ וְלְהַפְּסִיק לְגַמְרֵי מֵהַאֲמַת וְכַנ"ל

כאשר כוח המכריח מתגבר מעבר למידה ומגיע לשיאו או דווקא הוא נפסק ומתבטל

כִּי בְּאֲמַת בְּשִׁרְשׁוֹ גַם הַכֹּחַ הַמְּכַרֵּחַ וְהַמְּפַסֵּיק הוּא לְטוֹבָה גְּדוּלָה כְּדִי שְׁנוּכַל לְקַבֵּל הָאֹר בְּהַדְרָגָה וּבְמִדָּה שְׁלֵא יִהְיֶה רַבּוּי הַשְּׁמֹן גּוֹרֵם כַּבּוּי הַנֵּר, חֵס וְשְׁלֹם, כִּי כִּפִּי גְדָל פַּח הַמּוֹשֵׁךְ הָיוּ מִתְבַּטְּלִין בְּמִצִּיאוֹת, כִּי כָּל דְּבַר נְמוּשָׁה לְשִׁרְשׁוֹ,

בפרט האדם שיש לו דעת לדעת ולהפיר את בוראו יתברך שזה עקר הדעת. על כן היה נמשך לה' יתברך יותר מדאי עד שהיה מתבטל במציאות, על כן הוא טובה גדולה מה שברא ה' יתברך בחינת פח המכריח המפסיק שהוא מונע ומעכב רדיפת הדעת להכלל בו יתברך יותר מדאי כדי שיוכל לקבל האור בהדרגה ובמדה בבחינת והחיות רצוא ושוב, רצוא על ידי פח המושך, ושוב על ידי פח המכריח, אבל מחמת שפח המכריח נמשך מפחינת צמצומים ודינים על כן פשנששתלשל למטה לפעמים נתהוים דינים גמורים שמהם יניקת הסטרא אחרא והקלפות עד שנתהוה מהם פח המכריח ומפסיק יותר מדאי שהם כל המונעים והמפסיקים והמעכבים מלהתקרב להתורה ולצדיקים אמתיים ואינם מניחים להתקרב פלל. אבל הכח המכריח המפסיק הזה בהכרח שייפסק ויתבטל כי אם יעלה לשמים שיאו וכו' כגללו לנצח יאבד, ואז בסור המכריח ישוב ויתקרב במהירות גדול אל הצדיק האמת שיש לו פח המושך וכמבאר שם בהתורה הנ"ל.

משכני אחרך נרוצה, משכני לשון יחיד ונרוצה לשון רבים כי על ידי הכוח המושך גם הכוח המכריח מתהפך לקדושה ואז שניהם יחד נמשכים, ועל כן נעשה מהירות יותר בבחינת ריצה

וזה בחינת 'משכני אחריך נרוצה'. 'משכני' לשון יחיד, 'נרוצה' לשון רבים, הינו כי על ידי בחינת פח המושך שמאיר מלמעלה בנפש האדם על ידי זה הנפש נמשכת תמיד אחר ה' יתברך, אבל הגוף הוא בחינת פח המכריח הרוצה להפסיק כנ"ל, אבל העקר שיעמד האדם במלחמה זאת עד שייגביר הפח המושך על הפח המכריח עד שגם הגוף ישיש כגבור לרוץ ארח. ויהיה נמשך אחר ה' יתברך וכנ"ל. וזהו משכני לשון יחיד, כי עקר פח המושך מלמעלה הוא מאיר רק בהנפש, אבל אנחנו מתגברים להפך גם הגוף שהוא בחינת פח המכריח לבחינת פח המושך כנ"ל. וזהו: "אחריך נרוצה". לשון רבים, הינו שאנחנו נרוץ אחריך בשני הפחות יחד בכח המכריח וכח המושך בגוף ונפש בבחינת ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך בשני יצרי כנ"ל, כי זה עקר הבחירה והנפיון של האדם שייגביר פח המושך על הפח המכריח עד שיעבד ה' יתברך בשני הפחות דיקא, כי אין קיום לפח המושך כי אם על ידי פח המכריח

וְכֵן"ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת מַה שֶּׁכָּתַב אֲדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה (בְּסִימָן מַט) בְּלִקוּטֵי
תַּנְיָנָא שֶׁהוּא טוֹבָה גְדוֹלָה מִה שְׂיִישׁ יִצְרַר הָרַע לְאָדָם, כִּי עָקַר שְׁלֵמוֹת הָעֲבוּדָה עַל יְדֵי
זֶה דִּיקָא

בכל הדברים יש כוח המושך בגלל שהם נמשכים מהארץ שהיא שפלה כמו
העפר, ובארץ עצמה יש כוח המושך מבחינת מה שזה מהאין הגמור שזה
שפלות גמורה

הַפֶּל הִיָּה מִן הָעֶפֶר. וְכָל דְּבָר שֶׁפְּעוּלָם מְקַבֵּל פֶּחַ הַמּוֹשֵׁף מִהָעֶפֶר וְעַל יְדֵי זֶה
מִמּוֹשֵׁף לְעֲצָמוֹ חַיּוּת. וְעַל כֵּן הִתְבּוֹאָה שְׁגָדְלָה מִהָעֶפֶר וּמְקַבֵּלַת פֶּחַ הַמּוֹשֵׁף מִמְּנָה
וְעָקַר פֶּחַ הַמּוֹשֵׁף הוּא הַחַיּוּת הָאֱלֹקוּת שֶׁנִּתְּנָה ה' יִתְּבַרַךְ בְּהָאָרֶץ שְׂיִסְדָּהּ בְּחֻכְמָתוֹ
שֶׁנִּתְּנָה בָּהּ חַיּוּת כְּזֶה שְׂיִהְיֶה לָּהּ פֶּחַ הַמּוֹשֵׁף שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים שֶׁפְּעוּלָם. וְעָקַר הַחַיּוּת
הָאֱלֹקוּת הוּא בְּחִינַת מ"ה, בְּחִינַת עֲנוּה וְשִׁפְלוּת שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפֶר, כִּמוֹ שֶׁמִּבְּאֵר
בְּהַתּוֹרָה הַנ"ל. כִּי אֵי אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיךְ חַיּוּת אֱלֹקוּת בְּשִׁלְמוֹת כִּי אִם עַל יְדֵי בְּחִינַת
עֲנוּה וְשִׁפְלוּת בְּחִינַת מ"ה. וְכָל מִי שֶׁהוּא בְּבְחִינַת עֲנוּה בְּחִינַת מ"ה בְּיֹתֵר שׁוֹכֵן אֶצְלוֹ
חַיּוּתוֹ יִתְּבַרַךְ יוֹתֵר בְּבְחִינַת אֲשִׁכּוֹן אֶת דְּכָא כַּנ"ל. וְעַל כֵּן מִחֻמַּת שֶׁהָעֶפֶר הוּא בְּחִינַת
עֲנוּה וְשִׁפְלוּת עַל כֵּן שֶׁנֶּעְלַם חַיּוּתוֹ יִתְּבַרַךְ יוֹתֵר וְעַל כֵּן שֶׁהַפֶּחַ הַמּוֹשֵׁף שֶׁל כָּל
הַדְּבָרִים כַּנ"ל. וְזֶה בְּחִינַת 'תּוֹלָה אָרֶץ עַל בְּלִימָה', שֶׁעָקַר קִיּוּם הָאָרֶץ שֶׁתּוֹלֶיהָ בְּאֹיֵר
בְּאֶמְצַע הַגְּלָגָלִים בְּגִזְרַת הַבּוֹרָא יִתְּבַרַךְ שֶׁנִּתְּנָה בָּהּ פֶּחַ הַמּוֹשֵׁף כִּידוּעַ לְהַמְחַקְרִים, וְכָל
עָקַר קִיּוּמָהּ תּוֹלָה אָרֶץ עַל בְּלִימָה, דִּהִינּוּ בְּחִינַת שִׁפְלוּת וְעֲנוּה כַּנ"ל.

ח"י כללים ודרכים

ללימוד וביאור הספר 'ליקוטי מוהר"ן'

לפני למעלה ממאה שנה הוציא הגאון החסיד ר' אברהם בר' נחמן חזן ז"ל כללים ודרכים לביאור הספר ליקוטי מוהר"ן אותם ליקט מתוך ההוראות והשיחות שר' נחמן מברסלב בעצמו דיבר אודות ספריו, הן אותם אלו שנכתבו בספרים שיחות הר"ן וחיי מוהר"ן והן אלו שנוספו משמו אחר כך, בידי תלמידו מוהרנ"ת בהקדמת הספר ליקוטי מוהר"ן ובספר ליקוטי הלכות.

כללים אלו נכתבו בשפה קשה להבנה בהקדמת הספר 'ביאור הליקוטים'. על כן כתבנו לתועלת שוחרי תורת החסידות בשפה בהירה ומובנת קיצור הדברים הנכתבים שם בצירוף מעט דוגמאות להשלמת הביאור.

כלל א

מנייה וביה – הכלל העיקרי לכל הכללים

הכלל הראשון הוא הבריה התיכון של כל הכללים האחרים והוא בעצם עיקר 'דרך הלימוד' של הספר ליקוטי מוהר"ן. כלל זה מסביר שדברי רבינו מבוארים היטב בכל תורה, בלי צורך להסברים מבחוץ. אך הביאור נעשה על ידי ההיקשים והחיבורים מכל החלקים של התורה, התחלת התורה בסופה ובאמצעיתה, ואפילו בצדדיה, דהיינו חיבורים של פרטים שנראים לכאורה שוליים, אבל על ידי התבוננות מעמיקה בהם, יוכל הלומד לראות כיצד הם מבארים חלקים אחרים בתורה, עד שנשיג את התמונה השלמה.

ההיקשים והדרשות, החיבורים והלימודים, שנעשים על ידי כלל זה, מכל

חלקי התורה על כל חלקי התורה, באותה תורה דווקא ולא מתורה על תורה (דהיינו שלומדים את תורה א' מתורה א' ולא מחברים בין תורה א' לתורה נ"ד לדוגמא), נעשים בהרבה אופנים וסוגים של לימודים והיקשים, שאין כאן המקום להרחיב ולפרט את כולם. יש היקשים שנעשים על ידי לשון דומה או סמוכה, רעיון שחוזר על עצמו ועוד כמה וכמה אופנים, אך הצד השווה שבהם שכולם נלמדים וחוזרים רק מתוך התורה הזאת בעצמה.

הכלל הזה מסייג ואומר, שלא נלך לחפש בתחילה שום תשובה ומענה לשום שאלה וחוסר הבנה, מספרים אחרים או מתורות אחרות אפילו בליקוטי מוהר"ן, שהרי באמת, על ידי חיפוש מתמיד ועמוק בתוך קשרי התורה נמצא את כל התשובות והביאורים הנצרכים והמדויקים ביותר.

אמנם, בכללים החמישי, האחד עשר, והשמונה עשר, יתבארו שני דרכים נוספים, שבהם העיון והלימוד יוצא מחוץ לגבולות התורה הנלמדת. הכלל החמישי והאחד עשר עוסק בעיון והלימוד של המקורות והפסוקים המצוטטים בתוך התורה. הכלל השמונה עשר עוסק בלימוד והבנת המושגים הידועים המוזכרים בתוך התורה כמושגים או רעיונות ידועים, שלפעמים הלומד יודע אותם בידיעה מוקדמת, אך לפעמים הוא נדרש לחפש את ביאור המושג בספרי קודש קדמונים כדי לעמוד על מהותו של אותו מושג. הדברים יתבארו בהרחבה בכלל על מקומו.

ב

לשוננו הקדושה

הלשון הקדושה של רבינו מדויקת בתכלית הדיוק. וכלשון מוהרנ"ת אותה ראבר"נ מצטט 'בפלא ובמשקל גדול'. גם אותם מקומות בהם הלשון נדמית

לארוכה ומיותרת יש תכלית לכל מילה ולכל הטיית לשון.

ויותר מכך - גם במקומות בהם אנו יכולים לזהות שהלשון קצרה מידי או אפילו חסרה, יש הסבר מתוך התורה בעצמה, מדוע רבינו החסיר או קיצר בלשונו, הגם שדקדוק בלשון חסרה היא יותר קשה לביאור והבנה.

בהקדמת ליקוטי מוהר"ן, ר' נתן כותב שלפי גודל העמקות של כל דיבור ודיבור היה מהראוי לכתוב כמעט בסוף כל משפט לשונות המורים למעיין שיעיין היטב, כמו ודו"ק או ועיין היטב.

בוודאי שיש חילוקים ברמת הדקדוק בין תורות שנכתבו בלשון רבינו ממש שבהם 'אפשר לדקדק כמו במקרא' לבין שאר התורות. אבל בוודאי שגם בשאר התורות עדיין אפשר לדקדק מאוד במשקל גדול. וכמו שבלימוד הגמרא והפוסקים אנו מדקדקים הרבה בלשון חכמים, אפשר לדקדק בכל התורות, אפילו שאינם לשון רבינו ממש, לכל הפחות כמו שאנו מדקדקים בלשון הגמרא והראשונים.

ג

דוגמאות ומשלים

דרכו של רבינו להביא דוגמאות ומשלים בתוך דבריו. בדרך כלל דוגמא ומשל לא נבחרים 'בדווקא' אלא רק בתורת משל ודוגמא, אבל בליקוטי מוהר"ן כל משל ודוגמא הם ממש 'בדווקא'. אם אנו רואים שרבינו אומר כגון... או למשל... והוא היה יכול לבחור הרבה סוגים של דוגמאות ומשלים, אבל אנו רואים שהוא בחר דוגמא או משל מסוים בדווקא, הגם שבאמת זה רק דוגמא שבאה ללמד על כל שאר הדברים, יש משהו מיוחד וקשר מיוחד בין הדוגמא הזאת לתורה שבה מוזכר דוגמא זו.

בכדי שיובן היטב כלל זה נציין מספר תורות, שבהם רבינו בוחר להביא דוגמא ומשל, שבאמת הם דוגמה על הכלל ואף על פי כן הדוגמאות מיוחדים דווקא לתורה זו.

בתורה ד' ח"א רבינו מביא שכל העבירות חוקקים צירוף רע על העצמות, ומביא לדוגמא את הלאו 'לא יהיה לך אלהים אחרים'. מצד האמת הרי כל מצוות לא תעשה חוקקים צירוף רע על העצמות למי שעובר עליהם ח"ו, אבל מתוך התורה שם למדים שיש משהו מיוחד בלאו שהוא שכולו קשור ומהודק לתוכנה של תורה ד' (עיין ביאור הליקוטים בהקדמה שנייה).

דוגמה שנייה: בתורות ל"ג ול"ד רבינו כותב שבכל המצוות יש שיעורים וצמצומים שעל ידם מקיימים את המצווה. ומביא לדוגמא את מצוות תפילין שיש לה שיעורים וצמצומים שאי אפשר לעשותה בזהב אלא רק בעור שחור וכו'. דוגמה זו נועדה ללמדנו על כל מצוות התורה שיש בהם שיעורים וצמצומים, אך בעיקר יש קשר בין מצוות תפילין לתורות אלו, שבהם, כפי שכותב מוהרנ"ת, רבינו ביאר את סוד כוונות תפילין.

ד

כלי ההשגה ובניין התורה מאוחדים עם תוכן התורה ומהותה – ג' חלקים מרכזיים

כלל זה עמוק ורחב מאוד, ולא באנו להקיף את כל עמקו אלא רק לגעת בקצה קצהו:

א] הדרך שבה הצדיק השיג את תורתו, היא על ידי קיום העצות והעבודות הכתובות באותה תורה. על ידי הקיום של אותם עבודות הוא השיג את מעלתם, את מהותם ואת פנימיותם, את כל הדברים הקשורים בהם, ומהי הדרך של

כל אחד להגיע אליהם. מכיוון שכך, גם אנו בבואנו ללמוד את תורתו, כדי להבינה, שומה עלינו קודם כל לקיימה במסירות וביגיעה, כפי שאנו מבינים ויכולים לקיימה כבר לפי ההבנה הראשונה. מתוך קיום זה אנו נזכה שתתגלה לנו הפנימיות של אותם עצות ועבודות, כפי שזכה רבינו על ידי קיום עצות אלו להשיג אותם בשלמות.

ב] גם בעת הגילוי בעצמו, בעת שהצדיק גילה את התורה ואמר אותה לפני תלמידיו, הוא קיים את התורה תוך כדי גילוייה, באופן נפלא ומיוחד. קיום זה מתגלה אלינו מההתבוננות במעשיות ובשיחות שאירעו סביב אותו זמן שבו נאמרה התורה. כתוצאה מכך, נוכל אף אנו להעמיק ולראות איך שבתוך הגילוי של התורה בעצמה יש את קיום התורה בעצמה, וכיצד יש ללמוד את התורה שבלימוד בעצמו אנו נשיג חלק מקיום אותה תורה.

ג] לכל תורה יש דרך לימוד מיוחדת משלה, שהיא כתובה בין שיטי התורה בעצמה. כעין קוד שגנוז בתוך התורה, זהו הסוד שאיתו נוכל להעמיק ולהבין את אותה תורה בעמקות יותר גדולה ורחבה מבתחילה.

ה

פסוקים ומאמרי חז"ל

כל פסוק או מאמר חז"ל אותו רבינו מצטט ומביא, הן כראיה והן כמשל או דוגמה, הגם שרבינו מביא את הפסוק לראיה נקודתית בדרך כלל. עם כל זה יש קשר גם בין פסוק זה לכל שאר חלקי התורה. דהיינו שמפסוק זה עולים ביאורים וקשרים לחלקים אחרים באותה תורה.

מלבד זה, יש קשר גם בין כל העניין, של אותו פסוק או מאמר חז"ל, לכלל העניינים המובאים בתורה. דהיינו שכאשר נפתח ונלמד את אותו פסוק במקומו, נראה לפעמים אפילו פרקים שלמים שמתקשרים לתוך התורה, מתבארים לפי התורה, ואף מבארים בדרך עקיפה את התורה בעצמה. בדרך זו נגלה סוגיות שלמות בגמרא ואפילו דפים שלמים בזוהר או במדרש שבדרך מופלאה ומעל כל היגיון נכנסים לתוך התורה מתבארים ומבארים.

שתי חלקים אלו של הכלל, קשורים זה לזה. כי ברוב הפעמים, אין אפשרות להבין כיצד הפסוק שרבינו מביא, קשור לכל התורה מניה וביה בקשרים רבים, רק אם נלמד את כל העניין שסובב את אותו מאמר חז"ל או פסוק, שעל ידי כך נראה את התמונה הכללית והרחבה שאיתה יתקשר כל הפסוק לענייני התורה.

ו

זה לעומת זה

בכל הבריאה שורר חוק רוחני שלכל מציאות של קדושה יש חיקוי מצד הרע. אין עניין או מושג, תהליך או רעיון, שיש מצד הקדושה, שלא עבר חיקוי וזיוף כמו קוף מצד הטומאה והרע. לדוגמה, כמו שיש ענווה יש ענווה פסולה של יאוש וחלישות הדעת. כשם שיש אמונה כך יש גם אמונה כוזבת.

לפי זה, בדברי רבינו אנו יכולים ללמוד בפרוש על אחד מהצדדים, ולהסיק אם כן שאותו דבר קיים גם בצד השני. אם לדוגמה אנו לומדים על כוח קדוש שנקרא תוכחה וחותר מצד הקדושה, אנו יכולים להסיק ולומר, שבוודאי שיש חותרם דסטרא אחרא. וכן להיפך, אם אנו רואים שרבינו מדבר על מושג טמא, בוודאי שיש כנגדו בצד הקדושה מקור אמיתי וטהור לאותו דבר, שהרי אותה טומאה היא בסך הכול חיקוי והשתלשלות.

כלל זה מדבר גם על מושגים וגם על תהליכים. לדוגמא בתורה ז' רבינו אומר שיש עצות של הצדיק, ולעומת זה יש עצות של הנחש. קבלת העצות של הצדיק זה נישואין בקדושה, שזהו כבר תהליך שעל ידי קבלת העצות נעשה דבר חדש שנקרא 'נישואין'. אותו תהליך בהכרח קורה גם כאשר ח"ו האדם מקבל את עצת הנחש שאז נעשה אותו תהליך של 'נישואין' מצד הסטרא אחרא.

בכל פעם שאנו מרחיבים את הלימוד בכל תורה לפי כלל זה, גם אם אנו לא מוצאים סמך מאוד מפורש לדבר זה, מעצם הרעיון שכתוב באותה תורה, אנו יכולים לסמוך על עצם הכלל ולומר שבוודאי יש לכל מטבע צד שני. אך באמת יש להדגיש, שאם נעמיק יותר, ברוב הפעמים אנו נראה ממש בתוך קשרי התורה שרבינו אכן מדבר על שני הצדדים.

ז

כל בחינה כלולה מכל הבחינות

גם בכלל זה, בדומה לכלל הקודם, ענו עוסקים בחוק רוחני יסודי ששורר בכל הבריאה כולה ממש, הן בגשמיות והן ברוחניות. הבחינות הם כמו חלקים שמרכיבים דבר שלם. ואפילו שהם רק חלק מהדבר השלם, יש בהם את כל החלקים האחרים שמרכיבים את הדבר השלם. לשם דוגמא, יסודות הבריאה הגשמיים, אש רוח מים עפר, כל יסוד כלול ומורכב גם משאר היסודות האחרים (ליקו"ה ברכת הודאה ו' ה').

יסוד זה מוזכר הרבה פעמים בכתבי האריז"ל, והוא כלל הנוגע לכל לימוד הקבלה ופנימיות התורה. כמו שידוע בעניין הספירות, שבכללותם כל העשר ספירות הם שלמות של בניין כללי, כך שכל ספירה היא רק חלק מהבניין

הכללי, אבל היא עצמה בפרטיות מכילה את כל שאר החלקים.

בליקוטי מוהר"ן מוזכרים בכל תורה הרבה חלקים שמרכיבים בכל תורה בניין שלם. כל חלק מכיל בצורה כזו או אחרת את כל החלקים האחרים. לדוגמא בתורה י' מוזכרים ג' מדרגות של תפילה הר שדה ובית. ובאמת בכל בחינה כלולים כל הבחינות האחרות כמבואר שם מתוך קשרי התורה.

כלל זה מוזכר עשרות פעמים בליקוטי הלכות, אך לשם דוגמא אנו נציין את מקום אחד שבו מוהר"ן מזכיר כלל זה וכותב כך בפירוש בהלכות גניבה הלכה ד' אות ו'. "כָּבֵד כְּתַבְנוּ כְּמֵה פְּעָמִים שֶׁכָּל בְּחִינָה כְּלוּלָה מִכָּל הַבְּחִינֹת, כִּי זֶהוּ יְסוּד וְהַקְדָּמָה כְּלָלִית בְּכָל סִפְרֵי הַקְּבָלָה, כִּי אֵף עַל פִּי שְׁאֲנוּ אוֹמְרִים שְׂזָה בְּחִינַת חֶסֶד וְזֶה גְבוּרָה וְכו', אֲבָל גַּם חֶסֶד כְּלוּל מִכָּל הַסְּפִירוֹת וְכֵן גְבוּרָה וְכֵן בְּכָל הַבְּחִינֹת וְהַשְּׂמוֹת וְהַעֲנִינִים הַמְּזֻכָּרִים בְּסִפְרֵי קְבָלָה פִּידוּעַ.

במקום אחר (הלכות יין נסך הלכה ג' אות ב') מדגיש מוהר"ן שמצד אחד כל בחינה כלולה מכל הבחינות, אך מצד שני תמיד צריך לדעת מהי הבחינה הכללית שמכילה את כל הבחינות האחרות. כלומר, אם תורה שבעל פה ותורה שבכתב כל אחת כלולה גם מהחלק השני. אסור להתבלבל ולקרוא לתורה שבעל פה תורה שבכתב בגלל שהצלחנו לזהות את התורה שבכתב שבתוך התורה בעל פה. אלא לזכור שמדובר רק בבחינה שכלולה בתוך התורה שבעל פה.

ח

יחסיות באורות וכלים

כלל זה נושק לכלל הקודם, יש ביניהם קשר, אך למעשה הוא מדבר על נקודה שונה. בכל דבר בעולם שאנו באים לדון ולהגדיר את מהותו, אין אפשרות לומר הגדרה מוחלטת אלא רק יחסית. ולכן בכל סולם של מדרגות, שבהם יש

משפיע ומקבל, אור וכלי, הקביעה והדיבור בייחס לכל מדרגה היא יחסית ולא מוחלטת.

במשל פשוט יוכל כל אחד להבין, שכאשר אנו רואים שרשרת דורות של בני אדם: סבא בן נכד ונין, הרי הנין הוא נין רק בייחס לסבא, אבל בייחס לנכד של הסבא הוא בן, ואם יהיה לו בעצמו בן הרי שהוא יהיה אבא. ולכן באמת הוא כלי כלפי כל המדרגות שמעליו, אבל הוא גם נחשב לאור שמתקבל בכלים שתחתיו.

על דרך זה, בכל השתלשלות של רב ותלמיד, התלמיד ברגע שהוא מלמד עוד תלמיד, הגם שהוא באמת תלמיד של הרב, יש בחינה מסוימת שהוא רב של התלמיד שתחתיו. וכל מה שנאמר כלפי הרב נאמר בבחינה מסוימת כלפיו.

בליקוטי מוהר"ן, בכל תורה, יש סולמות של מדרגות. ניקח לדוגמא את תורה כ"ב, שיש עצם ובשר אצל כל אחד, העצם היא הנשמה, הבשר זה הגוף. אבל בייחס למדרגה יותר גבוהה, הרי מפורש בתורה שהעצם זה החכם והבשר זה העם. לפי יחסיות זו שהיא תורף הכלל השמיני, הרי שגם הנשמה של העם, העצם של כל אחד מאלו שעומדים במדרגת העם, נמוך ונחשב לכלי, בייחס לבשר ולגוף של החכם בעצמו, ולא רק לנשמתו של החכם (עיין ביאור הליקוטים תורה כ"ב).

יחידי הדורות ומשיח

בכל פעם שרבינו מזכיר את הצדיק הגדול ותיקוניו, או את גדולת תורתו, בכל כינוי שהוא שבו הצדיק מכונה, בכל תורה כפי הבחינה שלה, כוונתו על הצדיקים שהם 'יחידי הדורות', שהם נשמת משה, שכל אחד מהם גילה גילוי

חדש לעולם, דהיינו תורה חדשה בתוך התורה המסורה בהר סיני. אבל בעיקר, שלמות התורה והתיקון שבכל תורה, מדבר על משיח צדקנו ועל תיקנו שלעתיד (כמבואר בפרפראות לחכמה אחרי תורה ט"ו).

(ובדרך אפשר, ניתן לומר שבדברי ר' אברהם בכלל זה כלולה נקודה נוספת, כנראה כמה פעמים גם מדבריו בספר ביאור הליקוטים (וכן מבואר מתוך המעשה מעיגולים בחיי מוהר"ן פ"ג). שבכל תורה רבינו מגלה גילוי חדש גם באותם הדברים שכבר דובר עליהם בשאר הספרים משאר הצדיקים מאז ומעולם. ולכן בתוך קשרי התורה רבינו מגלה בדרכים וברמזים שונים את החילוק שיש באותו נושא או עניין עליו נסובה התורה, בין מה שכל הצדיקים גילו בעניין זה, לבין הגילוי שעתה הוא מגלה)

שינוי בהלבשות התורה על מאמר חז"ל או פסוק

רוב התורות הגדולות בליקוטי מוהר"ן מתחילות עם פסוק, מאמר חז"ל, או סיפור מהגמרא, שהוא כעין כותרת לתורה. פסוק זה לא מתבאר בדרך כלל בתחילת התורה. לדוגמא בתורה א', הכותרת של התורה היא הפסוק 'אשרי תמימי דרך', אבל פסוק זה לא מתבאר אלא אחר ההקדמות שכתובות בכל התורה, ובסוף התורה רבינו חוזר לבאר את הפסוק 'אשרי תמימי דרך'.

אבל כשרבינו משנה את הסדר הזה, כלומר כל תורה שחורגת מהדרך השגרתית, והפסוק שעליו מתלבשת כל התורה, מתבאר בתחילת התורה מיד, או מתבאר חלקית בהתחלה או תוך כדי התורה, ולא אחר ההצעה והגילוי של כל הקדמות התורה, דבר זה אומר דרשני. ועל כן בהכרח שמתוך התורה בעצמה, דהיינו מקשרי התורה מניה וביה, יבוא הטעם שרבינו שינה מדרכו.

לדוגמא, בתורה ס"ו, התורה מתחילה עם הפסוקים המדברים מהסתלקות

אליהו: "ויהי נא פי שנים ברוחך אלי", בשונה מרוב התורות, פסוק זה מוסבר בדברי רבינו כבר בסוף אות א'. ומי שמעיין שם בתורה היטב, יראה בבירור מה הטעם לשינוי זה מכל התורות.

יש תורות אחרות, שרבינו פותח את התורה עם שני כותרות. לדוגמא תורה כ"א, שם רבינו מביא גם את הפרק הרביעי של ספרא דצניעותא וגם את הפסוק "בהעלותך את הנרות", את הפרק הרביעי מספרא דצניעותא הוא אכן מבאר רק אחרי אות ט', אבל את הפסוק בהעלותך את הנרות הוא מקדים לבאר כבר באותיות א' ב'.

עוד תורות שבהם רבינו משנה באופן מלא או חלקי את הסדר הרגיל של הלבשת התורה הם: תורה י"ד, תורה י"ח, תורה נ"ד, תורה נ"ח ועוד תורות.

לסיום הכלל יש לציין שלכלל זה יש הסתעפויות נוספות הנוגעות גם לשינויי הלבשת ההשגות שבתוך התורה, בפסוקים או מאמרי חז"ל, אבל מחמת אריכותם אין כאן המקום להביאם.

י"א

משל ומליצה - התאחדות הפשט והדרש מתוך קשרי התורה

בתחילת ספר משלי מובא הפסוק "להבין משל ומליצה דברי חכמים וחדותם". פירוש הפסוק לפי רש"י שהרבה פעמים הפסוק מזהיר על דבר מסוים בדרך משל, על אף שכוונתו בעיקר על הנמשל. כמו שבספר משלי מזהיר הרבה להתרחק מ'אישה זרה', ופנימיות המכוון זה להתרחק מהבלי מצרים שנמשלים לאישה זרה. ולכן הפסוק אומר שכל מי שלומד את משלי, בגלל שבאמת יש שתי משמעויות, צריך לקחת לליבו את שני הפירושים, גם

את הפירוש הפשוט להתרחק מ'אישה זרה', וגם להתרחק מהבלי מצרים שהם הנמשל. דהיינו גם להתרחק מהנמשל (שמכונה בפסוק בשם משל) ולהתרחק גם מהמשמעות של הפירוש הפשוט (שמכונה בפסוק בשם מליצה).

כך גם היא דרכו של רבינו, להביא פסוק או מאמר חז"ל, ולדרוש אותו בפירוש פנימי ונסתר שהוא לכאורה אינו הפירוש הפשוט של אותו פסוק. הפירוש הזה הוא הנמשל של הפירוש הפשוט שהוא כעין משל. ולזה בא הכלל האחד עשר לומר שבאמת הפירוש הפשוט של הפסוק והפירוש הפנימי הם כמו משל ומליצה שבאמת הולכים יחדיו.

אך לא זו בלבד שבאמת הפירוש הפנימי של רבינו, והפירוש הפשוט שמובא במפרשים לא סותרים זה את זה, אלא אדרבה הם משלימים אחד את השני ומסייעים זה לזה. ולא זו בלבד ששני הפירושים הולכים יחדיו מצד הבנת הדבר, אלא גם למעשה ממש, קיום עצותיו הקדושות למעשה תלויות הרבה פעמים בחיבור שני הפירושים יחדיו.

כדי למצוא את הדרך שבה שני הפירושים, הפנימי והפשוט הולכים יחדיו, מתחברים ומשלימים האחד את רעהו, צריך לחפש את המסילה מתוך קשרי התורה, יסוד של רעיון שמתגלה בתוך התורה, שעל פיו שני הפירושים מתחברים.

י"ב

נשיאת הפכים

בכל תורה בליקוטי מוהר"ן בהכרח שאנו ניתקל בתנועות הפוכות זה מזה, שבדעתנו האנושית הם נראים ונדמים להפוכים, אך באמת בדעת הבורא שמתגלה בדברי הצדיקים הגדולים, אין כלל סתירה בין שתי הנהגות אלו. כגון

הידיעה והבחירה.

ויותר מכך, יש הנהגות שגם מצד הבורא יתברך נחשבים אלו ההנהגות להנהגות סותרות, ואף על פי כן באמת הם אינם סותרות אלא אדרבה הם מאוחדות בתכלית האחדות. כמו למשל בתורה כ"ב שהאדם מצווה מהבורא לא להיכשל בשום מכשול וחטא, ובוודאי הוא ייענש על כל מכשול, והוא מצווה מהבורא לעלות מדרגה לדרגה. אבל הנהגת הבורא בעצמה שכל העליה מדרגה לדרגה היא רק על ידי הירידה והמכשול. ואנו חייבים להאמין שאף על פי כן אין שום סתירה בין הנהגות אלו.

אך באמת, ככל שהאדם מתחזק באמונה זו הוא עולה למדרגה יותר גבוהה שבה הוא גם נכלל קצת בדעת הבורא, עד שהוא משיג קצת שבאמת אין סתירה כלל בין אותם דברים שלכאורה נראו לו בתחילה כסותרים. ואז בוודאי הוא יראה בדקות סתירה יותר עמוקה, עד שגם את זה הוא ישיג ויראה שהיא אינה סתירה כלל, וכן תמיד בלי הפסק.

כלל זה מלבד מה שהוא ביסודי האמונה, הוא כלל שבלעדיו אי אפשר להבין דברים רבים בליקוטי מוהר"ן. כי נדמה ללומד שהוא רואה שתי מהלכים סותרים תוך כדי לימוד תורה שלימה שבאמת הם בבחינת נשיאת הפכים, ורק כאשר יעמיק יותר בסתירה זו גופא יבין יותר לעומק את כל מהלך התורה.

וניתן לכך דוגמא אחת בקצרה: תורה י"ט מתחילה בעניין החילוק בין מי ששומע מפי הצדיק תורה, לבין מי שלומד את התורה מתוך הספר. ובמילים אחרות, החילוק בין מי שנמצא אצל הצדיק בחיות חיותו לבין מי שמתקרב אליו אחר הסתלקותו שאז יש לו רק את הלימוד בספריו. ומפשט המאמר עולה שהצדיק לאחר הסתלקותו הוא במדרגה פחותה מבחיי חיותו.

אך כאשר נעמיק בתורה זו גופא, נראה בפירוש שבאמת רבינו אומר את ההיפך ממש, שדווקא אחר הסתלקות הצדיק אז הוא בבחינת פי שנים, כי אז דווקא עיקר שלמות לשון הקודש של הצדיק על ידי לשון תרגום.

והנה לכאורה שני הבנות אלו הם ממש שני הפכים, ושניהם אמת. ועל כן צריך להאמין שרוח ה' דיבר בצדיקים את אותם שתי הפכים שבאמת אינם הפכים כלל בדעת יותר גדולה.

י"ג

אמונה ביריעה רוחנית

כלל זה נשאר ברובו נעלם מעין כל ולא יועד להדפסה על ידי המחבר (חלקו מודפס בביאור הליקוטים תורה ס"ו סוף חדר כ'). הכלל עוסק במציאות הזמן והמקום כחלק מהבריאה בעצמה וההשלכה של הבנה בסוגיה זו בתוך תורת רבינו. כחלק מזה מסתעף הכלל לדון באשליית המציאות ובאמתותה כשני הפכים בנושא אחד, שמצד אחד כל העולם הזה מחויב להישפט באמונה הקדושה כדמיון מוחלט ומצד שני התורה הקדושה והאמונה מחייבת להאמין שהמציאות של העולם היא אמיתית בתכלית האמת. מחמת שהכלל עוסק בסוגיות עדינות שלא כל מוחא סביל דא לא הודפס כלל זה.

י"ד

השכינה באחרות ופירוד

הכניסה ללימוד ליקוטי מוהר"ן בעיון, ככל שהעיון יותר גדול ומגיע לעיונים דקים, היא ככניסה לפרדס, שלשם כך צריך כלים של אמונה חזקה, כדי להיכנס בשלום ולצאת בשלום.

הפגם שיכול להיות בעת הכניסה והיציאה מהפרדס היא ח"ו לקצץ בנטיעות.

פירוש הדבר הוא שחש ושלום האדם מדמה בדעתו שיש כוח נפרד ממשו זולת הבורא יתברך (שכינה). עצם המחשבה והתפיסה כאילו קיים כוח רוחני או גשמי שיש ביכולתו ח"ו לפעול פעולה בלעדי אחדותו עם הבורא יתברך היא פגם אמונה נורא. אך מצד שני אנו מצווים להאמין גם במציאותם של דברים שהם כביכול נפרדים ממש (שכינה), ולפעמים דווקא מי שמחבר יותר ממה שצריך באמונה לחבר, דהיינו שהוא מחבר את כל הבריאה כולה כולל כל הדברים הגשמיים לה' יתברך יכול להגיע גם הוא לפגם אמונה ועבודה זרה שהוא אומר כביכול שהדברים הגשמיים הם אלוקות גמורה ואז הוא ממש חוטא בחטא ההגשמה כעין עשיית פסל.

על ידי האמונה בנשיאת ההפכים (כמבואר בכלל השנים עשר) האדם זוכה להיכנס בשלום - לייחד באופן הנכון את כל הבריאה בבחינת אין עוד מלבדו, ובכך להימלט מפגם האמונה שנותן כוח לזולתו. ולצאת בשלום - דהיינו לחיות את מציאות הפירוד באופן הנכון לבלי לחבר ולייחד את מה שאנו מצווים לא לייחד ולחבר.

מעבר לכך שכלל זה הוא ביסודי האמונה, הוא נוגע גם ללימוד כל תורה בליקוטי מוהר"ן בעיון ממש, להבין את האחדות והפירוד שיש בין הבחינות השונות, שבאמת אסור להפריד ביניהם וצריך לגלות כיצד כל בחינה יוצאת ומשתלשלת מהמדרגה שמעליה, עד שמגיעים כל הדברים לאחדות שלימה עם הבורא יתברך, כך שבאמת אין שום כוח נפרד שהוא עצמו כוח שמסוגל לפעול איזה דבר בפירוד.

אך מצד שני לדעת גם להפריד ולחלק בין הבחינות השונות, להבדיל בין קודש לקודש ובין קודש לחול, בין המדרגות השונות והבחינות השונות שיש בכל תורה, ואסור להגיד שכל הדברים הם אחד ממש.

לכלל זה יש עוד פרטים רבים שמשליכים על אופני הלימוד בליקוטי מוהר"ן, אך מכיוון שרבים הם וארוכים עוד חזון למועד להאריך בעניין זה.

ט"ו

אינסופיות בתורת הצדיק שמושגת על ידי אמונה ועל ידי קיום העצות בפועל

כמו כל חכמה עמוקה שמורכבת מפרטים רבים, שמובנים שלב אחרי שלב, עד שאחרי שכלים פרטיים רבים אפשר להסביר את המסקנה הכוללת והמתבקשת מתוך כל אותם שכלים. אם יחסר פרט אחד שמוכרח בתוך מכלול הסוגייה, ההבנה בכל הסוגייה תחסר ולפעמים הדבר יראה ממש כסכלות. כך גם בתורת הצדיק, יש פרטים וחלקים רבים לאינסוף, שכאשר נחסר מהם אפילו חלקים בודדים, אין יכולת לעמוד על המכוון של כלליות אותה תורה, ואדרבה היא תיראה כמו טיפשות וסכלות ח"ו.

דא עקא, שבאמת בתורת הצדיקים הגדולים, אין אף בן אנוש שיכול לעמוד ולהקיף את כל הפרטים שנכללים בתוך תורה אחת שגילה כי היא תורה אינסופית ממש, כי היא חכמת האינסוף של תורת ה' יתברך ממש, שאין מספר לחלקים שבה שכולם מוכרחים כדי להכניסה בתוך מוחות וגופים מוגבלים כמונו. ועל כן גם החכמים הגדולים ביותר, אלו שמתאמצים וחותרים באמת ביגיעה עצומה להבינה, לא יוכלו לעמוד על שלמותה אף פעם. ואם כן הם עלולים ליפול לריחוק שתורה זו תושפל בעיניהם.

אבל יש לזה ב' עצות.

העצה הראשונה היא כוח האמונה, שהיא מעל למגבלות תפיסת השכל והמוח. כי על ידי האמונה אפשר להשיג בבחינה מאוד גבוהה את מה שאין תופסים ומשיגים במוח. ועל כן כאשר חותרים להבין את תורת הצדיק, יחד עם אמונה שזה מעל לתפיסת המוח, בכל פעם שנפגשים עם חסרונות של חלקים

שחסרים כביכול מהחכמה הכללית, ובכך נוצר חיסרון גם במה שכן רואים ומבינים, אזי עיקר העצה להאמין שיש אינסוף חלקים ופרטים שאינם נראים לעינינו כלל, ולהאמין בהם שבוודאי הם אמת, אפילו שלא רואים אותם ולא משיגים אותם. ובכוח אותה אמונה נגדל הדעת והמוח להשיג ולהבין בצורה אמיתית את החלקים אותם כן תפסנו והבנו, אפילו שהם חסרים את אותם חלקים שאינם נודעים לנו כלל, בכוח אותה אמונה שאנו מאמינים בחלקים המוסתרים אפילו שאין אנו יודעים מהם כלל.

העצה השנייה היא קיום העצות. שהרי כל עצה שכתובה בכל תורה, היא עצה שלימה שבוודאי כוללת בנגלה ובנסתר את כל חלקי החכמה של אותה תורה. ועל כן עצם קיום העצה מרפא את המוח ומשחרר אותו ממגבלות התפיסה האנושית והמוגבלת, ועל ידי זה זורח אור הדעת של אותם חלקים נסתרים אל המוח עד שזוכה להשיג בקיום העצה בעצמה את שלמות החכמה וההשגה של אותה תורה.

ט"ז

שתי ראיות או יותר

דרכו של רבינו שהוא מביא הרבה פעמים שתיים או שלוש ראיות או טעמים לעניין אחד.

ראיות הם פסוקים או מאמרי חז"ל שהם משמשים כאסמכתא לדברי רבינו.

טעמים הם סיבות וטעמים לדברים אותם רבינו מזכיר.

בחלק גדול מהפעמים בהם רבינו מביא שתיים או שלוש טעמים או ראיות, אין הדבר ניכר כלל בהסתכלות ראשונה. ועל כן צריך לדקדק ולשים לב לדבר.

כאשר רואים את ריבוי הטעמים או הראיות, צריך בתחילה להבין את החילוק שבין ראייה לראיה, להבין למה כל ראייה או טעם נוגעים בנקודה אחרת בתוך דבריו הקדושים. אבל בשלב השני, כפי שכותבים מוהרנ"ת וראבר"נ, עלינו לדרקדק ולהבין איך כולם קשורים ומחוברים זה לזה.

ולשם דוגמא נזכיר את תורה ו', בתחילת התורה באות ב', רבינו מביא שלושה טעמים שונים למה צריך שפיכות דמים וביזיונות (עיין שם ביאור הליקוטים). ובהמשך אותה תורה באות ה', אנו רואים שרבינו מביא ארבעה פסוקים שונים כראיה לכך שהוא"ו הוא האהל.

יז

א [דברים שאינם קשורים ב] חידושים אחרי סיום המאמר

ביסוד כלל זה עומדת נקודה אחת, שכלול בה שני חלקים. עיקר הכלל הוא שכל עניין שמתגלה בתוך התורה שאין לו קשר לכל מהלך התורה ברצף פשוט. או מצד שהוא נראה כעניין שלא שייך כלל, או שהוא שייך בהשתייכות קלושה, שהיה ראוי כביכול לכותבו כהערה, הוא דבר האומר דרשני. והמעין צריך לדעת שבוודאי שכלל כל התורה היא מקשה אחת, גם בדברים כאלו הנראים כיציאה מכלליות העניין, ועל כן כאשר יחזור ויחפש היטב בדבריו הקדושים יראה כיצד זה נרמז ומקושר בכלליות התורה כולה.

חלק א' של הכלל עוסק בעניינים שמופיעים תוך כדי מהלך התורה ואינם קשורים לעצם מהלך התורה. כמו למשל בתורה י' באות ד' שם רבינו מסביר את הפסוק 'זיהי הם מריקים שקיהם' וכאשר הוא מגיע לבאר את החלק 'שמעון איננו' נכנס בתוך דבריו עניין שלם שהמוכיח הוא שנוא, בעוד שבפשטות התורה אין קשר בין עניין זה שהמוכיח שנוא לכלל תורה י'. אך כאשר יחזור המעיין

יראה בוודאי כיצד כל התורה מקושרת בתוך מסילתה לעניין זה שהמוכיח הוא שנוא.

חלק ב' של הכלל, עוסק בהבאת דברים חדשים בסוף המאמר, בהלבשת התורה על מאמר רבב"ח, פסוק, פרק בזוהר או כל מאמר חז"ל. ודרכו של רבינו להלביש את כל הקדמות המאמר בתוך הפסוק או הסיפור מחז"ל. אך אם אנו רואים ששם הוא הוסיף עניין או מושג שלא הוזכר כלל לעיל בתוך המאמר, שומה עלינו לחתור ולמצוא כיצד באמת עניין זה נרמז כן בתוך דבריו הקדושים.

וכמו שמובא בתורה ט', בהלבשת המאמר על דברי רבב"ח, שיש בחינת תפילה שהיא גבוהה מכל השלוש תפילות והיא בחינת התפילה 'שפכי כמים ליבך', אך עניין זה לא נזכר לפני כן בתורה. (וכמו שמעיר על כך מוהרנ"ת בליקו"ה הלכות דיינים ג' על תורה זו וכן בביאור הליקוטים שם). אך באמת כאשר חותרים בתוך דברי רבינו מוצאים שאכן באמת כל תורה זו סובבת רק סביב מדרגה זו של התפילה.

יח

מושגים ידועים שצריכים בירור או לימוד

בכל מקום בו אנו נתקלים במושג שאינו ידוע לנו פירושו או מהותו, עלינו לדעת שרבינו סמך על הלומד, אחד משתיים: או שהוא מכיר את המושג ואינו צריך לפירושו, או שהוא יחקור אחרי ביאור המושג בפשט מהספרים המיועדים לכל מושג.

כל אחד והיקף ידיעותיו השונות, מכיר מושגים מסוימים ואינו מכיר מושגים אחרים. יש אחד שיודע מהו 'תלת מוחין' אך אינו יודע מהם 'חוליות' של

ציצית. וכן לעומת זאת יש אחד שיודע מהו 'ל"ט מלאכות', אך אינו יודע מהו 'יחודא עלאה'.

ועל כן כאשר אנו לומדים ונפגשים עם כזה עניין, עלינו לחקור ולהבין את פשט הדבר ללא פירושים מיותרים וארוכים, אלא אך ורק את תמצית העניין כפי שהוא מתבאר בספרים שביארו את פירוש המושג ולא בספרים שמרחיבים לדרוש ולפרש את המושג בתוך דרוש וחידוש משלהם.

כלל זה נראה לחלק מהלומדים שהוא הקצה הכי רחוק מהכלל הראשון, בגלל שהוא כביכול מורה לפתוח ולהיעזר בספרים מחוץ לתורה הנלמדת, כך שלכאורה הוא סותר את דרך הלימוד מניה וביה. אך באמת הוא אינו סותר את הכלל הראשון כלל.

כי בתחילה באמת הלומד צריך ללכת וללמוד את התורה עם הכלל הראשון מניה וביה כפי יכולתו וכוחו זמן רב. וכך הוא יראה מהם הביאורים שהתורה עצמה מבארת לאותו מושג שהוא אינו יודע את מהותו. ורק לאחר שבוודאי לא יבלבל אותו לימוד נוסף של עצם פשט המושג, הוא צריך לעיין ולהבין מהו אותו מושג.

